

IZVEŠTAJ ZIGFRIDA KAŠEA OD 4. MARTA 1942. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA O DEJSTVIMA PARTIZANSKIH SNAGA NA TERITORIJI BOSNE I SLAVONIJE¹

Telegram
(poverljiv)

Zagreb, 4. marta 1942. 00,20 časova
Prispeće: 5. marta 1942. 1,15 „

Br. 402 od 4. 3.

Uz izveštaj od 13. 2. 42. Pol. 3 br. 4 — A 50/42²

U istočnoj Bosni, po završetku poduhvata čišćenja,³ ponovo započeta ustanička delatnost. Jugoistočno od Sarajeva su pouzdano ustanovljeni crnogorski ustanici.⁴ Jače snage četnika-boljševika⁵ kod Sjetline, Podgraba i Prače, koji su povremeno odsećeni od Sarajeva, zatim oko Sokolca, odakle su hrvatske trupe ponovo uspešno prodrle do Rogatice. Ustanička delatnost ponovo uspostavljena i južno i severozapadno od Olova (pruga Zavidovići — Olovo i kod Drinjače). Begov Han, između Zavidovića i Zenice, napadnut 13. 2, pilana spaljena.⁶ i. U planini Ozrenu, koja je po završetku akcije čišćenja ponovo čvrsto u rukama ustanika, samo mala čarkanja kod Pridjele, od planine Majevice, južno od Bijeljiine i Brčkog, ponovo napadi četnika-boljševika sve do neposredne blizine grada.⁷ U prostoru Derventa — Doboj — Teslić — Prnjavor pojačana Ustanička delatnost. Kladari, između Dervente i Doboja, u

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, Bon 4, s. 879—80.

² Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

³ Odnosi se na operaciju u nas poznatu kao II neprijateljska ofanziva u istočnoj Bosni (dok. br. 1, 3, 12, 21 i 26).

⁴ U istočnoj Bosni su 4. marta 1942. otpočele petnaestodnevne borbe u kojima je Proleterska udarna grupa (2. proleterska NOU brigada i tri bataljona 1. proleterske NOU brigade), u snažnom naletu, razbila Višegradski, Krajiški, Rogatički, Srebrenički, Vlasenički i Zvornički četnički odred i oslobodila više mesta u istočnoj Bosni (Zbornik, tom IV, knj. 3, dok. br. 99, 104 i 109, knj. 4, dok. br. 34 i 38; Oslobođilački rat, knj. 1, str. 184—185).

⁵ U telegramu piše: »Četnik-Bolschewik«.

⁶ Vidi dok. br. 32, nap. 12.

⁷ Na tom je području dejstvovao Majevički NOP odred (Zbornik, tom IV, knj. 3, dok. br. 165; Oslobođilački rat, knj. 1, str. 194—5).

Italijani: Skladište i pretovar-
na stanica Beograd
Kuske jedinice za zaštitu pri-
vrednih objekata
Štab 1. bataljona, Štab I polu-
batailjona,

2. i 4. četa Loznica

Štab II polubat., 6, 7. i 8. četa Krupanj
5. četa Tomanj

Štab III polubat., 10, 11. i 12. četa Zajača

Štab 2. bataljona Bor

Štab I polubat., 2. i 4. četa Požarevac

Štab II polubat., 5, 6, 7. i 8.

Štab III polubat., 9, 10, 11. i 12. četa Negotin
Bor
L četa Kostolac

IZVEŠTAJ NEMAČKOG GENERALA U ZAGREBU OD 6. MARTA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI I PROTIVMERAMA NA TERITORIJI NDH¹

O SITUACIJI U HRVATSKOJ

Svoja gledišta o pitanjima koja postaju aktuelna (1. do 8. marta 1942), a koja se odnose na Hrvatsku, hteo bih izložiti kako sledi:

1) Politika i vođenje rata ne mogu se nikada odvojiti, a osobito u prilikama Balkana. Svaki i najmanji potez u jedinstvenoj oblasti odmah pogađa drugu.

2) Najbolje rešenje sastojalo bi se u tome: kad bi bilo moguće angažovati severno od demarkacione linije još jednu nemačku diviziju, tada bi bilo nepotrebno dovlačiti italijanske snage u ovo područje.

3) Ukoliko nije moguće pojačanje jednom nemačkom divizionom, onda bi bezuslovno trebalo dati prednost politič-

nasuprot rešenju koje se sada nalazi na diskusiji.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 8/s. 418—20. Na prvoj stranici uz ovaj dokument, verovatno strati fascikle u koju je on bio uložen, napisana je sledeća zabeleška: * jednog promemorijuma, Berlin, 6. 3. 1942, sastavljenog u firerovom glavnom stanu sa generalom artiljerije Kunceom.«

² U zabelešci konjičkog kapetana princa od Holštajna (Prinz Holstein), od 5. marta 1942, o dogovoru u Opatiji između komandanta italijanske 2. armije i komandujućeg generala i komandanta Srbije o pripremama za operaciju između ostalog, piše:

Hrvatske jedinice treba u toku borbenih dejstava upotrebiti za pojačanje pukova 718. pd, kao 4, 5. ili 6. bataljon.

Oficiri za vezu moraju od početka aprila biti raspoređeni po potčinjenim divizionima, koristeći radio i telegrafске veze. Linije moraju biti po mogućnosti duple (po jedna italijanska, po jedna nemačka).

Treba pripremiti dovoljan broj tumača.

Treba italijanske i hrvatske vazduhoplovne oficire za vezu pravovremeno uputiti u Operativni štab. Potreban je nemački oficir za ptvezu pri italijanskom vazduhoplovstvu. Italijanske i hrvatske vazduhoplovne jedinice moraju biti potčinjene Operativnom štabu.

14 dana pred početak napada mora se uspostaviti saradnja s jedinicama kopnene vojske (usaglasiti signale—avio-signalna platna). Biće potrebno da se upute nemački oficiri kao osmatrači pri italijanskoj vojsci.

^{e)} Zbog nepovoljnih puteva, kod svake divizije će se upotreba artiljerije ograničiti na jedan divizion. Za italijanske brdske divizije predviđen je još po jedan teški divizion.

^{i.)*} Komanda italijanske 2. armije može staviti na raspolaganje jednu Oklopnu četvu (6 tenkova) i 2 izviđačke čete.

rukama ustanika. Hrvatska akcija čišćenja od Dervente do sp[^]la do oko 10 km jugozapadno." Brojni prepadi kod Teslića, radovi na opravei železničke pruge Teslić — Gornji Teslić ustaničkom vatrom ometani i samo sporo napreduju. Pokušaj hrvatskih trupa iz Jajca i Varcar-Vakufa⁹ da se spoje osujećen od ustanika.¹⁰ Oko Banje Luke zategnuta situacija. Ustanci nadiru iz južnog i jugozapadnog pravca, i severno od Banje Luke jače ustaničke snage. Put ka Bosanskoj Gradiški ipak nije ozbiljno ugrožen. Prijedor je bio potpuno odsečen, akcija za deblokiranje tamo okruženih nemačkih trupa, koja je u toku od 18. 2. iz Dubice, samo je sporo napredovala zbog jakog otpora neprijatelja i teškog zemljišta.¹¹ Pruga Sunja — Bosanski Novi ponovo je na više mesta od diverzantata razorena, ali je uskoro osposobljena. Sredinom februara hrvatska akcija čišćenja južno od Petrinje. U prostoru severno od Save pojedini prepadi severozapadno od Požege i kod Rume, jedan prepad na železnicu kod Pakraca. Iz italijanske okupacione oblasti još nema novih vesti.

Izrađeno u 15 primeraka i dostavljeno:

Kaše

¹²

⁸ Reč je o akciji ustaša, koji su oko 200 aktivista NOP-a iz Dervente i Doboja sproveli u logore (AVII, f. NOB, k. 1994, reg. br. 5/4, f. NDH, k. 64, reg. br. 4, 5, 8 i 11/3, k. 69, ifeg. br. 17/3, k. 174, reg. br. 37/3 i 42/4).

⁹ Sada: Mrkonjić-Grad.

¹⁰ Reč je o dejstvima 3. krajiškog NOP odreda (Zbornik, tom IV, knj. 3, dok. br. 84, 90, 93 i 163; Oslobođilački rat, knj. 1, str. 224. i 229).

¹¹ Vidi dok. br. 51.

¹² Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

4) Ali je zaista namera Italijana da za uspostavljanje mira na čitavoj teritoriji između demarkacione linije i Save stave na raspolaganje 3 divizije, onda bi bezuslovno dali prednost da se akcija ne preduzima od Sarajeva prema Banjoj Luci, nego obrnuto.

5) Jer će italijanski proboj iz Hercegovine preko Sarajeva nužno dovesti do pokušaja da se trajno zadrže u Sarajevu. Težnje Italijana da se učvrste u Sarajevu mogle su se utvrditi još u septembru prošle godine. Držanje generala Ambrozija u Opatiji⁵ nije, čak za svakog koliko-toliko upućenog posmatrača, dopuštalo nikakve sumnje u to da je Ambrozio, možda za razliku od Roate, imao pred očima kao glavni — a možda i jedini — cilj zaposjedanje Sarajeva od strane Italijana. Posledice jedne takve izmene situacije, koju mi, prema dosadašnjim iskustvima, kad se Italijani nađu u gradu, ne bismo više mogli preinačiti, bile bi krajnje nepovoljne za hrvatsku državu i za naš prestiž na Balkanu.

6) Osim toga, svaka akcija u pravcu Sarajevo — Banja Luka ima za posledicu prebacivanje ustaničkog pokreta preko Save i donje Drine, a to je opasnost koje kod suprotnog pravca, bar što se tiče Save, ne bi bilo. Operacija u pravcu Banja Luka — Sarajevo, u odgovarajućem rasporedu, daleko bi pre potisla ustanike prema jugoistoku.

Ova gledišta iznosim —, ne radi očekivanja da će ona ma ikako doći u obzir — već zato što se osećam obaveznim da skinem odgovornost sa sebe.

Uostalom, ja teško verujem da će sada doći do ozbiljnijeg angažovanja Italijana.⁴

Berlin, 6. 3. 42.

Glez

7.) Komandant ital. 2. armije želi da mu komandujući general i komandant u Srbiji dostavi predlog za operacije u glavnim crtama i detaljno razrađen, i to za 1., 2. i 3. odsek.

8.) Sa ustanicima će se postupati kao i na području Srbije.

9.) Potrebna je bezuslovna potčinjenost i poslušnost svih jedinica, posebno ustaša. Sve jedinice treba da budu strogo vojnički organizovane.

10.) Jedinice predviđene za operaciju će, kad počnu operacije, predati komandu komandujućem generalu i komandantu u Srbiji. Naređenje za polazak i prikupljanje biće izdato preko dosadašnjih prepostavljenih komandi« (AVII, NAV-T-501, r. 257, s. 1257—8).

³Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 25: Zapisnik s konferencije održane u Opatiji 3. marta 1942. radi utvrđivanja saradnje između italijanskih, nemačkih i ustaških snaga u cilju potpunog čišćenja teritorije NDH od jedinica NOP i DV Jugoslavije. Nemački tekst ovog zapisnika vidi u AVII, NAV-T-501, r. 257, s. 1100—5.

⁴Opširnije o angažovanju jedinica italijanske 2. armije u operaciji »Trio« protiv NOP i DV Jugoslavije u istočnoj Bosni vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 33 i 43.

BR. 40

OBAVEŠTENJE KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 9. MARTA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O OBJEDINJAVANJU KOMANDI I ŠTABOVA I IZMENAMA ODNOSA POTČINJENOSTI NA TERITORIJI POD NJEGOVOM KOMANDOM¹

KTB²

Prilog 216³

Beograd, 9. 3. 42.

Poverljivo

Komandujući general i komandant u Srbiji

Odelj. Ia, br. 1619/42. pov.

Predmet: Ratna organizacija

Veza: K-t oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1620/41.
str.

pov.⁴

1.

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

U ratnoj formaciji nastupile su sledeće izmene:

1. Štab 685. inž. puka,

III/433. pp

1/220. art. puka i

220. izviđački bataljon su prekomandovani.

2. Objedinjavanje štabova:⁵

a. Opunomoćeni komandant u Srbiji,

komandant u Srbiji i

Viša komanda LXV za naročitu upotrebu objedinjuju

se u štab;

»Komandujući general i komandant u Srbiji«.⁶

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 7, s. 978—9.

² Dopisano rukom.

³ i ⁷ Redakcija ne raspolaze tim dokumentom.

⁴ Vidi dok. br. 30.

⁵ Komandant oružanih snaga na Jugoistoku je svojom zapovestu br. 9 od 2. marta 1942. naredio da se štabovi opunomoćenog ko-

b. Dosadašnji štab za pitanja uprave kod komandanta Srbije uvršten je kao *Odeljenje za upravu u okviru Štaba komandujućeg generala i (komandanta u Srbiji).*

Odnosi potčinjenosti kod komandanta SS i policije:

a. Komandantu policije za održavanje reda potčinjavaju se 64. rezervni policijski bataljon i Rečna policija.

b. 64. rezervnom policijskom bataljonu potčinjava se u svrhu obuke: pet obrazovanih četa (pomoćne policije) fblksdojcera u Banatu.

Propagandni bataljon »S«, koji je do sada bio potčinjen opunomoćenom komandantu u Srbiji, istupa iz ovog odnosa. Naikon preformiranja, štab propagandnog bataljon;; na Jugoistoku i propagandne čete u Srbiji potčinjavaju se komandantu Srbije samo teritorijalno i po pozadinskoj službi.

Ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata. Dopunjava se izveštaj Ia, br. 469/42. pov. od 19. 1. 42:⁷

2. bataljon⁸ sastoji se od: Štaba 2. bataljona, štaba I polubataljona⁹ sa 1. do 4. četom,¹⁰ štaba II polubataljona sa 5. do 8. četom, Štaiba III polubataljona sa 9. do 12. četom.

Carinska granična zaštita. Formiranje novih organa i izmene u potčinjavarDju:

BZKomm.¹¹ Uzice potčinjava se:

GASt¹² — Užice

GASt — Koviljača

GASt — Zvornik.

Becirskomandantu Šabac:

GASt — Šabac

GASt — Mitrovica

mandanta u Srbiji, komandanta u Srbiji i Više komande 65 za naročitu upotrebu objedine u jedan štab i od 3. marta 1942. nose nov službeni naziv: komandujući general i komandant u Srbiji (Kommandierende General und Befehlshaber in Serbien) (AVII, NAV-T-315, r. 2244, s. 802—3).

⁸ U originalu piše: die Abteilung.

⁹ U originalu piše: die Unterabteilung.

¹⁰ U originalu piše: der Hundertschaft (stotina).

¹¹ Bezirkskommando (komanda okruga)

¹² Grenzaufsichtsstelle (stanica granične kontrole)

GASt — Badovimci.

Becirskomandantu Beograd:

GASt — Obrenovac, privremeno u Zabrežu.

Becirskomandantu Kosovska Mitrovica:

GASt — Novi Pazar.

Becirskomandantu Petrograd:

GASt — Mokrin

GASt — N. Crnija.

7. Kod komandanta policije unutrašnje bezbednosti brisati načelnika veze kod F. K. 610.
8. Kod 738. pp i 750. pp 718. pd uvodi se u formaciju po jedan bataljon *folksdojčera*.
9. Aerodromu Zemun dodeljena je *3/LW.Bau—Btl. 1/XI*" i teritorijalno se potčinjava komandujućem generalu i komandantu u Srbiji.
- JO. Prilaže se karta smeštaja I bugarskog okupacionog korpusa.¹⁴

Za komandujućeg generala i k-ta u Srbiji
načelnik štaba
I.A.

generalštabni pukovnik

¹³ 3. Luftwaffenbaubataillon 1/XI (3. četa 1. građevinskog bataljona, 11. vazduhoplovnog puka).

¹⁴ Vidi dok. br. 37. Redakcija ne raspolaže tom kartom.

¹⁵ Potpis nečitak.

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 10. MARTA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI, AKTIVNOSTI PARTIZANSKIH SNAGA I OBOSTRANIM GUBICIMA U SRBIJI I BOSNI, KAO I O SRPSKOJ DRŽAVNOJ STRAŽI I BROJNOM STANJU U LOGORIMA¹

WB-869a²Prilog 26³

Beograd, 10. 3. 42.

Komandujući generali i komandant u Srbiji

Odelj. Ia, br. 1610/42. pov.

Predmet: 10-todnevni izveštaj

2 priloga (samo za komandanta oružanih snaga na Jugoistoku)

Poverljivo

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

I. SITUACIJA KOD NEPRIJATELJA

1. Srpsko područje

U Beogradu je pronađen plan za akciju Komunističke partije sa direktivama za ustanak u proleće, koji navodno treba da započne sredinom marta. Ustanku treba da prethode sabotaze na transportnim sredstvima za naftu na Dunavu i dizanje u vazduh železničkog mosta na Savi.

U Pančevu je likvidirana komunistička centrala.⁴

U Homoljskim planinama treba da se prikupi nekoliko hiljada četnika pod komandom štaba koji se nailazi u manastiru Gomjaku (46 km jugoistočno od Požarevca).

U rejonu jugoistočno od Niša i jugoistočno od Prokuplja, posle uspešnih bugarskih akcija, nastupilo je izvesno smirivanje.⁵

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 983—6.

² i ³ Dopisano rukom.

⁴ Sedmog marta 1942, u tročasovnoj borbi protiv nemačke policije, koja ih je opkolila u jednoj kući, poginula su četiri člana KPJ (AVII, k. 32, reg. br. 56/3—10 i 56/3—51).

⁵ i ⁶ Združene bugarske, Nedićeve i Pećančeve snage su 3. marta 1942. otpočele napad na Toplički, Rasinski, Jablanički i Leskovački NOP odred u cilju zauzimanja slobodne teritorije u Toplici i Jablatici (Zbornik, tom I, knj. 3, dok. br. 140 i 143).

TJ rejonu Toplice vođene su žestoke borbe između odreda Koste Pećanca i ustanika.⁶

U drugim delovima Srbije nije bilo naročitih događaja.

2. Operativno područje istočna Hrvatska
i, Ustanici u istočnoj Hrvatskoj dobijaju pojačanja iz Srbije i Crne Gore. Pravoslavno stanovništvo se nasilno regrutuje i primorava na borbu protiv Hrvata.

* Na železničkoj pruzi Tuzla — Doboj i Zavidovići — Olovo živa aktivnost ustanika.

* Istočno od Sarajeva ustanici su zauzeli područje sa obe strane puta Sokolac — Vlasenica. Južno i severno od železničke pruge Sarajevo — Višegrad jaka aktivnost bandi.

3. Opšte

Aktivnost vrbovanja od strane komunista i nacionalista, prema prošlom izveštajnom periodu, porasla je u celoj zemlji. Živo se propagira priključenje istočne Bosne Srbiji.

U svim opštinama Srbije, sa danom 5. 3., civilna uprava je popisala sve muške stanovnike od 16 do 60 godina.

4. Sabotaže i prepadi

Broj sabotaza i prepada nije se bitno izmenio u odnosu na prošli izveštajni period. Ukupno su javljena 43 slučaja.

II. SOPSTVENE I POTČINJENE JEDINICE

Delovi 718. i 704. pešadijske divizije koji su posle desiblokade [3 čete 923.] landesšicen-bataljona u Prijedoru osiguravali put Duibica — Prijedor imali su pojedinačne borbene dodire sa slabim neprijateljskim snagama koje su se hrabro i umešno borile.⁸ Namera da se, u nastavku operacije Prijedor, pod borbom oslobodi železnička pruga Prijedor — Bosanski Novi napuštena je, jer su snage bile slabe a transport

⁷ Vidi dok. br. 23.

⁸ O tome vidi dok. br. 51. U izveštaju komandujućeg generala i komandanta u Srbiji od 6. marta 1942. komandantu oružanih snaga na Jugoistoku piše da je operacija Prijedor završena i da je tom prilikom poginulo 35, ranjen 51 i nestalo 13 nemačkih vojnika (AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 966).

⁹ U izveštaju komandanta 718. pd od 4. marta 1942. komandujućem generalu i komandantu u Srbiji piše da mu za tu operaciju stoje na raspolaganju sledeće snage:

Iz 718. pd:

- 1. bataljon 750. pp (sastava: 1, 2, 3. i 4. četa)
- / 2. bataljon 750. pp (sastava: 5, 6, 7. i 8. četa)
- | 1. bataljon 738. pp (sastava: 1, 2, 3. i 4. četa)

tovanje od Bosanskog Novog nije bilo moguće zbog porušene pruge. Jedinice će se vratiti u svoje garnizone.

714. pešadijska divizija je u nizu borbi u području Valjeva ponovo nanela ustanicima osetne gubitke.¹⁰

Kod 717." i 704. pešadijske divizije nije bilo značajnih događaja.

Ostaci Tvrđavske divizije »Krit«, koji su za vreme zimskih meseci ostali u Beogradu, transportovani su.

Bugarski okupacioni korpus izveo je uspešne operacije čišćenja na području Zaplanja (rejon jugoistočno od Niša).

Hrvatske jedinice morale su pred ustanicima južno i jugozapadno od Zvornika da se povuku. Nemačke jedinice 714. pešadijske divizije su uspele da ponovo posednu liniju osigiranj ranja mostobrana koja je pri tom bila na nekim mestima" napuštena.¹² Na drugim mestima operacijskog područja hrvatske jedinice mogle su izdržati pritisak ustanika.

III. SRPSKI NAORUŽANI ODREDI

Srpska pomoćna žandarmerija vodila je u izveštajnora periodu nekoliko manjih borbi sa ustanicima. Odredi Koste

2. bataljon 738. pp (sastava: 5, 6, 7. i 8. četa). Prosečno brojno stanje ovih bataljona je iznosilo: 7 oficira, 36 podoficira i 259 vojnika, dve i po baterije 105 mm i pola brdske baterije.

Iz 704. pd:

1. bataljon 724. pp ojačan jednom baterijom 105 mm (sastava: 1, 2, 3. i 4. četa) sa brojnim stanjem: 8 oficira, 30 podoficira i 161 vojnik. Jedan ustaški bataljon, ojačan polovinom brdske baterije jačine 220 ustaša, a od domobranskih snaga mogu se još angažovati jedan i po bataljon iz Bos. Novog i dve čete iz Prijedora. Prema mišljenju komandanta 718. pd general-majora Fortnera, gore navedene snage mogu izvršiti samo prolazno čišćenje terena od partizana sa obe strane železničke pruge Prijedor — Bosanski Novi (AVII, NAV-T-501, n 250, s. 794—7).

¹⁰ Vidi dok. br. 36, nap. 4. Opširnije o dejstvima 1, 2. i 3. bataljona 741. pp 714. pd u rejonu Zvornika, Osečine i Valjeva vidi izveštaj ove divizije o situaciji za period od 1. do 15. marta 1942 (AVII, NAV-T-315, r. 2258, s. 482—5).

" Opširnije o angažovanju delova 737. pp, 749. pp i 670. art. divizionu te divizije protiv partizana u rejonima Požege, čačka i Raške od 1. do 15. marta 1942. vidi AVII, NAV-T-315, r. 2262, s. 503—5.

¹² Borbe za mostobran kod Zvornika i borbe oko Velje glave, 2. i 3. marta 1942, vodili su 3. domobranski pešadijski puk i 1. bataljon 741. pp 714. pd protiv Dangićevih četnika, koji su se, za taj nesporazum, izvinili komandantu 1. bat. 741. puka pismom koje je potpisao Risto Ćuković (AVII, NAV-T-315, r. 2258, s. 446—53).

Pećanca ponovo su zauzeli Kuršumliju i Kuršumlijsku Banju.¹³ Ustanici su pri tom izgubili 240 ljudi.

U okviru reorganizacije srpske policije odobreno je da se ova preimenuje u Srpsku državnu stražu, sa podelom na Srpsku poljsku stražu, Srpsku gradsku stražu i Srpsku graničnu stražu. Brojno 'Stanje Srpske državne straže po formacijama i na licu vidi se iz sledećeg pregleda:

jpo formaciji: 580 oficira, 14.420 vojnika, uikupno 15.000

na licu: 635 oficira, 12.470 vojnika, ukupno 13.105.

Osim ovoga, brojno stanje beogradske gradske straže iznosi: 48 oficira, 1.223 vojnika, ukupno 1.271.

V gornje brojno stanje na licu uračunati su i polaznici 4. feursa za obuku.

U Banatu se Srpska državna straža sastoji isključivo od »Iksdojčera. Njeno brojno stanje iznosi 94 starešine i 846 jnika.

IV. SNABDEVANJE

Drumski saobraćaj je i dalje bio na pojedinim mestima prekidu usled poplave i rušenja mostova. Privremeni most ko Save oštećen je kretanjem leda, opravka će trajati do početka aprila. Saobraćaj će se obavljati preko železničmosta koji će biti privremeno preuređen za saobraćaj vozi pešaka.

, Za pripremu radova u skladištima ratnog plena upućene konačarsike grupe. U Kragujevcu je počelo uništavanje ne-|>btrebljiive municije.

£ V. GUBICI (26. 2 — 5. 3. 42)"

<i>bpstveni:</i>	Nemci:	13 mrtvih,	16 ranjenih
	Hrvati:	14 mrtvih,	92 ranjena
<i>f_v</i>	Bugari:		4 ranjena
<i>j. :</i>	folksdojčeri i		
	srpska pomoćna		
<i>fer policija;</i>	4 mrtva,		1 ranjen
<i>I'</i>	31 mrtav,		113 ranjenih

& " O tome vidi dok. br. 36, nap. 2.

r- » i ¹⁵ Vidi dok. br. 36 i 45.

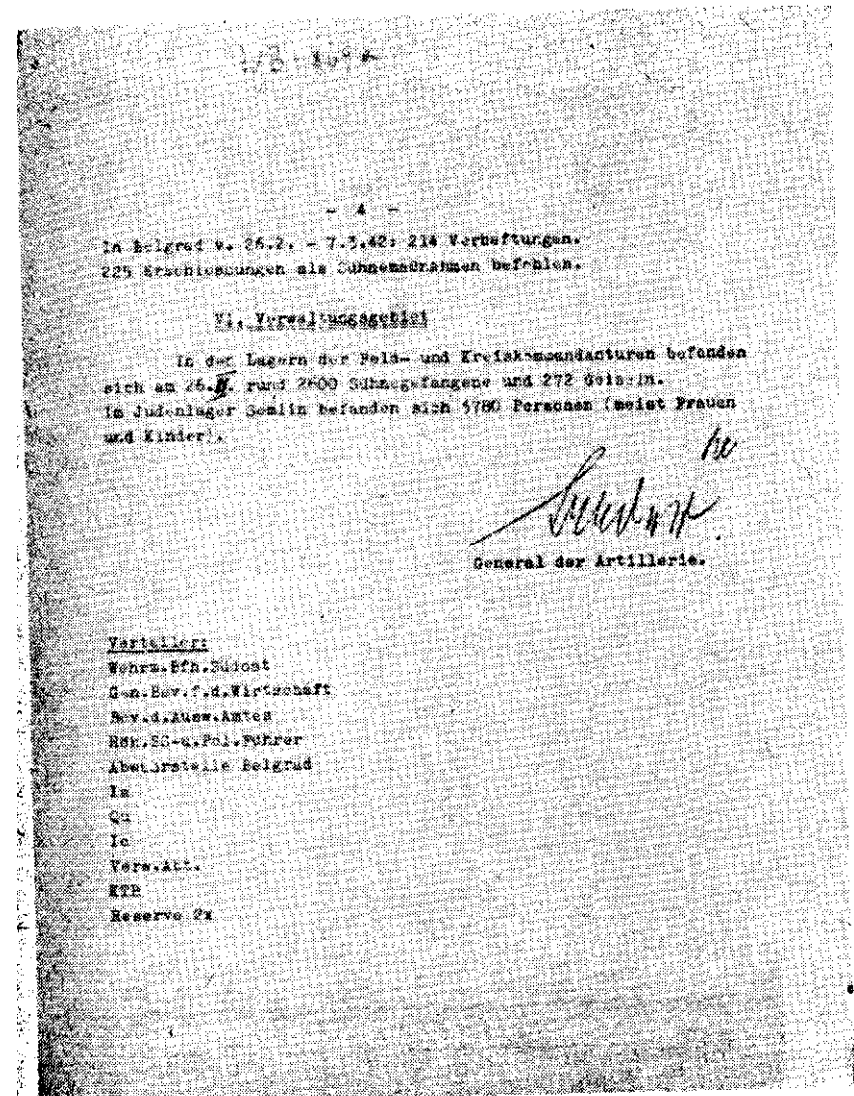
Neprijatelj: od nemačkih jedinica i
 srps'ke pomoćne policije: 884 mrtva, 231 uhapšen
 od hrvatskih jedinica: 97 mrtvih
 od bugarskih jedinica 136 mrtvih, 223 uhapšena
 1.117 mrtvih, 454 uhapšena
 U Beogradu od 26. 2. do 7. 3. 42: 214 hapšenja.
 Naređeno 225 strtljanja u cilju odmazde.

VI. PODRUČJE VOJNE UPRAVE

U logorima feldkomandantura i krajs-komandantura bilo je 26. 2. o'ko 2.600 zarobljenika za odmazdu i 272 taoca.¹⁵
 U jevrejs'kom logoru u Zemu u bilo je 5.780 lica (većinom žene i deca).

Bader
 general artiljerije.

Dostavljeno:
 16

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 41

¹⁵ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

PROGLAS KOMANDANTA 738. PUKA 718. PEŠADIJSKE DIVIZIJE OD 14. MARTA 1942. O HAPŠENJU TALACA KAO GATAJANCIJI ZA ŽIVOT I IMOVINU PRIPADNIKA VERMAHTA U ISTOČNOJ BOSNI¹

NJEMAČKI ZAPOVJEDNIK ZA ISTOČNU BOSNU

PROGLAS

Za osiguranje javnog reda i mira u gradu kao i okolici **Sarajeva**, a kao opomena pučanstvu za eventualne napade na njemačku vojnu imovinu u gradu i okolici Sarajeva,

ODREDIO SAM, DA SE UHITI STANOVITI BROJ TAOCA

Zbog toga, upozoravam osobito na to, da taoci jamče svojim životima, ako bi neodgovorni elementi učinili ma šta, protiv života ili imovine njemačke vojne sile.

Taoci su uzeti iz najširih narodnih slojeva, i tako će dugo **ostati** u zatvoru, dok ne prestanu napadi na njemačke vojnike S. njemačku imovinu i dok Zapovjedništvo njemačke vojne **snage** za istočnu Bosnu ne bude podpuno sigurno za svoje **ljude i** svoju imovinu. Nakon izteka određenog roka **izmijenice se taoci**.

Neumoljivom strogošću postupiti će se i odrediti broj **taoca**, koji će biti streljani za jedan jedini slučaj gubitka.

SARAJEVO, DNE 14. OŽUJKA 1942.

**ZAPOVJEDNIK NJEMAČKIH TRUPA
U SARAJEVU I OKOLICI:**

Po nalogu
SUSCHNIG,² s.r.
pukovnik.

¹ Proglas (odštampan na nemačkom i hrvatskom jeziku) u AVII, reg. br. 1/16, k. 50 A.

² Gustav Sušnik (Gustav Suschnig), komandant 738. pp 718. pd.

ZABELEŠKA O RAZGOVORU KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI S KOSTOM PEĆANCIEM 18. MARTA 1942. U BEOGRADU O MEĐUSOBNOJ SARADNJI U BORBI PROTIV PARTIZANSKIH JEDINICA U SRBIJI I CRNOJ GORI¹

Prilog 51

Z a b e l e š k a

o razgovoru s Kostom Pećancem,² održanom 18. 3. 42. Razgovor se deli na dva dela. U prvom delu su bili prisutni: sa srpske strane: Košta Pećanac -
 major Mikić,³ načelnik štaba kod K.P.⁴
 vojvoda Gordić⁵
 vojvoda Veličković, opunomoćenik Koste Pećanca u Beogradu
 s nemačke strane: gospodin pukovnik Keviš
 zonderfiirer Matern.

Nakon uobičajenih pozdravnih reči, gospodin K.P. se zahvalio na poverenju koje mu je do sada ukazivano od strane nemačkih oružanih snaga i izrazio je nadu da će to i ubuduće tako ostati. On, navodno, zna da se od strane komunističke strane čine veliki naponi da se potkopa njegov položaj, ali se nada da se nemačka strana neće ni na koji način povinovati takvim pokušajima da bude izigran, što je gospodin pukovnik Keviš naglasio kao po sebi razumljivo. Upitan s kojim teškoćama misli gospodin K.P. da treba računati na proleće, on je ukazao na mogućnost prelaska većih bugarskih jedinica ka komunistima. Gospodin pukovnik K.⁶ koji je ukazao na to da je sam imao prilike da posmatra bugarske vojne, okarakterisao je ovu mogućnost kao neosnovanu. Zatim se K.P. požalio na to da Bugari, pošto su umarširali, nisu odmah preduzeli energične mere. Gospodin pukovnik

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 1019—22. Na margini originala rukom je dopisano nekoliko paragrafa.

² O saradnji Koste Pećanca sa Nemačima vidi knj. 1 ovog toma, dok. br. 78, 114, 147 i 155.

³ Trifun, vojvoda timočki

⁴ Koste Pećanca

⁵ Bogdan, vojvoda gočki, komandant četničkog Odreda kruševackog okruga

⁶ Keviš (Erich Kevvisch)

K. je ovo duže čekanje Bugara upravo ocenio kao povoljno. » Bugari su time imali priliku da sami stvore sud o tamošnjoj situaciji. Na taj način je opasnost da poveruju tako brojnim denuncijacijama svedena na minimum i time je izbegnuto da se prolje mnogo nevine krvi.

Gospodin K. P. je ocenio kao veliku grešku što posedovanje radio-aparata nije isto kao i posedovanje oružja stavljeno pod smrtnu kaznu. Putem radija dobijali su različiti krugovi sve veći podstrek iz Londona ili iz Moskve.

Gospodinu pukovniku K. pošlo je za rukom da se, pomoću jvlše primera, druga strana osvedoči o suprotnom,

to se tiče rada suda, gospodin K. P. misli da bi bilo pre-

ino bolje da se svi uhvaćeni komunisti privode četničkom :om vojnom sudu, Pećanca K., nego nemačkim sudskim astirna. Njegove lične sudije poznaju prilike mnogo bo- .i neće dopustiti da ih komunisti navedu na tanak led nemačkih sudova, navodno, postoji opasnost da ih ko uništi navedu na pogrešan trag. Komunisti, koji, pak, zna- da im mora pasti glava, namerno sumnjiče ljude K.P.

kraju prvog dela razgovora gospodin K. P. je zamolio da pruži podrška u municiji četničkim jedinicama koje na ;amskoj teritoriji vode borbu protiv komunista. Nekoliko lošnjih komandanata je već palo. Vojvoda Gordić je ispri- > da je on lično uputio nekoliko komandanata i ljudi u ta- šnje krajeve, ali im od sada više ne može pomoći, jer je već predao zadnji sanduk municije kojega se mogao ti. Drugom delu razgovora prisustvovao je komandujući eral,⁷ koji je gospodu pozvao k sebi, kao i konjički ka- an dr Kalsov⁸. Prvo pitanje gospodina generala odnosilo na prodor crnogorskih komunista.⁹ Glavni razlog ovom Mnističkom uspehu treba, po mišljenju gospodina K. P., žiti u tome što Italijani na tamošnjim položajima nisu ;ažovavli svoje brdske jedinice, dok je neprijatelj imao na (oj strani apsolutnu prednost poznavanja zemljišta i vla- je taktikom gerilskog ratovanja. Brojnu jačinu tamo- ,ih komunista procenio je između 10.000 i 12.000 aktivnih raca. Kao i u Albaniji, tamošnji krajevi su podeljeni na emena. Na neprijateljskoj strani u prvom redu se nalaze nena Moračani i Rovčani, 10.000—12.000 aktivnih boraca, ružanih sa oko 2000 italijanskih pušaka, koje su zapile-

⁷ Paul Bader, general artiljerije

⁸ Karl (dr Karl Calsovv), oficir u štabu komandujućeg generala Komandanta u Srbiji.

⁹ Reč je o Proleterskoj udarnoj grupi (2. proleterskoj NOU rigadi i delovima 1. proleterske NOU brigade).

ni'li prilikom ranijih borbi. Koliko ima još drugih pušaka, o tome gospodin K. P. nije ništa spomenuo.

Gospodin K. P. se plaši da će zbog nestašice hrane komunisti biti prinuđeni da upadnu u Srbiju i boji se da italijanske trupe neće biti u stanju da zaustave ovaj prepad. On bi, navodno, jednim protivudarom mogao preduhitriti neprijatelja, ali se žali na oskudicu u municiji. Na to mu je gospodin general nagovestio da će se u međuvremenu ovo pitanje raščistiti.

Gospodin K. P. je u tofcu daljeg razgovora spomenuo jednu crnogorsku četničku grupu u Nikšiću koja njemu pripada. Kad bi mu pošlo za rukom da sa ovom grupom uspostavi vezu, postojala bi mogućnost da neprijatelj bude napadnut s leđa. Svi dosadašnji pokušaji uspostavljanja veze ipak su se razbili, jer su sve ljude koji su u ovu svrhu upućivali uhvatili i ubili komunisti. U ovoj nameri da uspostavi vezu sa grupom koja se nalazi neprijatelju iza leđa, on uživa podršku dvaju italijanskih generala. Jedan se nalazi na tamošnjem području, a drugi je u Splitu. Na pitanje o jačini komunista koji su prodrli iz Crne Gore u Bosnu, gosp. K. P. je izneo da bi se tu moglo raditi o jednoj brigadi sa oko 1500 ljudi.¹⁰ Vojvoda Gordić je ovo ocenio kao previše mallo i izneo je da se govori o još jednoj brigadi. K. P. je ipak smatrao da se ova brigada još ne nalazi u Bosni i da je veoma nezvesno da li će ova brigada uopšte tamo prodrati.

Gospodin komandujuoi general na to je postavio gospodinu K. P. pitanje koliko su jake jedinice K. P., odnosno sa koliko boraca raspolaže. Na to je K. P. odgovorio da bi mogao imati slobodnih oko 1500 boraca, a da pri tom ne oslabi borbene snage koje su potrebne za obezbeđenje očišćenog područja.¹¹ Vojvoda Gordić bi mogao dati 400 ljudi, dok bi se preostala hiljada mogla uzeti s područja Raške (vojvoda Đurović).¹² Međutim, ovi ljudi imaju vrlo slabu obuču a nemaju ni dovoljnu količinu municije za borbu. Oni se nalaze na albanskoj granici uz Ibarsku dolinu do Kos. Mitro Viče. K. P. je vojvodu Đurovića prikazao kao svog najboljeg čoveka. On je, istina, neškoloivan, ali je u izvanrednoj rneri ovladao taktikom gerilskog ratovanja. On je to najbolje dokazao prilikom svojih borbi protiv komunista i ljudi Draže Mihailovića.

¹⁰ Opširnije o četničkim odredima Koste Pećanca, čije je brojno stanje iznosilo oko 8.500 četnika, vidi Dragoljub Petrović, Vojna organizacija četnika Koste Pećanca u okupiranoj Srbiji 1941/42. godine, VIG, br. 3/69, str. 210—214.

¹² Mašan

r Gospodin K. P. sebe lično takode prikazuje kao komandanta koji je izvrsno ovladao taktikom gerilske borbe, ali koji bi ipak zatajio kad bi mu se želelo poveriti regularni puk. postavljeno pitanje gospodin K. P. je izneo još sledeće: vojvoda Đurović nalazi se u punoj saglasnosti s Italijanima, i od njih dobija i municiju, svakako, samo italijansku. Stoga je pitanje smabdevanja municijom takode veoma ozbiljno, - jer njegovi ljudi raspolažu veoma raznovrsnim modelima pušaka. Italijani su vojvodi stavili na raspolaganje i jednu bateriju, koju poslužuju italijanski vojnici u četničkim uniformama.

Ka kraju je gospodin K. P. zamolio da budu oslobođena dvo-

Beogradu, a drugi je nosio naziv vojvoda jablanički.

Opraštajući se, gospodin K. P. je još jednom ponovio molbu

Matern
zonderfirer

Beograd, 18. marta 1942. god¹.

NAREĐENJE KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA MA ittt
 GOISTOKU OD 19. MARTA 1942 P n X r S , £ JU
 ČAMA O NAČINU B ^ B ^ P ^ m V f ^
 GA I O POSTUPCIMA SA ZAROBLJENIMA u S_RBUI So
 SNI I NDH¹ ,

9-T-WB-1006a²

117

KTB³

H.Ou., 19. marta 1942.

K-t oružanih snaga na Jugoistoku
 i K-t 12. armije
 Ia, pov. br. 500/42

100 primeraka

100. primerak

Predmet: suzbijanje ustanka u
 Srbiji i u Hrvatskoj

1 prilog

1.) Treba računati s tim da će u proleće u Srbiji i delu Hrvatske, zaposednutom od nemačkih trupa, opet otpočeti ustanci velikih razmera.

Opšta situacija zahteva da se u tim prostorima *bezuslovno očuva red i mir*. U tom cilju upotrebiti sva sredstva koja mogu da dovedu do uspeha. Na dovođenje pojačanja ne treba računati.

2.) U tom cilju naređujem:

a) U Srbiji svakom ojačanom pešadijskom puku dodeliti određeno područje.

Za održavanje reda i mira u dodeljenom području snosi punu *odgovornost* komandant puka.

Njemu su podređene taktički sve *trupe* koje se nalaze u tom području. S njim treba najtešnje da saraduju SD⁴, SS jedinice i njima potčinjene srpske policijske snage (uključujući i pomoćne snage). Za sprovođenje borbenih dejstava stoje mu na raspolaganju sve snage koje se nalaze na njegovom području.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, 465, s. 8053770-2.

² Dopisano rukom.

⁴ Sicherheitsdienst (služba bezbednosti)

U Hrvatskoj postupiti na isti način, pošto bude smiren prostor u trouglu istočno od Rogatice i ozrenskog platoa do Drine.

- b) Pored *stalne patrolne službe* sprovesti i u mirnim područjima *neprekidno akcije* u cilju osmatranja područja a isto tako i iznenadne akcije čišćenja.
- c) *Svim pripadnicima nemačkog Vermahta* u Srbiji i u Hrvatskoj ukazivati stalno o važnost sprovođenja njihovih zadataka po opštu situaciju i obučavati ih kako treba da se drže u slučaju prepada. Pri tom naglasiti da se *od svakog nemačkog vojnika zahteva inicijativa i aktivnost*, da ni u kom slučaju ne sme da pregovara sa ustanicima i da nikad ne sme da se preda.

Od *trupnih starešina* svih činova očekujem vanrednu odlučnost, bezobzirno držanje kao i potpuno angažovanje ljudstva na izvršavanju zadataka koji se pred njega postavljaju u cilju održanja reda, mira i sigurnosti. Sva vojna lica koja se ne pridržavaju datih naređenja i prema njima ne upravljaju uzimati na odgovornost.

- d) Sprovođenjem brutalnih *policijskih mera* kao i *merama Tajne policije* potrebno je ustaničke bande otkriti i uništiti još u početku njihovog stvaranja.

Pohvatane ustanike po pravilu vešati ili streljati.

- Njihovo pogubljenje može se 'odložiti samo za kratko vreme, ako je potrebno da se iskoriste za izviđanje.⁵

- te) Nastaviti i dalje *razoružavanje* stanovništva. Pod oružjem u određenom opsegu mogu da ostanu samo Državna straža i jedinice za zaštitu privrednih objekata. Ubrzati radove na prefarmiranju žandarmerije i uključivanju u žandarmeriju pomoćnih jedinica kao i jedinica odanih vlastima.
- f) Kontrolisati *Državnu stražu, njene srpske pomoćne snage i Jedinice za zaštitu privrednih objekata*. Pasivno držanje, kao, na primer, dopuštanje da budu razoružane a da pri tom ne pretope nikakve gubitke, treba odmah sužbiti efikasnim merama! Preporučuje se da se, s druge strane/za hrabro držanje i uspeh postignut u održavanju reda stavi u izgled nagrada (premija).
- g) Potpuno iskorištavanje *srpske vlade*, koju treba privući na aktivnu saradnju, uz punu odgovornost.

⁵ Vidi dok. br. 28 i 42.

- 3.) Skrećam ponovo pažnju na »Smernice za borbu s partizanima«⁶ (Op. d. H./ Gen. St. d. H./ Odelj. za dbulku (Ia), str. pov. br. 1900/41 od 25.10.41, raspodeljene od k-ta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, pod brojem 2759/41 od 22. 11. 1941. g.). One treba da predstavljaju opšte dolbro trupe.

Najvažnije smernice u sažetom obliku daju se još jednom u prilogu.

- 4.) *Komandujući general i komandant u Srbiji treba da obavesti:*

a) *do 10.4.1942.* da su sa ovim naređenjem kao i njegovim prilogom upoznati svi komandanti bataljona itd. Dostaviti također potreban broj primeraka bugarskom Okupacionom korpusu. Istovremeno priložiti kartu-sa ucrtanim područjima divizija i pukova.

b) Povremeno dostavljati važna iskustva i predloge.

Zastupa:
Kunce
general inženjerije

Dostavljeno:

7

*Prilog uz
naređenje k-ta oružanih snaga na
Jugoistoku i k-ta 12. armije — Ia —
str. pov. br. 500 od 19.3.1942. godine*

Smernice

za postupak sa ustanicima u Srbiji i u Hrvatskoj

A. Opšte

- 1.) Ustanici koji se suprotstavljaju nemačkim vojnicima u Srbiji i u Hrvatskoj predstavljaju brutalnog, lukavog i podmuklog protivnika koji ne preza ni od kakvih sredstava, kojega najčešće potpomaže neprijateljski raspoloženo stanovništvo i koji potkopava smirivanje i privredno iskorištavanje zemlje. Nemački vojnik imora stoga da

• V Smemicama od 25. ok.obra 1941. s u , ^ ° fgg

ustanova kojima je ovo naređenje dostavljeno.

bude još odlučniji i bezobzirniji i da iskorištava *sva sredstva* koja omogućuju uspeh.

Pokušaj da se ustanici pridobiju ustupcima ili predusretljivošću je pogrešan, pošto se on uvek smatra kao znak slabosti. I najmanji znak drskosti, mržnje ili prestupa u pogledu nošenja oružja treba odmah kazniti zastrašujućim sredstvima. U tom cilju trupa mora biti odgojena za bezuslovnu strogost.

Ukoliko se već od početka primenjuju surovije i bezobzirnije mere odmazde, utoliko će one kasnije biti manje potrebne. Nikakav osećaj samilosti! Bolje je da bude likvidirano 50 nevinih nego da pogine i jedan nemački vojnik.

Glavni zahtev je da se i u područjima koja su zasada i mirna ustanicima i stanovništvu stalno predočuje prisustvo, aktivnost, nadmoćnost i udarna snaga nemačkih trupa. Ustanički elementi moraju se stalno osećati uzneti i mireni, nesigurni, inferiorni i proganjani; stanovništvo treba više da se boji nemačkih vojnika nego ustanika. Ono treba da obaveštava nemačke komande o pojavi neprijateljskih bandi i da učestvuje pri suzbijanju žarišta nemira.

Opasnost od podivljalosti pri takvom načinu vođenja rata može se izbeći samo u disciplinovanoj i čvrstoj trupi. U slučaju prestupa i pljački treba od početka preduzimati stroge mere. Od svakog vojnika mora se zahtevati da se prema civilnom stanovništvu ponaša superiorno i što je više moguće suzdržljivo. Streljanje treba uvek sprovo- J; diti pod komandom jednog oficira.

B. Pojediniosti

Najčešći način borbe *ustanika* je iznenadni napad iz zasede. Podaci o brojnom stanju neprijatelja, dobiveni potkazivanjem, obično su previsoko procenjeni, pošto oni, prema dosadašnjem iskustvu, obuhvataju i civilno stanovništvo. Smeštaj je obično rastresit. Osiguranje sprovode straže koje su često zamaskirane kao seljaci.

Sto se tiče vlastitog načina borbe treba razlikovati *redovnu patrolnu službu, male akcije i velike operacije.*

- a) *Patrolna služba* ima zadatak da stalno kontroliše celo područje. Ona se sprovodi pomoću jakih i što pokretljivijih izviđačkih odeljenja (na konjima, biciklima) i uvek na novim pravcima. Kuće i salaše trdba pretra-

živati planski! Oružje je često sakriveno u stogovima sena i slame. Sprovoditi kontrolne vožnje oklopnim vozovima na železničkim prugama.

- b) *Male akcije* imaju za cilj uništavanje malih bandi u mestima koja kn, prema dobivenim prijavama, služe za odmor, logorovanje i stanovanje, zatim za ispitivanje sumnjivih naseflja i sprovođenje mera odmazde. Ove male akcije treba stalno preduzimati. Uspeh tih akcija zavisi naročito od iznenađenja.

U slučaju dobijanja obaveštenja o »krovištu bandi svrsishodan je sledeći postupak:

alarmiranje trupa uveče ili noću,

marševanje ili kratko prevoženje železnicom (iskrcavanje po mogućnosti na otvorenoj pruzi) do bližine cilja,

podilaženje cilju s više strana, po mogućnosti pravo preko zemljišta; uz put ne sprovoditi nikakva istraživanja,

kratko pripremanje za napad (bez buke!),
i najzad izvođenje napada.

Rđavo vreme pogoduje iznenađenju.

- c) Preduzimanje *velikih operacija* naređuje komandujući general i komandant Srbije ili komandant oružanih snaga na Jugoistoku i ima za cilj uništavanje jačih bandi. Uspeh tih poduhvata je do sada često bio slabiji od očekivanja, pošto je protivnik najčešće na vreme uočio preduzete pripreme. Ipak, tim poduhvatima bilo je postignuto razbijanje neprijateljskih združenih jedinica. Za sprovođenje Okruženja potrebne su jače snage, jer je ono efikasno samo ako se čitavo područje dobro pročešlja i barem netkoliko dana drži zaposednuto.
- d) Preduslov za vođenje borbe protiv bandi je da su jedinice tako sastavljene i opremljene da mogu stalno da manevrišu, i da nisu opterećene nikakvim ballastom. Pri tom treba stalno nastojati da se *pokretljivost trupa* pojača svim mogućim sredstvima (bicikli, jahači, seoska kola, tovarne životinje, ostavljanje nepotrebnog pribora i opreme na određenim mestima, itd.).
- e) Ne preduzimati normalno izviđanje, pošto se na taj način mogu odati vlastite jedinice! Koristiti, naprotiv, izviđačka odeljenja za blisko osiguranje na marševima, itd.
Izviđanje se sprovodi stalnom patrolnom službom, pomoću široko razgranatog sistema uhoda, a ako je

mogućno, i prelko stanovništva. Od koristi može da bude i dejstvo vojnika, u civilnom odeilu, na konju, seoskim kolima i drugo. Detaljan prethodan dogovor! Paziti da ne budu streljani vlastiti poverenici. Otkrivati strana lica kao i ona za koja organi vlasti ne mogu da jamče.

- f) Pri akcijama na ustaničkoj teritoriji preporučuje se da se koristi oprema bez vozila, samo na pešadijskim karetama i tovarnim životinjama, Marševski poredak u koloni po jedan ili u dvojnoj koloni, tovarne životinje u sredini, pešadijsko čelno odeljenje također u širokom stroju, *sva oružja stalno spremna za otvaranje vatre*, lalki i teški bacači natovareni na karete i spremni za otvaranje vatre, posluga kraj oružja. U kukuruznim poljima je svrsishodno da se po čitavoj koloni rasporede jahači, koji kao uzdignuti osmatrači imaju bolji pregled. Pri *neprijateljskom napadu* odgovoriti vatrom iz svih oružja, pa i u slučaju ikada nisu poznate sve pojedinosti o neprijatelju. Ako postoji sumnja da su postavljene mine, preduzeti raščišćavanje, koliko je to moguće, pomoću ustanika ili srpskog stanovništva. Na isti način postupati u slučaju zaprečavanja, razaranja itd.
- g) Upotreba prikupljenog artiljerijskog divizona dolazi po pravilu u obzir samo za vreme vđikih akcija. Često se upotrebljavaju baterije ili vodovi, kao i pojedina oružja za neposredno gađanje. Zaprečavanje vatrom putova za povlačenje! Privlačenje artiljerije može da bude potrebno i u cilju odvajanja jahača za izviđačka odeljenja itd. u pešadiji i za patrolnu službu.
-) Ayioei se mogu korisno upotrebiti za izviđanje, za podršku u vreme borbe i za dejstva na ustanike u udaljenim i teško pristupačnim područjima. »Štuke« svojim obrušavanjem imaju često jako moralno dejstvo.
- .i) Pripadnici vladi vernih jedinica, koji se nalaze na nemačkoj strani, mogu se koristiti za vodiče, za prikupljanje obaveštenja, saslušavanje zarobljenika, čuvanje talaca itd.

Mere koje treba preduzeti odmah nakon učinjenog pre-stupa

Kao mere odmazde dolaze u obzir:

- ^spaljdvanje kuća, isalaša itd. ujkovima je pronađeno oružje
vojna oprema; streljanje muškog stanovništva;
^razaranje sela itd. u čijoj su blizini izvršeni prepadi, rušnja, miniranja i drugi akti sabotaže, kao i sela koja su

jako sumnjiva da su pomagala ustanike; korisno može da bude i otpremanje stanovništva u koncentracione logore;⁸ rušenje naselja s komunističkom upravom i odvođenje muškaraca kao talaca.

Kao mera odmazde u slučaju gubitaka može također da dođe u obzir da se iz najbližih naselja uzme muško stanovništvo i da se strelja u određenoj srazmeri (na primer, 1 poginuli Nemač = 100 Srba, 1 ranjeni Nemač = 50 Srba), pa i u slučaju kada ono nije učestvovalo u borbi. Ukoliko ne pođe za rukom da se oni koji su učestvovali u ustanku otkriju, mogu se upotrebiti opšte odmazde, mpr., streljanje muškog stanovništva.⁹

S druge strane, preporučuje se da se pruži pomoć svim naseljima u kojima su preduzete mere samozaštite protiv ustanika, pri tom treba biti oprezan pošto se ustanici često prikazuju kao da se nalaze na nemačkoj strani.

- 7.) a) *Smeštaj* menjati što je moguće češće, pri čemu treba koristiti i manja mesta. Marševe, koji su s tim povezani, treba izvoditi, što je više moguće, preko zemljišta i iskoristiti za akcije čišćenja. Noćni marševi! Vođenje računa o udobnosti i boljem smeštaju mora se zapostaviti. Trupa učestvuje u ratnom pohodu i stoga mora za to vreme da se odrekne stalnog smeštaja i da svoj smeštaj prilagodi uslovima pokretnog rata. Pri tom vaditi računa da velika naselja i važni objekti budu stalno zaposednuti, odnosno osigurani. Stalne prostorije za smeštaj treba izgraditi u uporišta neosvojiva za ustanike; u njima treba obezbediti rezerve za najmanje 14 dana.
- b) U opšte vojne mere se, među ostalim, ubrajaju:
- stvaranje Slobodne zone desno i levo od najvažnijih pruga i puteva,
  - krčenje šipraga, niske šume itd. na nepreglednim mestima koja bi se mogla koristiti za zasedu. Za te radove koristiti Srbe.

⁸ Komandujući general i komandant u Srbiji je 21. marta 1942. predložio komandantu oružanih snaga na Jugoistoku da zarobljene ustanike pošalje na rad u Norvešku. U odgovoru komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 23. marta 1942. piše: »[...] saglasan sam da se ustanici koji nisu zarobljeni u borbi transportuju na rad u Norvešku. Ustanike koji su zarobljeni u borbama načelno treba obesiti ili streljati« (AVII, reg. br. 27/1, k. 27).

⁹ Ova rečenica je dopisana rukom.

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 20. MARTA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI I OBOSTRANIM GUBICIMA U BOSNI I SRBIJI I O SRPSKOJ DRŽAVNOJ STRAŽI I BROJNOM STANJU U LOGORIMA¹

Prilog 5?

Beograd, 20.3.42.

komandujući general i komandant u Srbiji
Ja, br. 1872/42 pov.

•*Predmet:* Desetodnevni izveštaj

\$ *priloga*³

Poverljivo

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

^ I. SITUACIJA KOD NEPRIJATELJA

iSrpsko područje

U Beogradu su izvršena mnoga hapšenja komunista, među kojima mnogo rukovodećih ličnosti.⁴

U rejonu Požarevac — Palanka izvršeni su pojedinačni napadi na opštine i železničke stanice.

U rejonu Gor. Milanovae, Valjevo, Čačak nemačke jedi-

dolazile u dodir s neprijateljem.

U rejonu Kos. Mitrovica došlo je do sukoba nemačkih lica s četnicima koji su se navodno odvojili od Mašana Đurovića i vode borbe protiv Albanaca.

U rejonu Prokuplje u toku je operacija Koste Pećanca protiv bandi na planini Jastrepcu.⁵

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 1026—8.

² Dopisano rukom.

³ Redakcija ne raspolaže tim priložima.

⁴ Prilikom održavanja sastanka 1. marta 1942. uhapšeni su čl. 3. rejonskog komiteta KPJ za Beograd (Jovan Marjanović, Beograd, 1964, Nolit — Prosveta, Beograd, str. 207—225; Hronologija naprednog radničkog i narodnooslobodilačkog pokreta Beograda, Istorijski arhiv — Beograd, 1960).

⁵ O tome vidi dok. br. 41.

2. Operacijsko područje istočna Hrvatska

U istočnoj Bosni se zapaža dalje pojačanje aktivnosti bandi. Ustanici dobijaju pojačanja iz Crne Gore.

U rejonu Drina — Sava — Bosna porastao broj bandi i aktivnost već ranije poznatih bandi postala je življa. Javljeno je o većim prikupljanjima u rejonu Modrice, Gradačca, Brčkog, Spreče. Ustanici s područja Ozrena uglavnom su usmeravali napade na komunikacije Doboj — Tuzla i Doboj — Zavidovići.

Rejonom jugozapadno od Zvornika, sada kao i pre, vlada Dangić. Bandu koja se iz Majevice probijala prema jugu⁴ napao je Dangić i potisnuo prema zapadu.

U rejonu Sarajeva isto tako se mogla konstatovati živa aktivnost ustanika. "

3. Opšte

Iz Crne Gore delovi proleterskih brigada prodrli su preko demarkacione linije na područje istočne Bosne, treba računati s prodorom drugih crnogorskih bandi preko demarkacione linije na područje Srbije.⁶

Uopšte uzev, u Srbiji je nastupilo izvesno smirivanje, a u Hrvatskoj, naprotiv, može se konstatovati dalji porast aktivnosti ustanika.

4. Sabotaže i prepadi

Broj od 36 sabotaža⁷ i prepada u istom je okviru kao i u prošlom izveštajnom periodu.

II. POTČINJENE JEDINICE

714. pešadijska divizija izvela je niz manjih operacija u cilju izviđanja i čišćenja. Pri tom je samo ret'ko došlo do dodira s neprijateljem. Kod drugih divizija nije bilo značajnih događaja.

Bugarski Okupacioni korpus je dobio kao pojačanje jedan pešadijski puk, jedan motorizovani bataljon, jedan bataljon vojne žandarmerije i dva voda za vezu. Većih borbenih dejstava nije bilo.

Hrvatske jedinice su na mnogim mestima imale borbene dodire sa ustanicima. Hrvati su u jednom delu sukoba uspeli da zadrže preimućstvo.

⁴ Misli se na Proletersku udarnu grupu (2. proletersku NOU brigadu i delove 1. proleterske NOU brigade).

⁷ U izveštaju načelnika Operativnog odeljenja komandujućeg generala i komandanta u Srbiji od 20. marta 1942. stoji: »Ukupan broj sabotaža 46« (AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 1030—6).

III. SRPSKA DRŽAVNA STRAŽA

Prema stanju od 15.3. Srpska državna straža je, u okviru reorganizacije, dostigla sledeće brojno stanje:

665 oficira, 11.244 vojnika, ukupno 11.909.

^v U ovaj broj su ušli i polaznici sadašnjih tečajeva, koji su u toku, a čije brojno stanje iznosi: 38 oficira, 3.747 vojnika. Razlika u brojnom stanju na licu prema poslednjem 10-todnevnom izveštaju⁸ nastala je zbog isključivanja oficira i vojnika koji nisu bili pogodni za preuzimanje u Državnu stražu. >d oružja i municije za sada se raspolože sa: 111 mitraljeza, pušaka, oko 2000 ručnih bombi i 500.000 metaka munije.

IV. SNABDEVANJE

Situacija u pogledu snabdevanja se prilično poboljšala, pojedinim mestima saobraćaj je još bio u prekidu usled slave.

Počeli su radovi u skladištima ratnog plena u Smederevo-Požarevou, Sabanti, Mrsaću i Bogotovcu.

V. GUBICI (6. 3 — 15. 3)

jstveni:	Nemci:	1 mrtav,	1 ranjen
	Hrvati:	24 mrtva,	28 ranjenih, 10 nestalih
	Bugari:	ništa	
		25 mrtvih,	29 ranjenih, 10 nestalih

neprijatelj: prema nemačkim izveštajima — 377 mrtvih, 131 uhapšen, prema srpskim izveštajima — 543 mrtva, 125 uhapšenih i prema hrvatskim izveštajima — 218 mrtvih, 61 uhapšen.

U Beogradu od 6.3. do 15.3. 208 hapšenja, i naređena 3 streljanja kao mera odmazde.

VI. PODRUČJE VOJNE UPRAVE

U logorima feldkomandantura i krajskomandantura se nalazilo 2.532 zarobljenika za odmazdu i 213 talaca.⁹ U jevrejskom logoru u Zemunu se nalazilo 5.150 osoba.¹⁰

⁸ Vidi dok. br. 41.

⁹ i ¹⁰ Vidi dok. br. 41 i 50.

Skupovi koje je organizovalo propagandno odeljenje srpskog predsednika Vlade za smirivanje zemlje i dalje nailaze na veliko interesovanje stanovništva.

Dostavljeno:

- -

Bader
general artiljerije

BR. 46

OBAVEŠTENJE BORBENE GRUPE »GENERAL BADER« OD
22. MARTA 1942. O FORMIRANJU OPERATIVNOG ŠTABA"
BORBENE GRUPE »GENERAL BADER«¹

Borbena grupa »general Bader« O.U., 22.3.42.
Ia, br. 21/42 pov.

Predmet: Formiranje Operativnog štaba
Borbene grupe »general Bader«.²

Prilog: 2³

- 1.) Firer je odobrio 'sporazum sklopljen između komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (Komande 12. armije) i Komande 'italijanske 2. armije u cilju zajedničkog slamanja ustanika u Hrvatskoj.⁴
- 2.) Priprema i izvršenje mera koje treba preduzeti s nemačke strane povereni su komandujućem generalu i komandantu Srbije, generalu artiljerije Baderu. U tu svrhu mu

" Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 410—22.

² Ovaj štab za privremeno izvršenje specijalnih borbenih zadataka je formiran 16. marta 1942. naredjenjem komandanta oružanih snaga na Jugoistoku. Tim naredjenjem je regulisana nadležnost komandovanja, ratna formacija i sastav Operativnog štaba Bobbene grupe »general Bader« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 423—4).

³ Prilog br. 1 sadrži zadatak, raspored i sastav nemačkih grupa za vezu sa italijanskim divizijama, sastav i zadatak pozadinskog i operativnog odeljenja kao i broj lica i vozila u njima. U prilogu br. 2 se nalazi raspored oficira i službenika po radnim mestima u Operativnom štabu Bobbene grupe »general Bader« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 412—9).

⁴ O tome vidi dok. br. 39; Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br.25.

se stavlja na raspolaganje privremeno formirani Operativni štab Bobbene grupe »general Bader«.

Postavljenja na položaje vidi u prilogu 1 i 2⁵ uz akt komandujućeg generala i komandanta u Srbiji, Ila/Ia br. 1933 pov. od 21.3.42.⁶

3.) Odnosi potčinjavanja

- a) General artiljerije Bader potčinjen je komandantu oružanih snaga na Jugoistoku (Komandi 12. armije).
- b) Komandovanje operacijom, koju u Hrvatskoj treba jedinstveno voditi, preneto je na komandanta italijanske 2. armije generala Roatu. S momentom preuzimanja komande od strane generala Roate, Bobbena grupa »general Bader« je u taktičkom pogledu potčinjena Komandi italijanske 2. armije.

4.) Mesto formiranja: do daljeg Beograd.

Svršetak formiranja i prvo mesto angažovanja: Sarajevo. Prebacivanje za Sarajevo železničkim transportom planirano za 25.3.42.

- .) U oilju obezbeđenja saradnje s italijanskim komandnim instancama O.K.H. će dati nemačka odeljenja za vezu (D.V.K.).⁷ Razvrstavanje i sastav nemačkih odeljenja za vezu vidi u prilogu P (Nemačko odeljenje za vezu pri italijanskoj 2. armiji u svim pitanjima pripremanja zajedničkih operacija potčinjeno je Operativnom štabu Bobbene grupe »general Bader«. Taktičko potčinjavanje u tekućim pitanjima i obaveza izveštavanja komandantu oružanih snaga na Jugoistoku kao do sada, ostaju time nedirnuti.

2.⁹

nik štaba¹⁰ je pretpostavljeni svih pripadnika štaba. Nad vojnim licima, izuzev nad starijima po rangu, načelnik štaba ima disciplinsku vlast komandanta puka. Referisanje kod načelnika štaba treba prethodno prijaviti, i to kod

⁶ U tom naredjenju između ostalog piše: »...1. Operativni štab borbene grupe »Bader«. 2. Formiranje se poverava komandujućem generalu i komandantu u Srbiji. 3. Brojno stanje oficira, službenika, podoficira i ostalog ljudstva kao i putničkih i transportnih vozila i motocikla. 4. Krajnji rok formiranja, istovremeno i spremnost za dejstvo je 23. 3. 1942. u 19,00 časova.« Ostale tačke tog naredjenja regulišu personalna i materijalna pitanja (AVII, NAV-T-315, r. 2244, 122-3).

⁷ Deutsches Verbindungskommando

¹⁰ Na dužnosti načelnika štaba je bio generalštabni potpukov-

Operativnog odeljenja preiko načelnika Operativnog odeljenja,¹¹ a kod Pozadinskog odeljenja preko načelnika pozadine.¹² U važnim stvarima referisanje će se održavati u prisustvu načelnika Operativnog odeljenja, odnosno načelnika pozadine. U njihovoj odsutnosti, njih će onaj koji referiše naknadno upoznati s onim što je referisano.

Referate kod komandanata reguliše načelnik štaba. On može da pri referisanju učestvuje.

Sve dok se ta uglavnom nova delatnost jednog operativnog štaba savezničkih snaga potpuno ne uhoda, do daljeg celokupnu prepisku treba podnositi načelniku štaba na potpis. On će odlučiti o tome koja akta treba da se podnesu komandantu na potpis. Posle uhodavanja šefova odsaka i referenata u nove okolnosti predviđeno je ublažavanje tih ograničavajućih odredbi.

- 8.) Službeni saobraćaj i saobraćaj u prostorijama dežurnog oficira unutar operativnog štaba: vidi *prilog 3* (biće izdat kasnije),¹³
- 9.) *Izveštavanje*
  - a) Večernji izveštaji: Priloge za večernji izveštaj, shodno aktu komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (Komande 12. armije), Ia, br. 718/42 pov.¹⁴ svakodnevno do 12 časova dostavljati Ia.
  - b) Skupni izveštaji: Izveštaji za komandanta oružanih snaga na Jugoistoku će biti po završetku operacija, odnosno s uvođenjem novih borbenih sektora posebno naređeni.

Dostavljeno:

¹⁵

Bader

BR. 47

IZVEŠTAJ ISPOSTAVE ABVERA ZAGREB OD 26. MARTA 1942. UPRAVI ABVERA VRHOVNE KOMANDE VERMAHTA O NAPADU NA NEMAČKU TRANSPORTNU KOLONU IZMEĐU STOCA I LJUBINJA¹

Zagreb, 26. marta 1942.

K.O.² ZAGREB

,Pov. br. 1502/42 — III c

Veza:

POVERLJIVO!

Sadržaj: Prepad na nemačku transportnu kolonu između Stoca i Ljubinja (Hercegovina) Pregovor sa ustanicima o razmeni ratnih zarobljenika³

Prilog: 1

Dostavljeno

- 1) Odeljenje za inostranstvo/Abver (Abver III) za III c,
- Informativno: 2) Odeljenje za inostranstvo/Abver,
- 3) Odeljenje za inostranstvo/Abver (Abver III) za III F 3,
- 4) Ispostava Abvera u XVII vojnom okrugu Beč

10. marta 1942. godine oko 2000 partizana izvršilo je prepad između Stoca i Ljubinja na jednu transportnu kolonu od 60 kamiona. Kolonu je pratilo oko 100 nemačkih vojnika (uključujući i vozače) pod komandom jednog podoficira. Rezultat prepada je bio: 28 mrtvih, oko 20 ranjenih, ostalo - takratnje, 45 ljudi, dospelo je u zarobljeništvo.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 884, 5633865—7. Na margini prve stranice originala rukom je dopisano nekoliko parafa, datuma i oznaka.

² Kriegsorganisation (ratna organizacija, a u stvari kamuflirani naslov za ispostavu Abvera (kontraobaveštajne službe) u Zagrebu.

³ Ova rečenica je dopisano rukom.

⁴ Napad su, na Žegulji (na putu Ljubinja — Stolac), izveli Sitički i Ljubinjski bataljon Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu. Oni su pri tom uništili deo nemačke aulo-kolone (s pratnjom) koja je prevozila duvan iz Ljubinja. U borbi je uništeno 12

¹¹ Načelnik Operativnog odeljenja je bio kapetan Gem (Gehm).

¹² Načelnik za pozadinu je bio major Leman (Lehmann).

¹³ Prilog br. 3 sadrži raspored motornih vozila i vozača prema vrsti vozila (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 420—2).

¹⁴ Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

¹⁵ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i jedinica kojima je ovo naređenje dostavljeno.

Jedan deo pratnje probio se ka Mostaru.

Ova kolona je upravo bila određena da vrši prevoz boksita iz okoline Mostara na morskou obalu. Ali ona je povremeno transportovala na obalu i duvan koji je Nemačka kupovala od hrvatske države. Na dan prepada bio je utovaren duvan.

Pošto se prepad odigrao na italijanskoj okupacionoj zoni, u kojoj su za sigurnost transportnih puteva bile nadležne i odgovorne italijanske okupacione snage, to je nemački general u Zagrebu zahtevao od italijanskog glavnokomandujućeg u Mostaru da izvrši oslobodjenje zarobljenika nemačkih vojnika i povratak 60 kamiona, zajedno s tovarom, koji su se nalazili u posedu partizana. Italijani su za ovo bili i naročito zainteresovani, jer su i njihova 84 vojnika bila zarobljena od strane partizana (svakako u ranijim i drugim akcijama).

Nemački general u Zagrebu je 24. marta 1942. pismeno i usmeno dao do znanja da se ne nastavljaju pregovori koje vode Italijani. Italijanski komandant divizije molio je da se najhitnije delegira jedan nemački oficir koji govori hrvatski. Istovremeno je nemački general u Zagrebu stavio do znanja

kamiona a duvan je zaplenjen. Ubijeno je 27, ranjeno 12 i zarobljeno 45 nemačkih vojnika. Zaplenjeno: 3 mitraljeza, 11 p.mitraljeza i automata, oko 60 pušaka, 20 pištolja, 4 radio-stanice itd. (Zbornik, tom IV, knj. 3, dok. br. 161 i 164, tom XIII, knj. 2, dok. br. 36). U izveštaju nemačkog generala u Zagrebu od 13. marta 1942. o tom slučaju piše:

»Na 3. četu auto-bataljona koji je na raspolaganju 4. vazduhoplovnom tehničkom odredu (kolona za transport boksita iz Mostara), sastava: 9 podoficira, 119 vojnika, sa 27 vozila i 4 motocikla, dana 10. 3. 42. pre podne ustanici izvršili prepad na putu Stolac (50 km severozapadno od Dubrovnika) — Ljubinja (34 km severozapadno od Dubrovnika).

Dve italijanske čete su oslobodile kolonu. Nemački gubici: 27 mrtvih, 45 zarobljenih, 7 ranjenih. Materijalni gubici: 3 laka puškomitraljeza, 38 bubnjeva, 8 mašinki s 52 šaržera, 94 puške, 2000 metaka za rnašinke i 10.000 pušanih metaka, 5 vozila nestalo, od toga 4 otkrili Italijani izviđanjem iz vazduha u rejonu Badrljača — Ljubinja.

Mrtvi su prebačeni u Mostar.

Gubici italijanske čete: 3 mrtva.

Transportna kolona je potčinjena 4. vazd. tehničkom odredu iz Vinernojštata. Za izvršenje zadatka potčinjena je koloni za transport boksita u Mostaru, majoru Bretšnajderu [Bretschneider]« (AVII, NAV-T-77, r. 895, s. 5646560).

⁵ Štambilj primaoca.

kopiju priloženih'uslova Partizanskog NOP odreda za Hercegovinu br. 170 sa datumom od 21. marta 1942.⁶

Nemački general u Zagrebu je odmah od komandanta 'Jugoistoka zatražio odobrenje za odašiljanje jednog nemačkog oficira s radio-stanicom. Ovo traženje je bilo odobreno, 'ali je naglašeno da nemački oficir-pregovarač nije ovlašćen da sam prihvati uslove ustanika. Predloži, u vezi sa ovim, imaju se najbržim putem dostaviti nemačkom generalu u Zagrebu, koji će odluku potražiti od komandanta Jugoistoka.

Nemački general u Zagrebu je naredio da K. O. u Zagrebu uputi u Mostar kapetana Va/arija [Vasary] koji se nalazio u Sarajevu.

24. marta 1942. bio je upućen kapetan Vazari s jednom radio-tanicom na osnovu uputstva koje je bilo utvrđeno s nemačkim generalom u Zagrebu i koje je glasilo:

»Adam Satani:

Kapetan Vazari odlazi odmah autom za Mostar. Obaveštenje kod italijanske Više komande da je on oficir-savetnik u razgovorima s četnicima i da odgovornost za pregovore snosi italijanska Viša komanda. Odmah uhvatiti vezu s komandrom kolone poručnikom Kurtom [Kurth] u Mostaru. U pregovorima lično nastupiti samo onda ako nemački interesi to budu diktirali. Tekući telefonski izveštaj podnositi nemačkom generalu u Zagrebu. Pismeni izveštaj K. O. Zagreb 1467 — III odeljenje«.

⁶ Operativni štab NOP odreda za Hercegovinu je nemačkoj komandi u Mostaru uputio pismo sledeće sadržine: »Odgovaramo na vaše pismo od 10. marta 1942. u kome ste izrazili želju i tražili pod kakvim bi uslovima mogli povratiti svoje ratne zarobljenike. Kako

je zamena zarobljenika vezana, koje nije zgodno pismeno utar

sastanak predstavnika nemačke komande u Mostaru i predstavnika Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu. Sastanak treba organizovati 25. ili 26. marta. O tačnom vremenu sastanka izvestićemo najkasnije do 24. 3. 42. 18.00 časova po srpskom vremenu. Naši predstavnici treba da sa "kaju vaše predstavnike na putu Stolac — Berkovići između 6 i 7 kilometara od Stoca. Naš stražar će nositi u ruci crvenu zastavu automobila vaših predstavnika treba, radi raspoznavanja, da na vidnom mestu bude označen sa belom zastavom. Vaših predstavnika biti do tri i svaki od njih može imati po jednog pratioca. Predstavnici kao i njihova pratnja mogu biti naoružani. Naši predstavnici takođe naoružani. Sastanak će se održati navedenog datuma između 14.00 i 15.00 časova po našem vremenu. Politički komesar

Miro Popara i komandant Petar

Kapetan Vazari javlja puteni radija da je 23. marta 1942. u 13 časova stigao u Mostar i da se odmah povezao s poručnikom Kurtom. Italijanski komandant divizije i načelnik štaba nalazili su se u operaciji kod Nevesinja. Kada italijanskog 6. korpusa je saopštila italijanskoj divizijskoj komandi u Mostaru da su partizani, izgleda, spremni da predaju zarobljenike. Pregovore je vodio jedan italijanski major i do sada je trebalo da dobro teku. Kapetan Vazari je 26. marta 1942. otputovao u italijansku divizijsku komandu u Metković, u čijem se rejonu nalazilo mesto prepada.

Kapetan Vazari dalje saopštava da je, zbog poznavanja neefikasnosti telefonskih veza, poneo iz Sarajeva jedan rezervni radio-uređaj, pomoću koga je direktno sa svojom stanicom uspostavio vezu sa Zagrebom. Ovaj inicijativni postupak kapetana Vazarija mora se naročito istaći. Dalji tok izveštavanja od sada sledi preko radio-stanice.

⁷ Potpis nečitak.

BR. 48

ZAPISNIK O RAZGOVORIMA PREDSTAVNIKA ORUŽANIH
3 SNAGA NEMAČKE, ITALIJE I NDH, ODRŽANIM 28. I 29.
MARTA 1942. U LJUBLJANI, O PRIPREMAMA ZAJEDNIČKE
OPERACIJE PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE, ODNOSIMA
ŠČETNICIMA I POSTUPKU SA STANOVNICIMA
TOČNOJ BOSNI¹

Borbena grupa »Bader«
td, 101/42 str. pov.

Komandujući general i komandant

Ia

29.3.1942.

5 primeraka

4. primerak

Srbiji

Primlj.: 30.3.42.

Z a p i s n i k

o razgovoru na sastanku održanom u Ljubljani 28.3.1942.

Prisutni:

general Roata, komandant (ital.) 2. armije

gen-lajtnant Laksa, načelnik Glavnog stožera Ministarstva
domobranstva.

Generalštabni potpukovnik Faferot, načelnik štaba Borbene

Pukovnik Rorbah, nemač. oficir za vezu pri ital. 2. armiji
potpukovnik grof fon Špe [Spee], kao predstavnik generala

Korpusni general Roboti³, komandant 11. AK.
general-jmajor De Blazio⁴, načelnik štaba (ital.) 2. armije

t;-' Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r.
s. 1237—40 I deo i s. 1106—10 II deo.

³ Štambilji primaoca.
Mario Roboti (Mario Robotti)
Ettore de Blazio (Ettore de Blasio)

¹,16 Zbornik, tom XII, knj. 2

Generalštabni potpukovnik Petercani, načelnik štaba 11. AK 1 oficir tumač.

Razgovor su vodili isključivo gen. Roata, gen. Bader i gen. Lakša. (U daljem tekstu označeni početnim slovima R., B. i L.).

Zapisnik nije stenogram, već je, ina osnovu zabdeženih reči, naknadno sastavljen.

- I. R.: Kako stoji s pegavim tifusom u prostoru istočne Bosne? Da li postoji opasnost za nameravanu operaciju?⁵
- B.: Pegavi tifus se pojavio u nešto jačoj meri nego inače. Ustanovljen je uglavnom u Zvorniku, Tuzli i Sarajevu. Nije poznato koliko je raširen u selima. Nemačke trupe su, ukoliko je bilo moguće, pelcovane. Ne postoji opasnost za operacije. Krajem aprila će biti dostignuta uopšte najviša tačka ove bolesti.
- R.: U italijanskoj vojsci protiv tifusa su pelcovani samo lekari. Pelcovanje, navodno, ne daje efikasnu zaštitu.
- II. R.: Koje grupe pobunjenika postoje u predviđenom operacijskom prostoru oko Rogatice?
- B.: a) Četnici, ovo su Srbi iz okoline, pojačani Srbima iz Srbije. Bore se protivu komunista, a takođe i protivu Hrvata, ali ne i protivu nemačkih vojnika, b) Partizani, to su delovi Muslimana i Hrvata, ali takođe i Srbi. Bore se protivu svih. c) Jake snage iz Crne Gore (oko 3.000 ljudi) su nedavno upale preko Foče i Goražda, dok se četnici, frontom ka zapadu, bore protivu hrvatskih trupa.
- III. R.: Italijanska komanda ima izveštaj prema kome se neki Altin Babić⁶ sa 3.000 ljudi, navodno, ponudio nemačkim komandama za borbu protivu komunista.
- B.: Isključeno. Ja imam striktno naređenje moga komandanta da s četnicima ne vodim nikakve pregovore.⁷
- IV R.: Hrvatska vlada je iz osnova promenila svoje gledište u odnosu na pobunjenike. Meni je državni sekre-

T^T" i ³ Vidi dok. br. 46, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 60 i 62.

⁴ Odnosi se na Aćima Babica.

⁷ Vidi dok. br. 23.

tar Vrančić saopštio nameru hrvatske vlade da *hercegovačke* četnike snabde oružjem s tim da se ovi bore protivu komunista i brane granicu prema Crnoj Gori. Ona pri tom misli da četnicima izađe u susret na pola puta, pošto je opšte poznato da su mnogi od njih oterani u redove ustanika iz straha ili nagonom za samoodržanje.

O četnicima iz istočne Bosne državni sekretar Vrančić ima drugo mišljenje. Ovo mišljenje general Roata ne deli. I četnici iz istočne Bosne će se takođe boriti protivu komunista.

B.: Slaže se sa generalom Roatom.

L.: Osnovne misli se slažu. Hrvatska vlada misli da može većtom ponudom da pridobije za sebe mnoge ustanike. Ali na neko naoružanje se nije pomišljalo. Uostalom, pregovori su još u početnom stadijumu.

R.: Ja konstatujem da hrvatska vlada pregovara sa ustanicima.⁸ Stoga smatram da su takođe i nemačke i italijanske komande ovlašćene za pregovore sa ustanicima. Ovim postaje ništavna odgovarajuća zabrana u Sušačkom protokolu koja je nastala na zahtev hrvatske vlade.⁹

R.: Mi smo sagiasni da se četnici bore protivu komunista. Ali mi u prvom redu takođe hoćemo da se borimo protivu komunista. Da li je ovde najsvrsishodnije da mi, da bismo iskoristili ovu situaciju, istovremeno istupimo prema komunistima i četnicima? Mi bi time terali obe strane u zajednički tabor. Izgleda svrsihodnije da se prvo svrši s komunističkom opasnošću. Tek kada se otkloni ova opasnost, može se bliže pristupiti drugoj fazi, četničkom pitanju. Samo se po sebi razume da i ono kasnije mora biti odstranjeno. Bilo bi nerazumno umesto 10.000 sebi stvoriti 20.000 neprijatelja. U prvoj fazi (borbi protivu komunista) moglo bi se računati na pomoć četnika, u najmanju ruku držanje izvan borbe.

⁸ Misli se na pregovore s četnicima. O pregovorima između četničkog predstavnika Dobrosava Jeyđevića i izaslanika vlade NDH Poljaka vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 2.

⁹ O italijanskim kontaktima s četničkim predstavnicima vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 10 i 11.

- L.: Oспорava da su četnici lojalni i da časno misle da se bore protivu komunista. Postoji razlika između četnika iz Hercegovine i četnika iz istočne Bosne. Četnici iz istočne Bosne su velikosrbi, popustiti njima nije moguće. On mora da ostane na gledištu hrvatske Vlade, pri početku borbenih dejstava prekinuti pregovore sa ustanicima.
- B.: Pregovore ne treba voditi preko hrvatskih komandi, pošto se nema izgleda na uspeh, bolje je preko nemačkih i italijanskih komandi.
- R.: Sporazum. Da li general Lakša može da pribavi saglasnost hrvatske vlade da se vode ovi pregovori »a ograničenim ciljem, ako se bude pridržavalo izvesnih uslova koje bi stavila hrvatska vlada?
- L.: Ne, ali ja ću izložiti odluku moje vlade.
- B.: Za istočnu Bosnu ja moram da zahtevam da se četnici — ako putem pregovora postignemo da evakuišemo borbeno područje — posle završene akcije čišćenja smeju vratiti u svoju domovinu. Drukčije je pogodba bez izgleda.
- L.: Ponovo ukazuje na razliku između četnika iz Hercegovine i istočne Bosne, četnici iz istočne Bosne ostaju velikosrbi.
- B.: Pitanje velike Srbije neće resiti nekoliko četničkih komandanata. Zato to u ovome slučaju nije bitno. Glavna stvar je početi sa umirenjem.
- R.: Slaže se s tim.
- L.: Obećava da donese saglasnost svoje vlade za pregovore s četnicima.

Bader
general artiljerije

Dostavljeno:

K-dantu oružanih snaga na Jugoistoku
Nemačkom generalu u Zagrebu
Nemačkoj k-di za vezu pri Komandi ital. 2. armije
Komandujućem generalu i k-dantu u Srbiji
K.T.B.

orbena grupa »Bader«
7, 101/42 str. pov., II deo

29.3.1942.
6 primeraka
4. primerak

Komandujući general i komandant
u Srbiji

Ia

?r. 184/42, II deo, str. pov.
Vimlj.: 30.3.42

stavu kao pre podne. General Roata postava

kao njihov bitni rezultat on konstatuje:

Hrvatska uprava ni sada u ustaničkom području stvarno ne vrši ustavnu vlast.

Područje između Save, Drine i Bosne je oglašeno operacijskim područjem i potčinjeno komandantu 718. divizije. Kod njega će se nalaziti jedan predstavnik hrvatske vlade. Ovaj će doći borbenoj grupi kad general Bader bude primio komandu nad borbenom grupom.

Verbalna nota hrvatske vlade da preuzimanje stvarne Masti od strane drugih komandi i ustanova, a ne hrvatske vlade, znači narušavanje suvereniteta hrvatske države proizlazi iz pogrešnih pretpostavki. Kako prema nemačkim, tako i prema italijanskim i opštim internacionim, na [inim običajima, komandant neke trupe za vreme neke operacije, ukoliko to ta operacija zahteva, vrši izvršnu vlast.

Operacijski plan u osnovnim zamislima odobren.¹¹ Plan, ipak, polazi od pretpostavke da će divizije koje učestvuju * doći iz Grne Gore. U stvari, na raspolaganju stoji samo jedina divizija iz Grne Gore. Ostale dve moraju da budu dovedene iz Hercegovine. (Radi ubrzanja, diviziju »Sasans« zaimeniće jedna pešadijska divizija — divizija alpskih lovaca). Zbog ovog nije svrsishodno marševanje 2. divizije po jednom uskom putu. Njihovo snabdevanje biće nemoguće. Stoga su potrebne sledeće promene:

"a. Prikupljanje:

1 ital. div. u rejonu Višegrad — Priboj — Pljevlja
1 ital. div. oko Kalinovika

- 1 ital. div. istočno od Sarajeva (tamo je transportovati železnicom)

718. div. i Hrvati otprilike Kladanj — Vlasenica.

b. *Raspored:*

1 ital. div. zatvara odsek Žepa — dolina Drine — Goražde.

1 ital. div. zatvara odsek Goražde — Prača

1 ital. div. zatvara odsek Prača — Sokolac

718. div. i Hrvati zatvaraju odsek Sokolac — Han-Pijesak — Žepa.

c. *Izvršenje:* Kao što je do sada predviđeno.

Od vazduhoplovnih snaga K-di italijanske 2. armije dodeljeno:

2 izviđač. grupe (4—6 es'kadr.), od toga na raspolaganje Borbenoj grupi B.: 1 1/2 grupa

2 bombard. grupe (4—6 eskadr.), od toga na raspolaganje Borbenoj grupi B.: 1 grupa.

2 lovac, eskadre, od toga na raspolaganje Borbenoj grupi B.: 2 eskadre

transportni avioni, od toga na raspolag. Borbenoj grupi B.: ništa.

Avioni su delom zastareli, ali na ustanike imaju veliko moralno dejstvo.

Ukoliko je ikako moguće, potreban je njihov smeštaj u Sarajevu. Mogućnost tog smeštaja ustanoviće jedan ital. vazduhoplovni oficir u sporazumu sa hrvatskim komandantom. (Nužni smeštaj bez ličnih udobnosti.)

Borbenoj grupi »Bader« biće dodeljen 1 ital. vazduhoplovni oficir za vezu s potrebnim sredstvima za vezu i osobljem. Umoljava se Vermaht da isto takvo odeljenje uputi ital. 2. armiji.

718. divizija za svoj odsek mora ostaviti na raspolaganje oficire osmatrača.

Kao znaci raspoznavanja potrebne su zastave sopstvene zemlje najmanje 4 m dužine. Nemačke zastave s kukastim krstom uobičajene veličine ne vide se iz aviona.

Za sporazumevanje s pilotima, od nemačkih i italijanskih znakova sačinije se nova jednostavna signalna tablica.

Blagovremeno izvršiti zajedničke vežbe s pilotima. Određene eskadrole uputiti na stalnu saradnju sa istim divizijama.

Konferencija je nastavila rad 29. matra u 9,30 čas. u dosadašnjem sastavu.

U početku duži razgovor između generala Badera i generala Roata o izmeni operacijskog plana.¹² Prvi naglašava da novim projektom operacijskog plana neće biti prečesto baš najglavnije ustaničko područje oko Foče — Goražda, da je, usled angažovanja iz raznih pravaca, baš u borbi protivu bandi izgubljena naročito potrebna gustina i zatvorenost i da je suviše širok front ital. desne divizije. Teškoće u snabdevanju ne mogu biti toliko velike. Stoga treba pretpostaviti prvi plan.

General Roata je odmah odgovorio s velikom otvorenosću: ako ovaj predlog potiče iz političkih pobuda da se Italijani drže dalje od Sarajeva, ovo ništa neće izmeniti u razvoju. Ranije ili kasnije, njima je potrebno Sarajevo, i to za docnije stvari. Posle mnogih prigovora konačno je postignuto da se primi stari operacijski plan, s razlikom što leva ital. divizija neće marševati preko Kalinovika, nego će biti železnicom prebačena u Sarajevo, a odatle će odmarševati na predviđene pripremljene položaje, otprilike oko Dobrog Polja.

Sve veze između svih komandi i ustanova načelno moraju biti dvostruke (po mogućnosti radio i telegraf).

Svaka italijanska divizija ima da Borbenoj grupi »Bader« uputi po jedno odeljenje za vezu.

Na sastanke između nemačkih i italijanskih borbenih delova blagovremeno uputiti naročita odeljenja za vezu sa susjedima.

i-Italijanska i nemačka odeljenja za vezu upotrebljavaju { sopstveni ključ za vezu.

Početak operacija:¹³

R.: Otprilike 20.4. gotovo, ako se očekivane borbe oko Kalinovika mogu završiti za oko 10 dana.

B.: Poželjan je što skoriji početak, pre nego što drveće jako olista. Nemačko-hrvatske snage 14.4 stajaće kao što je naredeno.

R.: Da. Ali teren leži visoko, tako da proleće dolazi kasnije. A takođe je bolje da operacija počne tek posle brižljive pripreme, pa će ona posle teći ravnomerno i glatko.

Vreme za potčinjavanje italijanskih delova narediće italijanska 2. armija. Italijanski delovi svi potpadaju pod Borbeno grupu B. najkasnije s prelaskom demarkacione linije. Borbena grupa, radi pripremanja operacija, može stupiti u vezu sa italijanskim delovima i izdavaćti naredjenja.

12. Merodavne su italijanske karte. One će u dovoljnom broju biti dostavljene radi podele nemačkim trupama, komandama i ustanovama.
13. Objave i odredbe italijanske 2. armije s'lužiće ikao obrasci za operacijski prostor. Pri tom se mora upotrebljavati formula »U sporazumu s Komandom italijanske 2. armije naređujem«.
14. Postupak prema stanovništvu:
 a. Ustanicima koji su zatečeni sa oružjem ili u borbi,
 b. Ustanicima čije se učesće u borbi može da dokaže,
 c. Sumnjivima
 d. Nesumnjivima.
 Stanovništvo pod a. i b. streljati, pod c. »odstraniti*«, pod d. pustiti na slobodu. (Dodatak za Borbenu grupu »Bader«: sumnjivi pod c. biće predati hrvatskoj policiji).
15. Ako prva akcija bude imala uspeha, onda predvideti amnestiju i rok za predaju oružja.
16. Snabdevanje će regulisati italijanska 2. armija. Odeljenju Qu Borbene grupe »Bader« biće upućeno ital. predstavništvo. Italijanska armija će moći da koristi i zalihe u operacijskom području, napr., drvo i životne namirnice.
17. R.: Da li italijanska armija može raspolagati železnicama severno od Sarajeva?
 B.: O tome može da odluči Uprava za transport Jugostoka. Borbena grupa »Bader« nema nikakvog uticaja na ovo.
18. Potrebna je saradnja svih akcija u Hrvatskoj. Zato je Komanda italijanske 2. armije opunomoćena za celokupno rukovođenje.¹⁴ Prema tome, više nisu moguće nikakve hrvatske samostalne akcije. Ove se moraju usaglasiti s K-dom armije.
19. Na kraju je ponovo i opet vrlo brižljivo razmatrano četničko pitanje. (Kao i za sve vreme pregovora, više stenografa beležilo je svaku reč).
 General Roata konstatuje:
 a. Svi komunisti su neprijatelji. Pregovori s njima m pod kojim uslovima ne dolaze u obzir.
- " Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 33: Direktive komandanta italijanske 2. armije od 30. marta 1942. komandantu Borbene grupe »Bader« za izvođenje zajedničkih italijansko-nemačkih i ustasKIn operacija »Trio« protiv NOP i DV Jugoslavije u istočnoj Bosni.

- b. četnici su doduše hrvatski neprijatelji, ali nisu neprijatelji Osovine. Stoga je svrsishodno odmah pregovarati s četnicima, razumljivo je samo po sebi — samo uz saglasnost hrvatske vlade.

L.: Oспорava da se može postići lojalno držanje četnika prema hrvatskim vlastima.

R.: Pa radi se unekoliko samo o nekom primirju. Borba protivu četnika će se kasnije, u slučaju potrebe, voditi zajednički.

L.: U to sumnja, ali konstatuje da pre početka operacije nemačke i italijanske komande imaju pravo da pregovaraju.

B.: Za poslednju tačku potrebna je zvanična saglasnost hrvatske vlade. Takođe je potrebna što skorija odluka, pošto se veza tek treba da uspostavi, a za ovo je potrebno vreme.

L.: Obećava najbržu odluku svoje vlade, ori su zaključeni oko 11,30 časova.¹⁵

Bader
 general artiljerije

stavljeno:

i Ia, 101/42 str. pov.

¹⁵ U vezi s ovim pregovorima u Ljubljani, nemački poslanik u Zagrebu Zigfrid Kaše je 31. marta 1942. izvestio Ministarstvo spoljiposlova da je na konferenciji u Ljubljani zaključeno sledeće:
 : »1.) Pokušaće se da se između ustanika-četnika i partizana —

odvojeno.

2.) Prva operacija treba, kako je planirano, da se od sredine aprila izvede istočno od

operacijom. Njegovo sedište je u Sarajevu. Učesće nemačkih, italiskih i hrvatskih trupa — kako je predviđeno u protokolu iz OpaPalje operacije će biti kasnije određene.

Ir 3.) Hrvatsku vladu će kod generala Badera da zastupa već određeni opunomoćenik dimate i uvažavane. U prij

uobičajenih orskomandantura trupa, angažovane hrvatske vojne komandanture za vršenje uprave. Maršal Kvaternik mi je izjavio kod hrvatske vlade ne postoje posebne političke sumnje u pogledu utanačenja. On je ispoljio sumnju da će se operacije sprovesti onako kako je dogovoreno u tome da po završetku o severno od dosadašnje c

saopšti generalu Baderu da ja mogu da izrazim političke sumnje

AVII, BON-4, s. 934—5).

IZVOD IZ MESECNOG IZVEŠTAJA OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 31. MARTA 1942. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U SRBIJI, HRVATSKOJ, BOSNI I HERCEGOVINI I O PRIPREMI NEMAČKO-ITALIJANSKO-USTAŠKE OPERACIJE »TRIO« PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE U ISTOČNOJ BOSNI¹

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku (A.O.K.12) H.Qu., 1.²3.1942.

Odeljenje Ia, 11/43 str. pov.

Izveštaj o radu odeljenja Ia za vreme od 1.3. do 31.3.42.

1.3.

Prilog 96

Pregled situacije na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku

(zaključeno 28.2.42)

Opšta situacija:

U *Srbiji* napadi i sabotaze u rejonu južno od Beograda i u rejonu Niša.

U saobraćaju situacija poboljšana.

U *Hrvatskoj* ponovno okupljanje razbijenih bandi. Teške borbe sa ustanicima.

U *Grčkoj* i dalje traje loša situacija u pogledu ishrane. Dovo-
vozom uglja situacija u saobraćaju poboljšana.

Pojedinosti situacije:

Srbija:

Bande u rejonu Niš — Kuršumlija i jugoistočno od Valjeva. Nemačke trupe i srpska pomoćna žandarmerija nanеле znatne gubitke bandama u rejonu jugoistočno od Valjeva.³

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 465, s. 8053286—312.

² Greška. Treba: 31, jer su se izveštaji ove vrste dostavljali poslednjeg dana u mesecu.

³ Vidi dok. br. 34 i 36.

Bugari sada aktivniji. U rejonu zapadno od Niša u toku uspešne akcije. Srpska pomoćna žandarmerija i ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata i dalje postižu uspehe u izvršavanju svojih zadataka. Reorganizacija srpske policije vrši se prema planu.

-342. pd otišla iz svog dosadašnjeg rejona.⁴

Raspoloženje stanovništva pogoršano zbog zime, kao i zbog zimom prouzrokovanih teškoća u snabdevanju.

XI prvo vreme, zbog snežnih padavina i visokog vodostaja, "bilo je teškoća u putnom i železničkom saobraćaju, ali se u 'međuvremenu situacija poboljšala. Predviđa se ponovno us-
vpostavljanje saobraćaja na železničkoj pruzi Lapovo — Kraljevo — Skoplje.

Hrvatska:

Bandekoje su bile razbijene dejstvima 342. i 718. pd ponovo

Rogatica, Prača, Sokolac (istočno od Sarajeva), trougao između Bosne i Spreče, kao i rejon oko Prijedora.

Prijedor oslobođen od ustanika.⁶

2.3.

Predmet toga savetovanja:

tmann] referisao o situaciji u Rusiji.

situacija u pogledu transporta).

) Načelnik štaba referisao o situaciji na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku:

Hrvatska: Zauzet Prijedor. Delovi nemačkih jedinica koji

acije.

Srbija: Ništa odlučujuće na području gde se izvode borbena dejstva. U toku su manje pojedinačne uspešne akcije (pro-

^s Reč je o dejstvima tih divizija u istočnoj Bosni u toku II ofanzive. Opširnije o tome vidi dok. br. 1, 3, 4, 5, 9, 10, 12, 17 i 20.

⁶ ²⁰ i ²⁹ Vidi dok. br. 53.

⁷ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁰ ¹⁹ ²¹ ²³ ³⁰ ³⁷ ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁵⁰ ⁵³ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ i ⁵⁸ Izostavljeni tekst se ne odnosi na Jugoslaviju.

OKW je odbila naš zahtev (prilog 93) da se 717. pd (bez jedinog puka) premesti iz južne Srbije u rejon Soluna (OKW/W.F.St., depeša br. 766/42 pov. od 27.2.42).⁸ Biće nam dodeljena tri nova landesšicen-bataljona. Ti bataljoni će verovatno biti angažovani za zaštitu železničkih pruga, a jedan puk u Srbiji će se angažovati za pokretnu borbu (Komandant oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 800/42 pov.).⁹

Prilog 97 i 97a

Od OKW je došla naredba kojom se naređuje objedinjavanje svih viših službenih instanci koje su angažovane u Srbiji. Stvar je u tome što od 1.3.42. treba od službenih instanci: opunomoćenog komandanta u Srbiji, Više komande LXV za naročitu upotrebu i komandanta u Srbiji formirati komandu komandujućeg generala i komandanta u Srbiji, koja će na taj način preuzeti sve dosadašnje zadatke pomenutih službenih instanci.¹⁰ Vojna uprava treba da se integriira u štab (Uputstvo OKW, Ilb 10 W.F.St./Organizacijsko odeljenje /1/ 761/42 pov. od 19.2.42).¹¹ Time se postiže ono čemu je komandant oružanih snaga na Jugoistoku odavno težio: »jedinstveno rukovođenje!«

¹²

4.3.

¹³

Prilog 101 veza prilog 93

Prefarmiranje 714. pd i premeštanje 717. pd.

Depešom upućenom komandantu oružanih snaga na Jugoistoku od 4.3. OKH je dala saglasnost na zahtev postavljen 25.2.42. za pretpotčinjavanje 440. pp (do sada 164. pd) 717. pd, kao i za premeštanje te divizije (bez 737. pp) u rejon Soluna. Prema postavljenom zahtevu, 737. pp se pretpotčinjava 714. pd (severozapadna Srbija). No, ipak, nedostaju dodatne jedinice za snabdevanje 714. pd, koja je uvećana za 1 puk (737. pp). Naređenja ikoja regulišu detalje preformiranja izdaće OKH /Gen. St. d.H/ Organizacijsko odeljenje.

¹⁴

5.3.

9* 2s j 42 Redakcija ne raspolaže tim dokumentom, i " Vidi dok. br. 30.

I Prilog 105

Podela lakih i teških I.GP

^Komandujućem generalu i komandantu u Srbiji mogu se dodeliti 6 lakih i 2 teška pešadijska oruđa sa svom dodatnom dopremom i rezervnim materijalom, a po potrebi još i 6 Jf. 14¹⁶ sa opremom. Moli se komandujući general i komandant u Srbiji za predlog upotrebe poimenutih sredstava.

oružanih snaga na Jugoistoku i komandanta 12. armije generala inženjerije Kuncea, zastupace komandanta oružanih snaga na Jugoistoku vazduboplovni general Felmi,¹⁷ a komandanta 12. armije general artiljerije Bader, dok će ga u tekućim poslovima zastupati načelnik štaba.

Prilog 106

Kartografsko odeljenje za divizijske štabove

KH/Gen.St.d.H. Organizacijskom odeljenju proslediće se,)potvrđnim mišljenjem, zahtev Više komande LXV za naro-

divizija 15. talasa u Srbiji — Hrvatskoj.

7.3.. održano savetovanje kod načelnika štaba. Predmet toga savetovanja: : b>

^Načelnik štaba je referisao o situaciji na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku:

Hrvatska: Situacija, kao i do sada, nije dobra. Prijedor se morao opet napustiti, jer su naše snage povučene radi angažovanja u Srbiji.²⁰ Još se ništa ne može određeno reći o planiranoj operaciji u Hrvatskoj. Operacija će se svakako iz-5ti.

Srbija: Nemačke jedinice ponovo preduzimaju akcije čišćenja zapadno od Valjeva, Bugari vrše akcije u rejonu Niša, načel-

Infanteriegeschütz (pešadijsko oruđe)
Jagdflugzeug 14 (vrsta lovačkih aviona)
Helmut (Hellmuth Felmy)

rale štaba ne veruje da će se obistiniti glasine o ustanku ve hkih razmera koji, navodno, treba da izbije u Srbiji i 5 3 Bugari će svoje trupe u Srbiji pojačati za još jedan puk i za jedan bataljon žandarmerije.

Potpukovnik Mäher je depešom saopštio da je OKH odobrila zahtev komandanta oružanih snaga na Jugoistoku o postavljanju komandanta policije za Srbiju.²²

Predviđa se da će se zamenik komandanta oružanih snaga na Jugoistoku general inžinjerije Kunce vratiti sa svog službenog putovanja u subotu rano 14.3

²³

Prilog 109

Preformiranje 714. i 717. divizije

Komandujući general i komandant u Srbiji je predložio da se 737. pp, 4. baterija 670. art. puka, 717. inž. četa, delovi 717. čete za vezu, 1 vozačka kolona, 717. kolona malih motor-nih vozila, 717. divizijska veterinarska ambulanta, delovi pe-karske i mesarske polučete, polovina 717. vojne bolnice, dva oklopna voda 12. oklopne čete i pridata 1. četa 202. oklopnog puka ostave na području pod njegovom komandom i pridaju 714. pd.

ANF²⁴ i O.Qu.²⁵ se u vezi s tim mole da ispitaaju da li će, u slu-čaju da se od 717. pd oduzmu gore navedeni delovi, te ako se toj istoj diviziji pripoji 440. pp (bivše 164. divizije), biti očuvana borbena sposobnost divizije, odnosno da li će biti moguće snabdevanje i zbrinjavanje te divizije.

Prilog 110

Oznake za operacije i bojeve

OKH/Gen. St.d.H. Oper. odelj. (III), br. 174/42, od 24.2.42. postavljeno je pitanje da li su ustaljene oznake u službenom vojnom listu br. 4, deo B, tačka 401, pasus IIIA, koje važe za Grčku i Jegejska ostrva, i dalje na snazi.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku je o tome, aktom Ia, br. 301/42 od 10.3,²⁶ obavestio da gore navedene oznake i dalje treba smatrati važećim. Za bivše jugoslovensko područje predlaže se sledeća oznaka: »Borba protiv ustaničkog pokreta na srpsko-hrvatskom području« 1.8.41.

²² Vidi dok. br. 11, 24 i 28.

²⁴ Armeenachschubführer (načelnik armijske službe snabdevanja),²⁵

Oberquartiermeister (pomoćnik načelnika Generalštaba KoV)

²⁴ Vidi AVII, NAV-T-312, r. 465, s. 8053849.

No ta oznaka se predlaže samo za trupe do uključno divizij-[^]cih štabova i za štabove Više komande LXV, kao i za Komandant i XVIII AK, a ne i za ostale službene instance itd. koje se „jlaže u Srbiji i Hrvatskoj. Za ove ostaje dosadašnja oznaka '»Obezbeđenje bivšeg jugoslovenskog područja« 18.4).

-mandujući general i komandant u Srbiji će pojedinačno rediti koje će trupe imati novu oznaku.

formacija Komande oružanih snaga na Jugoistoku

10.3. za formaciju Komande oružanih snaga na Jugoisto- i za farmaciju Komande 12. armije važi prilog 6 (koman-rt oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1620/41 str. pov.).²⁷ adržai toga priloga: Naređenje za formaciju Komande oru-^lih snaga na Jugoistoku, komandujućeg generala i koman-^{da} u Srbiji, Komande područja Solun — Jegej, Komande

Grčke, Komande utvrđenog rejonu Krit, Admirala Je-^{sa}, itaiijanskih trupa na Kritu (ojačana 51. divizija »Sijena« Ojačani 265. peš. puk divizije »Ređina«), X vazduhoplovnog pusa — Komande vazduhoplovne zone na Jugoistoku — 5a vazduhoplovne zone Krit, komandnog kadra Komande t. armije, ratnog sastava 704, 717, 714. i 718. peš. divizije, ivremenog sastava Tvrđavske divizije Krit. (Vidi zbirnu 2u dokumenata ratnih formacija.)²⁸

juacija na području komandanta oružanih snaga na Jugo- ~>ku

.... 10.3.
¹*jbija:* Srpska pomoćna policija i jedan ruski odred za zašti-privrednih objekata izvodili su uspešne akcije čišćenja rozapadno od Valjeva, kao i u rejonima [Smederevske] nke i • čačka. Na bugarskom području mestimična äktiv-^{bandi}. Bugari izvodili uspešne akcije čišćenja jugoistoč-^{bd} Niša. U bugarskom rejonu srpska policija bila aktivna preduzimanju mera protiv komunista.

irvatska:

Pošto su izbili u Prijedor, delovi nemačkih i hrvatskih pa su izvršavali zadatke obezbeđenja, kao i daljeg čišćenja jona severno od Prijedora. 3.3: Kod Prijedora mestimične rbe prilikom akcija čišćenja. 7.3: Otpočele pripreme za zak nemačko-hrvatskih trupa, uključujući i 923. landesši-ⁿ-bataljon, iz Prijedora.

²⁷ Vidi dok. br. 40.

9.3: Otpočelo odvoženje nemačkih trupa iz Prijedora.²⁹ Snabdevanje eventualne posade u Prijedoru moguće samo vazdušnim putem, jer je pruga razorena i mora se računati s tim da će ustanici odmah ponovo zaposesti sve prilazne puteve ka Prijedoru. Nemačke trupe su preslabe za stalno obezbeđenje komuniciranja putevima ili za čišćenje svih rejonu, a hrvatske trupe za to nisu sposobne. Iz istih razloga nemoguće je odvoženje iskopane rude. Zbog svega toga i nije potrebno da postojeće nemačke trupe stalno ostanu na ovom području. U istočnoj Bosni i kod Bos. Novog mestimični napadi ustanika.

3.3: Kod Zvornika (Drina) borbe nemačkih i hrvatskih jedinica protiv ustanika. 4.3: Nakon intervencije nemačkih trupa borbe kod Zvornika uspešno okončane. 6.3: Kod Zvornika, Hrvati odbili više mestimičnih napada ustanika. 7.3: Kod Doboja mestimična aktivnost bandi. 8.3: U istočnoj Bosni Hrvati odbili više mestimičnih napada ustanika, severoistočno od Sarajeva slomljen lokalni otpor neprijatelja. 9.3: Severno od Bos. Novog bande vršile napade. U jugoistočnoj Bosni ustanici vrše stalne lokalne napade protiv Hrvata koji su u odbrani.

30

Dovođenje 749. pp 717. divizije iz Srbije na područje Soluna zavisi od mogućnosti prevoženja 443. peš. puka na Krit, a taj puk je po redosledu prevoženja predviđen na poslednje mesto. Prema dosadašnjem planiranju, 749. pp će moći ostati u Srbiji do kraja aprila.

Prilog 112

Borba protiv padobranaca

Izdaće se padsetnik za borbu protiv padobranaca pešadijskim naoružanjem. Biće posebno određen krug korisnika ovog podsetnika.

Sporazum sa italijanskom Komandom 2. armije ^

U vremenu od 25.2. do 14.3.42. komandant oružanih snaga na Jugoistoku je preduzeo službeno putovanje u Beograd — Zagreb — Sušak — Berlin — firerov Glavni stan. Cilj tog putovanja i tih razgovora je bio da se s Komandom italijanske 2. armije »sklope sporazumi za izvođenje zajedničke nemačko-italijanske operacije radi likvidiranja ustanika na području Hrvatske.³¹

Vidi dok. br. 39.

iok ovog službenog putovanja:

.2: U 19,19 časova polazak kolima »Elizabet« [Elisabeth]: .B., Ia (generalštabni major Mäher), Qu. 1 (generalštabni 'or fon Vining [Winning]), ordonans-oficir poiručnik fon eti [Fumetti], poručnik Jeger [Jäger] i sekretar Masin.

U 9,00 časova razgovori u vozu. U 18,00 časova dolazak Beograd. Razgovori u dvorcu princa-regenta Pavla. Učeci: komandant, general artiljerije Bader, generalštabni punk Keviš, generalštabni major Maher i generalštabni mafon Vin;ng. U 20,50 časova odlazak iz Beograda. Iz Beosu tom prilikom otputovali još i general artiljerije r, poslanik Bencler, kapetan konjice princ od Holštajna an Volf [Wolf],

Dolazak u Zagreb. Ceremonija pozdrava i obilazak počete na železničkoj stanici u Zagrebu. Posete i razgovori nemačkog generala u Zagrebu (general-majora fon Glez-tenaua). Razgovori o situaciji u Hrvatskoj i o hrvatskim im snagama. Poseta kod generala Oksilija i kod poslanika, Kašea. U 17,00 časova prijem kod poglavnika Ante Pave, U 20,00 časova kod poslanika Kašea. Razgovori i izveštaj jstarstvu spoljnih poslova u Berlinu.

U 10,00 časova razgovori sa generäUajtoantom Lakšom, som Glavnog stožera Ministarstva hrvatskog dornotva. U 17,00 časova razgovori u maršalatu s feldmaršalkvaternikom.

1 09,00 časova odlazak iz Zagreba, obilazak hrvatske počete. Tom prilikom iz Zagreba su otputovali: komari-generalštabni major Maher, generalštabni major fon l, poručnik fon Fumeti, sekretar Masin, zonderfirer Fri-"Friesen], general artiljerije Bader, konjički kapetan princ "olštajna i kapetan Volf, general-major fon Glez-Horstenau, ki kapetan baron fon Rot [Roth], general Oksilija, kokapetan fon Levecov [Lewetzow], poslanik Kazertano, ral-lajtnant Lakša, pukovnik Dragojlov.

),00 do 12,00 časova razgovori u vozu. U 16,25 časova donaležničku stanicu Rijeka. Prijem od strane generala komandanta italijanske 2. armije. Obilazak počasne

U 10,00 poseta komandanta i generala artiljerije Badera generala Roate u Sušaku. U 12,00 časova dolazak generala Ambrozija, načelnika italijanskog generalštaba. U 12,00 stigli general Rintelen i kapetan iz Plehwe.³² U 17,00 /a pgovori bez Hrvata.

Panzerlehrwesen (služba za obuku oklopnih snaga).

3.3: U 10,00 časova završeni pregovori sa Hrvatima. U 17,00 časova oformljenje protokola. U 19,00 časova svečano potpisivanje protokola od strane komandanta generala inžinjerije Kuncea, generala Ambrozija i general-lajtnanta Lakše.³³

4.3: U 09,17 časova odlazak iz Rijeke. U 18,40 časova dolazak u Zagreb. U 17,15 časova poseta kod poslanika Kašea. U 18,00 časova poseta kod Kvaternika. U 21,00 čas izvršene izmene na dopisu za izveštaj OKW (kurir konjički kapetan baron fon Pot [Pott]). U 22,00 časa odlazak iz Zagreba.

5.3: U 07,00 časova dolazak u Beograd. U 10,00 časova razgovori sa generalom artiljerije Baderom, general-majorom fon Glez-Horstenauom. U 10,00 časova odlazak majora fon Vininga u Solun radi podnošenja izveštaja načelniku štaba. U 14,18 časova odlazak iz Beograda.

6.3: U 22,00 časa dolazak u Berlin na železničku stanicu Anhalter.

7.3: U 10,00 časova razgovori s poslanikom Kašeom (pismo maršala Kvaternika).³⁴ U 12,00 časova odlazak avionom u fiterov Glavni stan. U 15,00 časova dolazak u Glavni stan. Referisanje kod generala Jodla³⁵ i ieldmaršala Kajtela. U 23,00 časa odlazak.

8.3: Dolazak u Berlin na Šlesku žel. stanicu u 12,15 časova. U 18,00 časova razgovori s poslanikom Kašeom, general-majorom fon Glez-Horstenauom, generalštabnim potpukovnikom Maherom. Komandant oputovao u Kajzerlautern.

12.3: Dolazak komandanta iz Kajzerlauterna u Beč. Od 12,00 časova do 15,00 časova kod Komande Kopnene grupe V. U 21,00 čas odlazak iz Beča.

13.3: U 07,30 časova dolazak u Zagreb. Dva predstavnika hrvatskih oružanih snaga javila se u vozu. Oproštaj od general-majora Glez-Horstenaua. U 15,27 časova dolazak u Beograd. U 16,00 časova razgovori sa generalom artiljerije Baderom i generalštabnim pukovnikom Kevišom. U 19,00 časova javio se policijski komandant SS obergruppenfirer Majnsner kod voza. U 19,00 časova odlazak iz Beograda.

14.3: U 16,15 časova dolazak u Solun. U 17,00 časova referisanje načelnika štaba.

O dokumentaciji ovih pregovora i sporazuma vidi zbirnu svesku dokumenata: Komandantova putovanja i pregovori.³⁶

³³ U Opatiji su 3. marta 1942. predstavnici Nemačke, Italije i NDH potpisali ugovor o borbi protiv NOP i DV Jugoslavije u istočnoj Bosni. Opširnije o tome vidi dok. br. 39; Zbornik, tom XIII, knj. A dok. br. 25.

³⁴ Slavka

³⁵ Alfreda

³⁶ Redakcija ne raspolaže tom sveskom.

6.3.

6.3. održano savetovanje kod načelnika štaba.

sdmet toga savetovanja:

³⁷

.) Načelnik štaba o situaciji na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, o formiranju Operativnog štaba leralar artiljerije Badera.³⁸

Srbiju sru prispela bugarska pojačanja, a u Beograd jedan jnandant inžinjerije.

rtmiranje Operativnog štaba Borbene grupe »Bader«

se ne izda naređenje Organizacijskog odeljenja OKH, landant oružanih snaga na Jugoistoku izdaje koimanduju-generalu i komandantu u Srbiji sledeća pripremna naređija:

Radi izvršenja posebnih zadataka Borbene grupe privredno se formira Operativni štab Borbene grupe »Bader«. Poriljenja na pojedine dužnosti važe kao komandna pomerane kao premeštanja.

-Ovlaštenja: General artiljerije Bader ima kao komandant ne grupe »Bader« ovlaštenja komandanta korpusa. U ledu ovlaštenja njegovog štaba važi Pravilo vojne službe 92 (Komanda korpusa).

Kao osnova za formiranje služi ratna formacija i rnateriratna formacija korpusa. Ograničenja naređuje komant Borbene grupe.

^Postavljenja: komandant: general artiljerije Bader, načel* štaba: generalštabni potpukovnik Faferot (komandant anih snaga na Jugoistoku), ordonans-oficir: poručnik Za[Sauer] (komandant oružanih snaga na Jugoistoku), 1. ralštabni oficir: generalštabni kapetan Gem (komandant snih snaga na Jugoistoku), 2. generalštabni oficir: major iat generalštabu Lemana (OKH), 3. generalštabni ofikapetan pridodat generalštabu Gajtner (OKH), ordonansir: postavlja ga komandujući general i komandant u SrKomandant oružanih snaga na Jugoistoku će ukazati poIva³⁹: štapski blagajnik Šteli [Stehld] (komandant oirusinaga na Jugoistoku), viši blagajnik: Blajdistel [Bleic©I] (komandant oružanih snaga na Jugoistoku), sanitetško..jenje: reguliše sanitetska uprava komandanta oružanih na Jugoistoku. Komandant veza postavlja II A.N.R. 521

⁴¹ Vidi dok. br. 46.

⁴⁰ U formacijama Vermahta ovu oznaku su imala intendantska ljenja.

%t n*

(uključujući i niži personal). Komandant stana: potporučnik Raji.

5.) Materijalno snabdevanje regulisaće komandujući general i komandant u Srbiji.

6.) Mesto formiranja: Sarajevo.

7.) Borbena grupa »Bader« svakodnevno će izveštavati komandanta oružanih snaga na Jugoistoku o stanju formiranja.

17.3.

Pored toga naređenja za formiranje, komandant oružanih snaga na Jugoistoku i komandant 12. armije izdaje i sledeće osnovno naređenje komandujućem generalu i komandantu u Srbiji:

I.) Firer je odobrio sporazume sklopljene u Opatiji sa italijanskom Komandom 2. armije u pogledu namera da se zajednički razbiju ustanici na području Hrvatske.⁴⁰

II.) Za pripreme i izvođenje mera koje se preduzimaju s nemačke strane ovlašćujem komandujućeg generala i komandanta u Srbiji generala artiljerije Badera.

U tu svrhu general Bader će tekuće poslove komandujućeg generala i komandanta u Srbiji predati zastupniku kojeg će odrediti OKH. Odmah treba otpočeti pripreme za izvršenje novog zadatka. Za ovo će se oformiti i staviti na raspolaganje jedan operativni štab.

III.) Zadaci:

a) Do 15.4, tj. do početka zajedničke nemačko-italijanske operacije prema protokolu, tačka 7, nastaviti čišćenje u rejonima severno i zapadno od dogovorenih polaznih položaja, tako da se do 15.4. izađe na te polazne položaje, te da se po mogućnosti i zauzmu.

* Komandant oružanih snaga na Jugoistoku je telegramom izvestio generala Badera:

»1.) Firer je saglasan s protokolom dogovora postignutog u Opatiji.

2.) U pogledu zabrinutosti Hrvata da će se italijanske trupe duže vreme zadržati u rejonu Sarajeva i industrijskom području Tuzla — Vareš — Zenica, nemačkom generalu u Zagrebu biće naloženo da preporuči hrvatskoj vladi da sa svoje strane nemačkoj i italijanskoj vrhovnoj komandi stavi odgovarajući predlog. Ovaj predlog će biti pomognut s nemačke strane i razmotren zajedno sa Italijanima«.

B.) Od nemačkog generala pri Vrhovnoj komandi italijanskin oružanih snaga dobijen je sledeći telegram:

»Prema saopštenju general-pukovnika Kavalera duče je saglasan sa odredbama koje sadrži protokol od 3. 3. 42« (AVII, NAV-1-501, r. 257, s. 1256).

), Posle 15.4. izvršiti zapaševanje, čišćenje i pacifikaciju glav-g ustamičkog područja Rogatica — južno od Zvornika — 'lasenica — Sokolac — Rogatica — Frača — Kalinovik — 'evlja — Višegrad, prema zapovesti italijanske Komande 2. lije. Pri tom je, u pogledu nemačke strane, od naročitog Jaja:

Blagovremeno blokiranje srpsko-hrvatske granice radi što lijevog sprečavanja ustanicima da se povuku na srpsko čje.

Garancija zaštite postrojenja, rezervi i veza važnih za ne-ai ratnu privredu. Nosilac ove zaštite treba da budu prvom redu hrvatske trupe.

™ Zaštita ustanova hrvatske uprave, prema odredbama pro-ola.

Za sva konkretna pitanja merodavne su odredbe fiksirane rotokolu.

Odnosi potčinjavanja:

,'General artiljerije Bader potčinjen je komandantu oruž- snaga na Jugoistoku, a prema protokolu, tač. 4, u taktič- domenu prima naređenja od italijanske Komande 2. ar-

t^eneralu artiljerije Baderu se, za izvršenje zadataka pre- HI, potčinjavaju: nemačka 718. pd, delovi nemačkih angažovanih u Srbiji (po zahtevu), hrvatske združene i čke jedinice prema dosadašnjim sporazumima s rukovod- hrvatskih oružanih snaga, od oko 15.4. tri italijanske ie prema naređenju italijanske Komande 2. armije. Sve se obuhvataju pod nazivom Borbena grupa general er«.

ffMesto formiranja, kao i početno mesto angažovanja šta- orbene grupe general »Bader«: Sarajevo. Načelnik štaba: ^štabni potpukovnik Faferot. Naređenje za formiranje izdati posebno.⁴¹

Radi obezbeđenja sadejstva sa ostalim trupama italijan- oružanih snaga dode'lice se jednom italijanskom korpu- trima italijanskim divizijama po jedna nemačka koman- vezu, a te komande za vezu biće potčinjene Borbenoj i general »Bader«. Nemačka komanda za vezu kod ita- ke 2. armije je u svim pitanjima priprema zajedničkih ja potčinjena Operativnom štabu generala Badera, i da naređenja generala Badera imaju karakter neod- izvršenja. Ovim se ni u čemu ne utiče na taktičko Rvanje prilikom rešavanja tekućih pitanja, kao ni na da se kao i do sada šalju izveštaji komandantu oru- aga na Jugoistoku.

VII.) Izveštaji: slati svakodnevno, s večernjim izveštajem, o stanju i toku priprema i izvođenja prema naređenju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 718/42 pov. od 21.2.⁴² Izveštaje pisati pregledno u sumarnom obliku posle završetka svake faze priprema ili borbenih dejstava, i to o načinu izvršenja i o rezultatima, navodeći i eventualne nove, nepredviđene momente našeg ili italijanskog plana borbe, kao i prilikom otpočinjanja nove faze borbe, kada treba izneti cilj i namere u pogledu izvršenja zadataka.

⁴³

19.3.

Prilog 114

Službeno uputstvo za komandujućeg generala i komandanta u Srbiji:

Komandujući general i komandant u Srbiji poslaće na uvid uputstvo za rad komandujućeg generala i komandanta u Srbiji. To uputstvo će sastaviti njegov operativni oficir, a komandujući general i komandant u Srbiji će ga prethodno pregledati.

⁴⁴

Prilog 117

Osnovne smernice za borbu protiv ustanika u Srbiji i Hrvatskoj

Odelj. Ia, br. 500/42 str. pov. od 19.3, izdaje se komandujućem generalu i komandantu u Srbiji naređenje⁴⁵ u odnosu na borbu protiv ustanika u Srbiji i Hrvatskoj. O ovome je obavešten i nemački general u Zagrebu. Komandujući general i komandant u Srbiji će 10.4.42. izvestiti da su s tim naređenjem i njegovim prilogom (Osnovne smernice za postupak prema ustanicima u Srbiji i Hrvatskoj) upoznati svi komandanti bataljona itd. Treba takođe i bugarskom Okupacionom korpusu umnožiti i dostaviti dovoljan broj primeraka. U isto vreme treba poslati na uvid i kartu sa ucrtanim rejonima divizija i pukova. Treba takođe izvestiti, i to za svaki konkretan slučaj, o specifičnim iskustvima i predlozima.

⁴⁶

⁴⁵ Vidi dok. br. 44.

avetovanje kod načelnika štaba

⁴⁷

.) Načelnik štaba referisao o situaciji na području 'komandanta oružanih snaga na Jugoistoku:

Jrvatska: Situacija i dalje ozbiljna. U planinama severno <* Sarajeva ocrtavaju se nove ustaničke oblasti. I situacija točno od Sarajeva izgleda da se zaoštrava. U rejon istočno * iSarajeva prodrle su sa crnogorskog područja jače jedinice tanika. Naročito se zaoštrava situacija na području Hrvatske zaposednutam od Italijaina. Pokušaji Hrvata da nadvladaju ustanak imali su samo delimične uspehe.

•Srbiji je situacija nepromenjena. Istočno od Beograda vrše napadi na opštine. Aktivnost 714. divizije je živahna kako f, samo može poželeti. U tim akcijama snage divizije razbiti male bande.

'log 123

gled situacije na području komandanta oružanih snaga na o-istoku, zaključen sa datumom 22.3.42. i od strane komandanta oružanih snaga na Jugositoku, Ia/Ic, br. 320/42 str. pov. 23.3.42,⁴⁹ depešom upućen OKW, OKH i Ob.d.L.

"ta situacija:

ija: Daljim napadnim dejstvima jedinica pogodnih za pone borbe razbijena su mala usitanička žarišta, kojom prim je neprijatelj mestimično imao znatne gubitke. -Nepri vrši pojedinačne napade i sabotaze pretežno u rejoni Niša i Požarevca. Situacija u pogledu saobraćaja se i d^ poboljšava. U Hrvatskoj su bande sve jače, u rejonu istočbd Sarajeva, jer im stalno pristižu nove snage iz Orne Gore, "i iz Srbije. U rejonu Banja Luka :— Sisak ustanici su vrlo vni. Hrvatske trupe su delimično postale aktivnije, te su šigle i neke uspehe, ali su, zato, pretrpele neuspehe u istoč' i zapadnoj Bosni. Otpočele pripreme za zajedničku ne~ko-italijansko-hrvatsku operaciju.

"edinosti situacije:

rejonu Valjeva 714. divizija razbila manju ustaničku grupu, uz preduzimanje višednevnog gonjenja. Više nemačkih

⁴⁹ Vidi AVII, NAV-T-312, r. 465/8053662—5.

i hrvatskih izveštaja ukazuju da sada ustanici iz Srbije prelaze u Bosnu. Zbog toga su preduzete mere za pojačanu kontrolu (granice). U rejonu Niša bugarske trupe i srpska policija uspešno imtervenišu. Kod Prokuplja ogorčene borbe između Pećančevih jedinica i ustanika. Ustanici su pretrpeli znatne gubitke. U sklopu organizacije srpske policije menja se i njen naziv u Srpska državna straža.

Hrvatska:

Istočna Bosna: Aktivnost ustanika u rejonu prema četvoromeđi⁵¹ i na Ozren-planini i dalje živahna. Dolazak crnogorskih bandi doveo do zaošttravanja ustanka u rejonu između Prače i Rogatice. Borbe su u toku. Manje žarište nemira na Fruškoj gori.

Zapadna Bosna: Hrvatske trupe stalno vode borbe, s promenljivim uspehom. Ne može se očekivati izmena opšte situacije pre izvođenja nernačko-italijanško-hrvatskog zajedničkog poduhvata. Gubici za vreme od 16.2. do 20.3.42:⁵²

Nemci:	mrtvih:	37,	ranjenih:	67,	nestalih:	45
Hrvati:	„	75,	„	205		
Bugari:	„	—,	„	19		
srpska policija:	„	15,	„	13		
ustanici:	„	1983	(ubijemo u borbi)			
	„	1552	(ubijeno za odmazdu)			

53

Prilog 125

*Osnovne smernice za postupak prema ustanicama u Srbiji*⁵⁴

Depeša komandujućem generalu i komandantu u Srbiji: Komandant oružanih snaga na Jugoistoku se slaže da ustanici

⁵¹ U originalu piše: Vierlanderecke.

^{5a} Vidi dok. br. 31, 34 i 45.

⁵⁴ Vidi dok. br. 44. U vezi s postupkom sa zarobljenim ustanicama komandujući general i komandant u Srbiji je 25. marta 1942. naredio sledeće:

»1. U načelu, ustanike koji budu uhvaćeni prilikom borbenih radnji treba obesiti ili streljati.

Komandante gerilskih bandi, političke komesare i kurire prethodno treba kratko saslušati, po mogućnosti uz učešće službe bezbednosti.

2. Lica koja budu neovlašteno posedovala oružje ili koja budu aktivno potpomagala ustanike treba isto tako obesiti ili streljati.

3. a) Ustanike koji nisu u borbi uhvaćeni.

b) ustanike koji se budu predali uz predavanje oružja.

c) lica koja su uhapšena, što postoji sumnja da su potpomagala ustanike ili saradivala s njima — ne treba streljati, već odvoditi u neki koncentracioni logor.

koi se uhvate van borbe budu otpremljeni na rad u Norveški. Ustanike zarobljene prilikom borbenih dejstava treba načelno vešati ili streljati.

Prilog 131

Oznaka »četnici«

pošto je oznaka »četnici«, čija je upotreba u izveštajima vrlo sta, prouzrokovala mnogo nespazuma, to je komandujući generalu i komandantu u Srbiji, nemačkom generalu u agrebu i Vojnoprivredinom štabu na Jugoistoku naredeno i tu oznaku više ne upotrebljavaju. Neprijateljske grupe eba nazivati »ustanici«, »pobunjenici« ili »bande«, ili upošljavati druge nazive koji ne dovode do zabune, npr. oznaka (kaje upotrebljava i neprijatelj: »ustanici 2. crnogorske oleterske brigade« itd. Borce na nemačkoj i hrvatskoj stratreba nazivati uobičajenim nazivima kolji se upotrebljavaju Sirupi, npr. »Srpska državna straža«, »pomoćna policija«, taše«.

štovanje kod načelnika štaba:

-Načelnik štaba referiše o situaciji na području Komande "anih snaga na Jugoistoku.

atska: Stanje nepromenjeno. Može se konstatovati izvesna ^ačana aktivnost italijanskih jedinica na italijanskom okupanom području. Štab Borbene grupe general »Bader« stiu Sarajevo. Severno od Save, isto kao i do sada, postoji Oblast nemira. Sada ustanici počinju da ponovo napal magistralnu železničku prugu Beograd — Zagreb. Na . ut specijalni voz. Nije poznato ništa novo o pokretiproleterskih brigada koje nastupaju iz Crne Gore. U Sr-

Tamo ih saslušavaju opunomoćenici komandanta SS i policije, **dalje** njima raspolazu (na primer, odvođenje na prinudni rad u ačka interesna područja).

4. Kao koncentracioni logori sada stoje na raspolaganju logori "apcu, Beogradu (Dedinje) i Nišu, a kasnije i logor u Zemunu.

5. Ne treba da bude nikakvog dvoumljenja o tome da ustanici 'pogodnoj formi saznaju o mogućnosti da, uz gore iznesene uslove, ~ga biti upotrebljeni kao radna snaga« (AVII, NAV-T-501, r. 247, >1055—6).

V ^ . O J ? C I ; VA V 5)

biji uopšte uzet, vlada mir, izuzev pojedinačnih napada, na opsteme. Jos se ne može ništa reći koliko će se Zlanić pokret u istočnoj Bosni odraziti na Srbiju. Naređeno je da se pojaca budnost na Drini.

Za komandanta oružanih snaga na Jugoistoku
(Komandu 12. armije)
načelnik štaba
I.A.

BR. 50

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 31. MARTA 1942 KO[^]N DANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI, OBOSTRANIM GUBICIMA BORBAMA PROTIV PARTIZANA U BOSNI I SRBIJI I BROJNOM STANJU U LOGORIMA¹

WB — 869c ²	Prilog 79 ³
Komandujući general i komandant u Srbiji	K T B ⁴
Odelj. Ia, br. 2279/42. pov.	H.QU.,' 31.3.42.
Predmet: Desetodnevni izveštaj	
2 priloga (samo za komandanta oružanih snaga na Jugoistoku)	Poverljivo

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

I. SITUACIJA KOD NEPRIJATELJA

1. Opšte

Na području Srbije uglavnom vlada mir. Na celom hrvatskom području izgleda da se komunistički pokret sve više učvršćuje.

Potpis nečitak.

Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 1067—70.
i⁴ Dopisano rukom.

Na području istočne Bosne borba između Hrvata i Srba •dalje se zaoštrila. Ustaše, domaći partizani, Muslimani i, na kraju, bande koje su se probile iz Crne Gore bore se rame uz rame protiv srpskih snaga pod Dangićem.⁵

Mihailović, izgleda, po direktivi svoje »vlade« i dalje zanima stav iščekivanja.⁶ Njega treba i sada kao i pre smatrati Nosiocem srpskog nacionalnog oslobodilačkog pokreta, kome bi se, prema prilikama, potčinili isvi ostali rukovodioci raznih nacionalnih grupa.

Broj sabotaža i prepada prema poslednjem izveštajnom Kriodu porastao je na 49.⁷

Srpsko područje

U Beogradu, osim niza hapšenja, nije bilo naročitih dođaja.

Oko Požarevca manje grupe bandi izvršile su više preana objekte i organe civilne uprave.

Oko Sokobanje (35 km severno od Niša) i Svrljiga (21 severoistočno od Niša) pojavila se banda jačine oko 350 di.⁸ Više prepada na opštine u ovom rejonu mogu se pridati ovoj bandi. U rejonu Nišava — bugarska granica — orava vlada mir. Slabije bande se još zadržavaju oko Vlatina.

Južno od Toplice, posle razbijanja komunističkih bankakođe je nastupio izvestain mir. Snage koje je Košta Peac angažovao za čišćenje planine Jastrepca imaju borbeni

⁵ i ¹³ Reč je o borbama Proleterske udarne grupe (2. proleterske U brigade i delova 1. proleterske NOU brigade) protiv Dangićečetnika. Istovremeno su i ustaše Francetićeve Crne legije predule napade na četničku teritoriju oko Vlasenice, te su se, igrom Čaja, četničke snage našle između dve vatre, (Zbornik, tom IV, j. 3, dok. br. 90 i 128, knj. 4, dok. br. 30 i 33; Oslobodilački rat, j. 1, str. 194).

⁶ Opunomoćenik nemačkog Ministarstva spoljnih poslova Fes Bencler je telegramom od 31. marta 1942. izvestio ovo ministarko da Draža Mihailović za sada nije sklon da na teritoriji Srbiješto preduzme i da je, preko svojih ljudi, obavestio Nedićevu vladu: »1) da nema nameru da se bori protiv Nemaca, 2) da neće "ta preduzimati protiv Nedićeve vlade, 3) da će se založiti za održanje mira i reda u zemlji, 4) da će izdati proglas za borbu protiv rtizana« (AVII, NAV-T-120, r. 200, s. 153576—7).

⁷ Vidi dok. br. 45.

^a U tom delu Srbije akcije su izvodili Nišavski (Svrljiški) i zrenski NOP odred (Zbornik, tom I, knj. 3, dok. br. 162).

dodir s neprijateljem, operacija još nije završena.⁹ Govori se da je Keserović sa svojim ljudima još u rejonu Aleksandrovac — Brus.

Istočno i južno od Valjeva uništeni su ostaci bande koja se tamo ranije pojavila.¹⁰ U rejonu zapadno od Užica i južno od Požege — Čačka, posle izvidanja, javljeno je da nema neprijatelja.

Rejon oko Kos. Mitrovice kao i zapadno i jugozapadno od Novog Pazara može se za sada takođe smatrati da u njima nema neprijatelja.

3. Operacijsko područje istočna Bosna¹¹

Bande koje se nalaze u luku Sava — Bosna usmeravale su svoja dejstva uglavnom na Modricu i Gradačac. Banda koja se pojavila severno od Spreče usmeravala je svoje prodore, pored prepada na Modriču, uglavnom na put Modriča — Gradačac.

Bande s planine Ozrena vršile su prepade na železničku prugu i put Doboj — Gračanica i Doboj — Tuzla.

Bande iz Majevice bezuspešno su napadale hrvatske jedinice u rejonu Tuzle.

Iz Posavine ustanici su izazivali smetnje na železničkoj pruzi i putu Srem. Rača — Bijeljina — Bogutovo Selo. Prema primljenim izveštajima izgleda da ustanici u ovom rejonu namestavaju da prodru preko Save ka severu da bi pojačali bande koje se nalaze u Fruškoj gori.¹²

Banda koja se nalazi u luku Bosna — Krivaja je, navodno, vršila veće pokrete u pravcu Kladanj — Olovo — Vareš — Zavidovići.

U rejonu južno od Zvornika povećala se aktivnost bandi. Naročito ustanici koji su prodrli iz Crne Gore, zajedno sa domaćim ustanicima, a mestimično i s pripadnicima ustaša, posle potiskivanja Dangićevih snaga, gospodare rejonom Drinjača — Bratunac — Srebrenica — Godomillje — Rogatica — Han-Pijesak — Vlasenica — Papraća.¹³

⁹ i ¹⁵ Reč je o borbama protiv Topličkog i Rasinskog NOP odreda (M. Perović, Južna Srbija 1941—1944, Kultura, Beograd, 1962, str. 184).

¹⁰ Vidi dok. br. 36.

¹¹ Vidi dok. br. 39, 40, 52, 54 i 55.

¹² Akcije na području Fruške gore su izvodili Frušogorski i Podunavski NOP odred, koji su bili podeljeni na čete i vodove, s tačno određenim rejonom dejstava (Zbornik, tom I, knj. 6, dok. br. 52, knj. 17, dok. br. 11, 13—18; Zarko Atanacković, Vojvodina u borbi. Forum, Novi Sad, 1955, str. 63—64).

i Kod Ljubovije ustanici su bezuspešno pokušavali da

preko Drine prodiru u Srbiju. Bande koje se nalaze u rejonu severno od Sarajeva uglavnom su vršile prepade na put Vareš — Breza i Gromile — Sočac. — Košutica — Han-Pijesak.

Bande koje se nalaze u rejonu istočno od Sarajeva napadale su Rogaticu i vršile prepade na puteve Sarajevo — Sromiće i Sarajevo — Rogatica.

Ustanici koji su se pojavili jugoistočno od Sarajeva jžavaju put Foča — Rogatica.

II. DEJSTVA POTCINJENIH JEDINICA

704. pd je, bataljomom koji se nalazi u Požarevcu, izveo u cilju izvidanja, više akcija protiv manjih grupa bandi. Dije su se pojavile u tom rejonu. Akcije su protekle bez dodira s neprijateljem, pošto su se ustanici povukli i razišli, četiri bataljona divizije vrše stražarsku službu i službu osiguranja.

714. pd je izvela veći broj akcija u cilju izvidanja, bez tira s neprijateljem. Prilikom vršenja pretresa u naseljenim tima uhapšeno je više sumnjivih osoba. Bataljon koji se azi na mostobranu Zvornik opet je preko spoljne linije guranja mostobrana odbacio neprijateljske snage koje su rle u hrvatski odsek osiguranja.¹⁴

I kod 718. pd su akcije sprovedene u cilju izvidanja prode bez naročitog uspeha.

718. pd je prilikom manjih sukoba i prepada imala nekoliko ranjenih. Hrvatske jedinice su opet imale borbeni dodir na više sta, s promenljivim uspehom.

III. SRPSKA DRŽAVNA STRAŽA"

Srpska državna straža je 23. 3, zajedno sa oficirima i vojnicima koji se nalaze u školama dostigla brojno stanje na

767 oficira
i 13.532 vojnika. Ove snage su raspoređene kako sledi:

Opširnije o aktivnosti te divizije u martu 1942. i njenog 1. bataljona 741. pp vidi petnaestodnevni izveštaj od 16. do 31. marta 1942 (AVII, NAV-T-315, r. 2258, s. 563—4).

¹⁷ i ¹⁵ Vidi dok. br. 45 i 53.

Gradska straža Beograd	49	oficira	1234	vojnika	
Sraz Beograd	241	„	1475		
Kragujevac	40	„	947		
Požarevac	39	„	913		
Užice	52	„	998		„,
Kraljevo	35	„	795		
Šabac	55	„	1237		
Valjevo	31	„	917		
Niš	50	„	963		
Leskovac	42	„	1027		
Zaječar	58	„	946		
Kruševac	32	„	939		
Morava (Jagodina)	25	„	983		
Kos. Mitrovica	18	„	158		

Kod folksdojčerske policije u Banatu dosadašnje starešine, koje su samo privremeno bile postavljene, zamenjene su starešinama — folksdojčerima koji su završili specijalnu obuku. Ukupna jačina policijskih snaga angažovanih u Banatu iznosi, za sada, 20 oficira i 847 vojnika.

1, 2, 4, 5. četa i delovi 3. čete pomoćne policije prevedeni su 21. 3. u Srpsku graničnu stražu radi posedanja banatske granice. Ostatak 3. čete pomoćne policije prebaciće se sledećih dana u Beograd kao zamena za 3. četvu 64. rezervnog policijskog bataljona koja će biti angažovana na drugom mestu. Dosadašnja Srpska granična straža u Banatu biće uvrštena u Srpsku graničnu stražu na području Srbije. Za popunu četa pomoćne policije u Banatu mobilisano je 1000 folksdojčera od pre'ko 40 godina i raspoređeni su po četama pomoćne policije.

IV. SNABDEVANJE

Izuzimajući nekoliko prekida usled poplave, situacija u pogledu saobraćaja opet je normalna.

Nastavljeni su radovi u skladištima ratnog plena.

V. GUBICI¹

(16 — 25. 3)

Sopstveni: Nemci: 1 mrtav, 3 ranjena, 1 nestao

Hrvati: 40 mrtvih, 68 ranjenih, 98 nestalih

Neprijatelj: 504 mrtva, 84 ranjenih, 256 uhapšenih

U Beogradu od 16. do' 25. 3. 234 hapšenja.

VI. PODRUČJE VOJNE UPRAVE

U logorima feldkomandantura i krajskomandantura nagazi se 2586 zarobljenika za odmazdu i 198 talaca, u jevrejskom logoru u Zemunu 5293 lica.¹⁸

-postavljeno:

Bader
general artiljerije

BR. 51

VEŠTAJ KOMANDANTA 718. PEŠADIJSKE DIVIZIJE OD APRILA 1942. KOMANDUJUĆEM GENERALU I KOMANDANTU U SRBIJI O TOKU I ISHODU AKCIJE »PRIJEDOR«¹

18. pd

Komandant

1190/42 pov. Poverljivo Div. St. Qu., 4. 4. 42.
Qu. 1285/42 pov.²

Sadržaj: Komandujući general i komandan.
u Srbiji_
Konačni izveštajo Prim.: 8. 4. 42 Br. 2478/42 pov.
akciji»Prijedor« Odelj. Ia, br. Del. Ia, br. 3060/42

Veza./ Primer.: 1 Priloga: 2

priloga: 2

Komandujući general i komandant u Srbiji

Beograd

U prilogu se dostavlja konačni izveštaj o akciji »Prije-
>r«⁴ (u dva primorka), s molbom na znanje.

¹ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

² Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 50, s. 779—82. Na margini originala rukom je dopisano nekoliko parafa i oznaka.

³ Dopisano rukom.

⁴ Štambilj primaoca.

⁵ U vezi s tom akcijom, opunomoćeni komandant u Srbiji je 13. februara 1942. izdao komandantu 718. pešadijske divizije nare-

Izveštaj istog sadržaja u jednom primerku je predat nemačkom generalu u Zagrebu.

Fortner

Poverljivo

Prilog pov. broju 1190. 718. pd, komandant

Konačni izveštaj
o akciji »Prijeđor«

Za izvršenje zadatka da se 923. landesšicen-bataljon izvuče iz Prijedora⁵ u početku su bili angažovani:

1/750. pp, II/750. pp, 1/724. pp, brdski vod 668. art. divizion, jedan vod 668. art. divizion, dva voda 718. inž. čete, 4/171. transportna kolona s konjiskoim vučom, dva radio-odeljenja sa stanicama u rancu, dve male radio-stanice 718. čete za vezu i jedan vod hrvatsike brdske baterije (kalibra 6,5 cm). Ove jedinice su bile potčinjene potpukovniku Vuteu (Wutte), ikoji je od štaba 750. pp stvorio radni štab.⁶

Divizija je naredila da se za izvršenje koristi put Dubica — Prijedor, dajući uputstvo da se čišćenje rejona može vršiti samo toliko dugo koliko bude potrebno za izvršenje postavljene zadatka.

Akcija je iz Dubice počela 17.2.42.

Potpukovnik Vute je 19.2.42. poslao izveštaj diviziji da se zadatak neće moći izvršiti sa snagama koje se nalaze na raspolaganju, a i zbog nepovoljne snežne situacije.

Naređeno je 20.2.42. da marš ka Dubici, radi pojačanja odreda »Vute« preduzmu 1/738. pp. i 11/738. pp pod komandom majora Analkera [Annacker] i dve baterije 668. art. divizi ona pod komandom potpukovnika Humela [Humimel], bataljon ustaša potporučnika Ple iz Jasenovca, dve male radio-sta-

denje sledeće sadržine: »Udarom svih raspoloživih snaga na području Prijedora, divizija će, ojačana 1. bataljonom 724. pp, obezbediti izvlačenje landesšicen-jedinica, koje se nalaze u Prijedoru i Ljubiji, do železničke pruge Zagreb — Brod, i tu će se one staviti na raspolaganje nemačkom generalu u Zagrebu, da bi ih on angažovao na toj železničkoj pruzi. 724. pp je, neposredno s Transportnom komandom u Beogradu, pripremio upućivanje bataljona ovog puka 718. pd, koja će im saopštiti cilj. Sprovođenje mera što pre ubrzati« (AVII, NAV-T-501, r. 250 s. 818).

⁵ U Prijedoru se nalazila 3. četa 923. landesšicen-bataljona (AVII, NAV-T-501 r. 247 s. 936).

⁴ i ⁷ O brojnoj snazi tih snaga vidi dok. br. 41.

plce, jedna srednja radio-stanica i tri odeljenja za priključivanje na telefonsku liniju iz sastava 718. motorizovane čete za zu, kao i pola male 718. auto-kolone.⁷ Kada sam 23.2.42. stajao u Dubicu, lično sam preuzeo komandu.

23.2.42. pokazalo se da se, usled velikog snega, neće rno-upotrebiti ni putnički automobil, niti mala auto-kolona. ato su vraćeni u Brod, a kasnije u Sarajevo. Zbog toga je gazovaina 6/171. transportna kolona s konjskom vučom, je 25.2.42. stigla u Dubicu.

Prednji delovi odreda »Vute« 26.2. u 19,30 č stigli su u ijedor. Ostali delovi i svi ostali nemački bataljoni, bataljon ša, delovi hrvatskih oružanih snaga iz Dubice i baterije zeli su obezbeđenje puta Dubica — Prijedor. , 923. landesšicen-bataljon je 10.3. vraćen u Dubicu, nali se u sredini odreda »Vute«.

Pre toga, 85 muškaraca, 88 žena i 65 dece, koji pripadaju folksdojčera a živeli su u Prijedoru i oko njega, poslato -Dubicu a odatle i dalje. Pre svoga odlaska iz Prijedora ~ »Vute« je u rudnicima Ljubija uništio 50.000 kg eksplo-

' Jedinice su se izvrsno borile, savladale su sve terenske

Tske teškoće. Pokazalo se da je bila korisna upotreba aog stanovništva za čišćenje snega i civilnih kola.

: Protivnik se pokazao kao vrlo žilav i sposoban.⁸ Stalno ikušavao da se približi putu Dubica — Prijedor, da bi

Jtio saobraćaj. To se moglo sprečiti samo velikim za-ijem artiljerije.

Prilagođavajući se načinu borbe neprijatelja, ubuduće ra glavna pažnja pokloniti -pokretljivosti jedinice. Zi-š|te to moguće ako u svakom bataljonu najmanje jed- "at« bude snabdevena skijama, ostale čete krpljama za jl svim maskimim sredstvima (Ikošuljama za sneg itd.).

Treba težiti da tovarna stoka nosi teško naoružanje, jer zalo i ovde da je ona pogodnija nego sva druga sred-

ic

Da bi se moglo komandovati i u okviru bataljona, neop- je da svaki bataljon bude snabdeven jednim odelje- za vezu (sa radioiuređajima u rancima).

I" Dovož municije i hrane tekao je bez teškoća, takođe »rt u oba pravca,

'i Nemački gubici su bili: 34 ubijena, 48 ranjenih, 15 nest- ?"9 bolesnih; gubici nemačkih konja: 1 je ranjen.

Odnosi se na tri bataljona 2. krajiškog NOP odreda. Opširnije j&e^vidi Zbornik, tom IV, knj. 3, dok. br. 92, 93, 96, 97, 101, 105,

Neprijateljski gubici: (izbrojeno je) 189 ubijenih, 13 ranjenih i 16 zarobljenih.

Zaplenjeno: 53 konja, 558 goveda, 5 teladi, 235 ovaca, i koza, 85 svinja.

Fortner⁹

BR. 52

NAREĐENJE KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 8. APRILA 1942. GOD. 714. I 717. PEŠADIJSKOJ DIVIZIJI ZA PREGRUPISAVANJE SNAGA I NJIHOVO ANGAŽOVANJE PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE U OPERACIJI »TRIO — ROGATICA«¹

Komandujući general i komandant u Srbiji
Odelj. Ia, br. 206/42 str. pov.

Prilog 16²
H. Qu., 8.4.42.
5 primeraka
5. primerak

1) *Operacije Bobene grupe generala »Badera« u jugoistočnim krajevima Hrvatske otpočeće sredinom aprila.*³ Opšti pravac napada ima otpočeti s linije Višegrad — Prača prema severu. Može se očekivati da će se ustanici izvući prema severu ili preko Drine. Da bi se sprečilo njihovo

¹ Johan (Johann Fortner), general-major, od 1. novembra 1942. general-lajtnant, od 3. maja 1941. do 14. marta 1943. komandant 718. pd (Wolf Keilig, n.d., str. 87).

² Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 1113.

³ Dopisano rukom.

⁴ O tome vidi dok. br. 53—56.

Reč je o rogatičko-fočanskoj operaciji »Trio I«, u nas poznatoj kao 3. neprijateljska ofanziva protiv snaga operativnih štabova NOP i DV za istočnu Bosnu i Sandžak i 1. i 2. proleterske NOU brigade. U toku te operacije, koja je počela 22. aprila i trajala do 12. maja 1942. nemačka 718. pd, italijanske divizije »Pusterija«, »Taurinenze« i »Kačatori dele Alpi« i ustaško-domobranske snage zauzele su čajniče, Gorazde, Foču, Trnovo, Kalinovik i Ulog i deblokirale Praču i Rogaticu. U toku tih dejstava raspali su se dobrovoljački bataljoni i nekoliko bataljona iz Romanijskog i Kalinovičkog NOP odreda, a snage VS NOP i DV Jugoslavije povukle su se, pred nadmoćnim snagama, u rejon planine Zelengore (Zbornik, tom II, knj. 3, dok. br. 164—168, 171 i 175, tom IV, knj. 4, dok. br. 91, 95, 97—99, 104, 106, 109 i 131—136, knj. 5, dok. br. 2, 5, 8, 14, 15, 18 i 132—136).

.izvlačenje, 718. pd, ojačana hrvatskim bataljonima, zatvoriće pravac Prača — Solkolac — Han-Pijesak — Podžeplje.⁴ Protiv ustanika koji se pokušaju izvući između Podžeplja i Višegrada, dva bataljona 737. pp⁵ treba da do 18.4.42. zaposednu položaje u rejonu na pola puta Višegrad — Užice. Od toga, Borbenoj grupi generala »Badera« stoji na raspolaganju ojačani bataljon koji se nalazi bliže Višegradu.

Prema ponovljenim veslima, crnogorske brigade⁶ su iz područja severno od Rogatice — Višegrada produžile na lim, tako da se može računati s mogućnošću napada na jugozapadni deo Srbije. Da bi se takav napad sprečio, treba da budu spremne za borbu sledeće snage:

Bataljon 737. pp koji se nalazi u čačku ima se, zajedno sa odlaskom dvaju bataljona iz Požege i Užica, premestiti u Užice.

Jedan bataljon 721. pp⁷ će posesti dosadašnji rejon III/737. pp⁸ u čačku.

•714. pd treba da pripremi jedan bataljon 721. pp, tako da se u slučaju potrebe može angažovati najbržim putem preko G. Milanovca i čačka.

Jedan bataljon 737. pp⁹, koji je pripremljen za borbu između Užica i Višegrada, mora, u slučaju neprijateljskog inapada iz Crne Gore, biti spreman za dejstvo u ovom pravcu.

javljeno:

14. pd

17. pd

ije:

rbenoj grupi general »Bader«

:TB

Za komandujućeg generala i komandanta u Srbiji
načelnik štaba
pot. Keviš

⁴ Vjdi dok. br. 57.

⁵ ⁸ i ⁹ U dopunskom naređenju komandujućeg generala i komandanta u Srbiji od 13. aprila 1942. stoji: da se 3. bataljon 737. pp angažuje na zaprečavanju linije s. Žepa — Gođenje, s tim da se prede kod s. Slapa, čije obezbeđenje vrši inženjerska četa pd, i da je spreman za dejstvo 24. aprila 1942. pod komandom d; da 2. bataljon 737. pp od 23. aprila 1942. vrši zaprečavanje obale Drine od s. Zepe do Višegrada; 1. bataljon 737. pp je kao rezerva u rejonu Dobruna, kod Višegrada. I 1. i 2. bataljoni su ostali pod komandom 717. pd (AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 3). Prema naređenju komandujućeg generala i komandanta u i od 18. aprila 1942. treba da 3. bataljon 737. pp, s potčinjenom četom 717. pd, u određeni rejon Gođenje — Slap stigne najkasno 22. aprila 1942 (AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 1159).

⁶ Misli se na 1. i 2. proletersku NOU brigadu.

Reč je o 1. bataljonu toga puka.

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 10. APRILA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI, AKTIVNOSTI PARTIZANA I OBOSTRANIM GUBICIMA U SRBIJI I BOSNI I O KOLABORACIONISTIMA¹

Prilog 22¹
K.T.B.³

Komandujući general i komandant u Srbiji

Odelj. Ia, br. 3087/42. pov.

Predmet: Desetodnevni izveštaj

2 priloga (samo komandantu oružanih snaga na Jugoistoku) H.Qu., 10.4.42. Poverljivo

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

I. SITUACIJA KOD NEPRIJATELJA

1.) Opšti podaci

Na području Srbije uglavnom je i dalje mirno.

Na čitavom području Hrvatske, takođe i južno od demarikacione linije, i dalje se prknećuju opšti znaci nereda u državi. Ima se Utišak da sve širi krugovi stanovništva prilaze ustanicima. Značajno je da se ustanici sada prikazuju kao verni kralju, nacionalisti i prijateljski naklonjeni crkvi.

Izgleda da se glavnina 1. i 2. proleterske brigade, koje su iz Crne Gore upale u Bosnu, povlači ka prostoru Pljevalja, noseći sobom plen.⁴

Mora se imati u vidu mogućnost da ove brigade iz prostora Pljevalja pokušaju da prodru preko Lima u Srbiju.

Izgleda da je četnička grupa Dangića teško potučena u borbama s hrvatskim oružanim snagama i ustašama, u sa-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 1120—3.

² i ³ Dopisano rukom.

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 50.

U to isto vreme Operativni štab Udarne proleterske grupe (2. i 1. proleterska brigada), a prema naredenju Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije, čistio istočnu Bosnu od Dangićevih četnika (Zbornik, tom II, knj. 3, dok. br. 94, 104 i 105, tom IV, knj. 4, dok. br. 44).

dejstvu s komunistima,⁵ tako da Dangić, po svoj prilici, nije više u stanju da postigne više od lokalnog uspeha.

Slutnja da se Mibailović i dalje drži uzdržano potvrđena je mnogobrojnim izveštajima.

<2J Područje Srbije

U Beogradu, izuzev jednog slučaja sabotaže na železničkim stanicama Topčider i brojnih hapšenja, nema nikakvih napitih događaja.

Podunavlje istočno i jugoistočno od Požarevca ponovo umireno. Ustanovljene su samo manje ustaničke grupe u ledini Golupca (Dunav i kod Sipa), koje su se, u periodu za koji se izveštava, držale pasivno.

Banda koja se s planine Rtnja povukla ka jugoistoku lemirila je područje Knjaževac — Svrliji (severoistočno Niša). Nove partizanske bande navodno se formiraju u okolini Knjaveca.

U području južno od Ivanjice četnici — ustanici navodno mobilizuju mesno stanovništvo i pripremaju ga za opšti ustanak. Na prostoru Kosovske Mitrovice, prilikom upada izvidanja i prikupljanja podataka, nije došlo do dodira s neprijateljem.

(Područje Hrvatske

Neprijateljske snage istočno od r. Bosne, u prostoru — Modriča — Doboj — Gračanica, uznemiravale su mahovo saobraćaj na putu Modriča — Doboj. Javljeno se severoistočno od Gračnice prikupljaju ustanici. Banplanini Ozrenu su živnule. Šteta se nanosi železničkim, i telegrafsko-telefonskim postrojenjima na relaciji Dohopolje — Karanovac — Bosansko Petrovo [Selo], ~ i na pruzi i putu Doboj — Maglaj.

Severno od Sarajeva ustanici su ponovo počeli prepade na put Sarajevo — Sokolac. Jugozapadno od Sarajeva ustanici napadaju naselja.

U Podrinju južno od Zvornika ustanici su potisnuti na liniju Drinjača — Đevanje — Kamenica. Pritisak ustanika na Rogaticu traje i dalje.⁶

"Ustanici u Fruškoj gori, navodno, računaju na pojačano područje južno od Save. Da bi se sprečilo ostvarenje veze, nemačka rečna policija je, u akciji čišćenja na

** Na Rogaticu su, 7/8. aprila 1942, napadali dva bataljona 2. hrvatske NOU brigade i jedna četa Drinskog NO dobrovoljačkog bataljona, ali se domobranska posada održala (Zbornik, tom IV, knj. 4, s. 114 i 124, tom I, knj. 1, dok. br. 57).

Savi, uklonila 110 čamaca i dereglija između ušća Drine i Brčkog.

4.) Područje Hrvatske izvan demarkacione linije

Osobito živa neprijateljska aktivnost između Prozora i Kiupresa. Ustanici vrše sabotaze na železničkim linijama Trepinje — Dubrovnik i Rijeka — Ogulin.

5.) Sabotaze

Ukupan broj 55. Broj sabotaza se povećao u odnosu na period o kome je prošli put izvešteno.⁷

II. AKTIVNOST SOPSTVENIH TRUPA

704. pd je izvidala u području istočno i jugoistočno od Požarevca. Nije bilo dodira s neprijateljem.

714. pd je izvidala u svome divizijskom području. Zaplenila je oružje i municiju. S mostobrana Zvornik neprijatelj je proteran. 7. četa 741. puka i 1. baterija 661. artiljerijskog divizionu upućene su kao pojačanje na mostobran Zvornik.⁸

717. pd prilikom svojih izviđačkih poduhvata nije uspostavila dodir s neprijateljem, ali ih je iskoristila u propagandne svrhe.

718. pd je imala pojedine predislokacije zbog predstojećih operacija. Tenkovi su s uspehom štitili hrvatske transportne kolone za dotur od Mokrog do Solkolca.

Bugarski Okupacioni korpus, počev od 26.3, uspešno pročišćava planinu Jastrebac.⁹

Hrvatske trupe su u operacijskom području, s promeruljivim uspehom, stupile na mnogim mestima u dodir i borbu s neprijateljem.¹⁰

⁷ »¹² i " Vidi dok. br. 50 i 57.

⁸ Ove jedinice su pripadale 704. pd.

⁹ Reč je o napadu na Toplički, Rasinski, Tablanički i Leskovacki NOP odred u cilju zauzimanja slobodne teritorije u Toplici i Jadnici i razbijanja pomenutih odreda (Zbornik, tom I, knj. 3, dok. br. 131-136).

¹⁰ 1. Krenuvši 31. marta 1942. iz Han-Pijeska prema Vlasenici, ustaška Crna legija, pod komandom Jure Francetića, zauzela je 1. aprila 1942. Vlasenicu i pri tom razbila Vlasenički i Srebrenički nu dobrovoljački odred, dok su se Dobrovoljački bataljon Bircanskoš NOP odreda i Krajiški NO dobrovoljački odred znatno osuli. Delovi 1. proleterske NOU brigade, Birčanski NOP odred i ostatak Kratkog NO dobrovoljačkog odreda, pod rukovodstvom Operativnog štaba NOP i DV za istočnu Bosnu, povukli su se prema Romaniji i Zvijezdi. Ustaše su do 9. aprila ovladale slobodnom tentonjom između reka Zepe, Drine, Drinjače i gornjih tokova Sprece i Krivaje. Ovim dejstvima ustaše su, uz odobrenje generala Fortnera, odstupile

III. VAŽNIJI DOGAĐAJI

Primećuje se primetno življa neprijateljska aktivnost u vazduhu. Leci su bačeni u Bosni i okolini Novog Pazara. Prema hrvatskom izveštaju, 2 padobranca su skočila jugozapadno od Zenice. Padobranca do sada nisu uhvaćeni. Oboreno je ili pronađeno 6 balona za pogonski materijal. Još dva takva jprimećena su istočno od Bele Palanke, nošena prema istoku, j'lj se do sada još nije mogao ustanoviti. Mogućno je da se loriste za bacanje letaka ili municije.

U više mahova opaženi su avioni nepoznate pripadnosti letu na velikim visinama. (Po svoj prilici britanski avioni.)

IV. SRPSKA DRŽAVNA STRAŽA

Srpska državna straža je do 3.4.42. dostigla ukupnu jamu od 14.410 ljudi.¹¹

Gradska straža u Beogradu:	50 oficira,	1.247 vojnika
Državna straža, podeljena po okružima:	564 oficira,	12.549 vojnika
	614 oficira,	13.796 vojnika

Jačina folksdojčerske policije u Banatu iznosi 20 oficira 30 ljudi.

Sada se uniformišu još neuniformisani pripadnici Srpske državne straže.

Uredajli za vezu biće temeljito obnovljeni, i to prvo Srpsku graničnu stražu.

Prenaoružavanje je najpre počelo kod Srpske granične aže.

U srpskom području koje su posele bugarske trupe po-
vljen je u svakom okrugu okružni a u svakom srezu sre-
komandant Srpske državne straže. Okružni komandant
i odgovornost za čitavu Srpsku državnu stražu u svom

Svi naoružani srpski dobrovoljački i vladi vemi četnički
i su, počev od 10.4, podređeni divizijama (a u području
obezbeđuju Bugari — feldkomandanturama) u čijem se
"ručju nalaze.

"dogovorenog plana i time, u stvari, otpočele drugu fazu predvi-
operacije »Trio II«, tj. vlaseničko-srebreničke operacije, s ci-
da spreče eventualno pripajanje istočne Bosne italijanskoj oku-
noj zoni (Zbornik, tom IV, knj. 4, dok. br. 40, 44, 91, 95, 97-99,
- 131-136, knj. 5, dok. br. 2, 5, 8, 14, 15, 18 i 132-136;
odilački rat, knj. I, str. 201).

V. RUSKE JEDINICE ZA ZAŠTITU PRIVREDNIH OBJEKATA

3. bataljon: na raspolaganju je 841 čovek.¹²

Predviđeno je da se II polubataljon, otprilike sredinom aprila, asngazuje za čuvanje radnika u Trepči.

VI. SNABDEVANJE

Situacija u pogledu saobraćaja je normalna. Nastavljaju se poslovi u trofejnim skladištima. U trofejnom skladištu u Smederevu radovi su nekoliko dana morali biti obustavljeni zbog visoke vode.

VII. GUBICI I PLEN

Sopstveni -gubici od 26.3. do 4.4.42:¹³

	<i>mrtvi</i>	<i>ranjeni</i>	<i>nestali</i>
Nemci			4
Hrvati	36	45	158
Italijani	7	34	-
	43	79	162

Gubici neprijatelja od 26.3. do 4.4.42:

<i>mrtvi</i>	<i>ranjeni</i>	<i>zarobljeni</i>
671	108	287

U Beogradu od 26.3. do 4.4.42: 232 hapšenja.

Plen: 5 mitraljeza
154 puške
4 pištolja
4 bombe
životne namirnice
oprema
40 goveda

VIII. PODRUČJE VOJNE UPRAVE

Nema promena.

Za komandujućeg generala i komandanta u Srbiji
načelnik štaba

Dostavljeno: Keviš
generalštabni pukovnik

¹⁴ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandanta i odeljenja kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

BR. 54

INSTRUKCIJE KOMANDANTA OPERATIVNOG ŠTABA BORBENE GRUPE »BADER« OD 10. APRILA 1942. POTCINJEM NEMACKO-ITALIJANSKO-USTAŠKIM JEDINICAMA ZA PREDUZIMANJE I VOĐENJE ZAJEDNIČKIH OPERACIJA »TRIO« PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE U ISTOČNOJ BOSNI¹

O.U., 10.4.1942.

Operativni štab Borbene grupe ; V. i²
eral »Bader« = _____ i Komandujući generali:
, -z- r- 27T7T-V-: ! Komandant u Srbiji
/Ia br. 60/42 str. pov. I _____ j
hodi: Komanda ital. 2. armije! Prim. 14.4.42. br. gl.
6630 pov. od 30.3.42,³ ! kane. 41/42 str. pov. j
j Odelj. Ia, br. del. i
• i 223/42 str. pov.
Br. prim. 2j Priloga: ./.;

20 primeraka
11. primerak

Instrukcije za operacije u Bosni

I. deo: Principi komandovanja

Svrha operacija u Bosni

Uništenje ustanika na bosanskom području i umirenje Bosne uspostavljanjem javnog mira, reda i sigurnosti.

Sprovođenje operacija

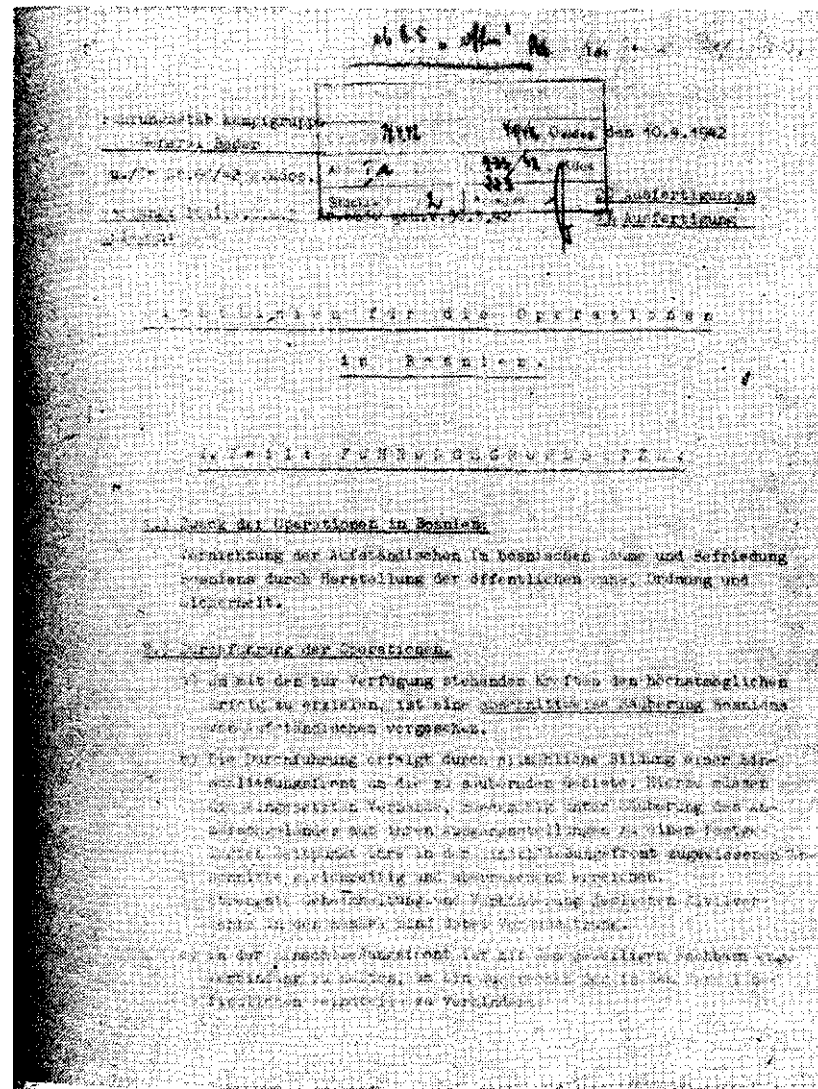
a) Da bi se, sa snagama koje stoje na raspolaganju, postigao najveći mogući uspeh, predviđeno je čišćenje Bosne od ustanika po sektorima.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. s. 382—93.

* Štambilj primaoca.

¹ Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 33: Direktiva koman-

- b) Izvršenje će uslediti postepenim formiranjem kružne osnovice oko područja koja treba očistiti. U tu svrhu, jedinice koje su angažovane moraju, ceishodno, a uz čišćenje terena kojim nastupaju sa svojih polaznih položaja, u određeni čas da stignu, istovremeno i iznenadno, na okružene sektore koji su im dodeljeni. Pretpostavka za izvršenje toga su najstroža tajnost i sprečavanje svakog civilnog saobraćaja u obruču.
- c) Prilikom okruženja treba sa susednim jedinicama održavati tesnu vezu u cilju sprečavanja proboja neprijateljskih delova koji se u njemu nalaze.
U cilju uspostavljanja veza na spoljnim mestima divizija, bočni batafljoni će specijalna odeljenja za vezu odašiljati susednim bočnim bataljomima. Čim uhvate vezu, ta odeljenja je drže do okončanja konkretne operacije.
- d) Obruč će, istovremenim nastupanjem s kružne osnovice fronta, biti prema unutra *planski sužavan*. Pri tom je naročito važno da svi delovi terena budu temeljito i planski pretraženi i *da se ne izgubi veza*. Zadatak viših komandi će biti da što manji budu sektori koje u toku jednog dana treba očistiti.
- e) Naročito treba sprečiti *proboj* neprijateljskih delova na slabo preglednom terenu, kad je slaba vidljivost i u toku noći. U tu svrhu treba u načelu formirati uske, neprekinute linije stražarskih mesta. Oficiri moraju stalno da proveravaju budnost stražara i celovitost rasporeda (tj. da nema breša). Baš u noći vojnik mora da zna da je oficir uz njega.
- f) Naročitu pažnju treba posvetiti *obezbeđenju* železnica i drumova potrebnih za snabdevanje. Snabdevaoki transporti u načelu treba da imaju obezbeđenje. Za to će celishodno biti angažovani tenkovi. Snabdevaoke službe treba u načelu ojačati dodelom mašinskog oružja (mitraljeza, automata). Treba se pobrinuti i za obezbeđenje bokova i pozadine.
- g) Uputireba tenkova, artiljerije i aviona — bombardera ulbrzo će potkopati moral ustanika. Zbog toga ih treba obilno upotrebljavati. Pri tom treba ipak innati u vidu da su tenkovi većinom vezani za drumove. To lako dovodi do toga da pojedini dolovi odu suviše napred i da se obruč na taj način isprekida. Potpuno okružene (bez breša) mora stalno da bude obezbeđeno.
- h) Imajući u vidu sopstvenu moralnu, tehničku — u pogledu naoružanja — i brojnu nadmoć, teško da se mo-

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 54

že računati s neprijateljem koji će se boriti u prikupljenom poretku, kao regularne trupe. Ako bi to ipak bio slučaj, onda bi bilo dato naređenje za izmenu načina borbe.

- i) Posle čišćenja nekog obruča jedinice se koncentrišu i polaze u nove rejone koji im za taj slučaj budu određeni. Očišćeni rejon će biti obezbeđen odgovarajućim posadama.

Naznaka operacija i njihov početak

- a) Operacije se označavaju ugovorenom reči »Trio«. One počinju u istočnoj Bosni. Kao prva faza – »Trio I« – biće izvršeno čišćenje rejona oko Rogatice,⁴ kao druga faza – »Trio II« – predviđa se čišćenje luka Drine između Vlasenice i Srebrenice.⁵
* Predviđene su i dalje operacije.
- b) Kao vreme za početak operacija predviđen je -15. 4. 42.⁶ Kao stvarni početak angažovanja važi dan nastupanja jedinica za akciju »Trio« s polaznog položaja.

Komandovanje i potčinjene jedinice

- a) Komandovanje nad operacijama će vršiti Operativni štab Borbene grupe general »Bader«.⁷ Operativni štab Borbene grupe general »Bader« je u tu svrhu potčinjen Komandi italijanske 2. armije.
- b) Za izvršenje operacija će, kao Borbena grupa general »Bader«, biti angažovane sledeće snage:
  - (1) 718. pd .ojačana
  - (2) snagama komandujućeg generala i komandanta u Srbiji kao i
  - (3) snagama hrvatske vojske i ustaša,
  - ~ (4) ital. 22. pd »Kačatori dele Alpi« [Cacciatori delle Alpi],⁸
  - (5) italijanska 1. brd[slka] »Taurinenze«,⁹
  - ' (6) ital. 5. brd. div. »Pusterija«,^w
  - (7) italijanske vazduhoplovne snage,¹¹
  - (8) hrvatske vazduhoplovne snage,
  - . (9) hrvatske žandarmerijske jedinice.

⁴ Vidi dok. br. 52, 55, 56 i 58.

⁵ Vidi dok. br. 53, nap. 10.

⁶ Operacija »Trio« je počela 22. aprila 1942 (dok. br. 60).

⁷ Vidi dok. br. 46.

¹⁰ i " Opširnije o dejstvima ovih italijanskih formacija vidi tiik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 25, 33 i 39.

5.) Odnos potčinjavanja

Operativnom štabu Borbene grupe general »Bader« u taktičkom su pogledu potčinjene:

- a) Momentalno: 718. pd sa dodeljenim joj nemačkim pojačanjima i potčinjenim joj defovima hrvatskih snaga na nemačkom operacionom području između Drine i Bosne.
- b) Po prispeću na polazni položaj: italijanska 22. pd »Kačatori dele- Alpi« i italijanska 5. brd. div. »Pusterija«,
- c) Po prelasku nemačko-italijanske demarkacione linije (pri žel. transportu za Sarajevo): italijanska 1. brd. div. »Taurinenze«.
- d) *Italijanske vazduhoplovne snage* po prispeću italijanskih divizija na polazne položaje.
U organizacionom i disciplinskom pogledu potčinjene jedinice ostaju potčinjene svojim do sada nadležnim komandnim instancama.

6.) Upotreba vazduhoplovnih snaga

U cilju olakšanja saradnje između kopnenih trupa i vazduhoplovstva namerava se, po mogućnosti, uputiti *italijanske vazduhoplovne snage* na saradnju s italijanskim divizijama,

hrvatske vazduhoplovne snage na saradnju s nemačkim i hrvatskim jedinicama.

7.) Veze svake vrste i odeljenja za vezu

- a) Upotrebu sredstava veze do divizija vidi prilog. Po zauzimanju polaznog položaja sredstva veze jedinica treba angažovati na takav način da komandovanje i veza sa susjedima bude trajno obezbeđena.

Polako napredovanje akcije čišćenja omogućava puno angažovanje svih sredstava veze.

- b) Za ličnu vezu između italijanskih i nemačkih komandnih vlasti angažovana su odeljenja za vezu, opremljena radio-sredstvima.

Nemačka odeljenja za vezu

D.V.K.¹² 1 pri ital. 1. brd. div. »Taurinenze«,

D.V.K. 2 pri Komandi italijanske 2. armije

D.V.K. 5 pri ital. 5. brd. div. »Pusterija«

D.V.K. 12 pri ital. 22. pd »Kačatori dele Alpi«.

¹² Deutsches Verbindungskommando (nemačko odeljenje za vezu)

Italijanska odeljenja za vezu

Operativnom štabu Borbene grupe general »Bader« biće od svake potčinjene italijanske divizije, kao i od italijanskih vazduhoplovnih snaga, pridodata odeljenja za vezu.

Namerava se da se ta odeljenja za vezu pri Operativnom štabu Borbene grupe general »Bader« koncentrišu pod komandom pukovnika Fabrija" koji, u svojstvu italijanskog oficira za vezu pri komandujućem generalu i komandantu u Srbiji, prelazi u Operativni štab Borbene grupe general »Bader«.

«) Karte

Sve direktive, naređenja, izveštaji, itd. biće, kako od Komande italijanske 2. armije tako i od Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«, davani na osnovu itaHijanskih karata 1:500.000, odnosno 1:100.000.

718. pd, s potčinjenim joj nemačkim i hrvatskim delovima vojske, upotrebljava unutar svog domena komandovanja nemačke karte koje kod nje postoje.

II. deo: Snabdevanje

Snabdevanje italijanskih divizija

- a) Snabdevanje italijanskih divizija vršiće pretežnim delom italijanska 2. armija.

Ukoliko je potrebna nabavka s terena severno od demarkacione linije, ona se može izvršiti tek po saglasnosti Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«. Nabavke s terena treba, u načelu, plaćati,

- vfe) Komandantima i onima koji su zaduženi za italijansko snabdevanje biće, po dogovoru s mesnim komandanturama nemačkog Vermahta, odnosno hrvatskim predsednicima opština, odobrena upotreba prostorija za smeštaj, bolnice i skladišta *severno od demarkacione linije*, ukoliko tome ne bi protivurečili *interesi sanitetske službe* (opasnost od epidemija) Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«. Pre trajnog posedanja naseljenih mesta, italijanski biro za vezu Intendanture 2. armije treba da porazgovara s komandantom za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«.

Rekvizicije severno od demarkacione linije mogu da se vrše samo u saglasnosti s komandantom za poza-

Umberta

dinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«, koji će sa svoje strane stupiti u vezu s hrvatskim vlastima.

- c) Po postignutoj saglasnosti komandanta za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader« i biroa Intendanture 2. armije, mogu nemačke i italijanske divizije u hitnim slučajevima objediniti međusobne službe za snabdevanje.
- d) Italijanskim divizijama je dozvoljena slobodna i neograničena upotreba svih drumova južno od demarkacione linije. Pre upotrebe drumova severno od demarkacione linije, biro za vezu Intendanture 2. armije će pribaviti saglasnost komandanta za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«.
- e) Železničke transporte severno od demarkacione linije treba prijaviti Komandi transporta u Zagrebu.
- f) Kao plen važi: municija, oružje, oprema, sledovanje i stoka ustanika. On pripada italijanskim ili nemačkim divizijama, već prema prostoru na kome su one angažovane.

2.) Snabdevanje 718. pd i potčinjenih hrvatskih jedinica

- a) Snabdevanje 718. pd biće vršeno neposredno, kao i do sada, od komandujućeg generala i komandanta u Srbiji. Teškoće Ikoje bi nastale u snabdevanju treba javiti komandantu za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«. Rekvizicija se može vršiti samo po odobrenju komandanta za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«.
- b) Hrvatske jedinice potčinjene 718. pd su u pogledu snabdevanja sledovanjem upućene na 718. pd, koja će, u tu svrhu, od Štaba 3. hrvatskog armijskog korpusa trebati sledovanje za hrvatske jedinice u cilju skladištenja u svojim stanicama za izdavanje sledovanja.
- e) Sve snabdevačke transporte hrvatskih jedinica vršiti preko 718. pd.
- d) U pogledu objedinjenosti snabdevačkih službi italijanskih divizija vidi odelj. 2, tač. 1 pod c.
- e) Predviđeni snabdevački transporti na drumovima:
  - Brod — Sarajevo
  - Sarajevo — Sokolac — Han-Pijesak
  - Sarajevo — Prača

treba da budu prijavljeni komandantu za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe generali »Bader«. Svi ostali drumovi severno od demarkacione linije slobodni su za snabdevačke transporte 718. pd.

- f) *Snabdevački transporti na železnicama:*
  - Brod, Sarajevo, Prača
  - Zavidovići, Han-Pijesaktrdba da budu prijavljeni komandantu za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«.
- g) *Sabirno mesto za ranjenike* Borbene grupe general »Bader« od 20.4. u 16,00 časova spremno za prijem u Sokolou.
- h) *Plen* (prema odelj. 2, tač. 1, pod f) ima da skloni i evakuše 718. pd. Plen do daljeg ostaje na čuvanju divizije.
- i) *Regulisanje saobraćaja*
Na putu Ilidža — Sarajevo do kraka na drutnu 10 km istočno: Operativni štab Borbene grupe general »Bader«, na ostalim putevima: 718. pd.
- k) *Izveštavanje o situaciji u pogledu snabdevanja* svakodnevno od 11,00 časova komandantu za pozadinu Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«.

^Poaadinslko odeljenje Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«: Sarajevo, Petrakina, turska škola.

III. deo: Vršenje izvršne vlasti, postupak sa zarobljenicima i postupak prema civilnom stanovništvu¹⁴

*Operacijsko područje: Područje severno od demarkacione fppije između Save, Drtoe i Bosne.

izvršna vlast

Izvršnu vilast na operacijskom području vrše komandant Borbene grupe general »Bader« i, po njegovim direktivama, komandanti nemačkih i italijanskih divizija ina svojim područjima angažovanja.

- j) cilju održavanja reda i bezbednosti u rejonima angažovanja do početika rada hrvatskih vlasti na raspolaganju divizija stoje, pored njihovih jedinica, hrvatska žandarmerija li hrvatska policijska odeljenja, kao i hrvatska upravni službenici koji su ostali u rejonima angažovanja.

¹⁴Vidi dok. br. 44 i 48.

Od momenta ikad počnu raditi *civilne hrvatske vlasti*, njima će 'biti potčinjeni hrvatska žandarmerija i hrvatska policijska odelljenja, kao i svi hrvatski službenici. Detalji za to biće blagovremeno naredeni od Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«.

- b) Jedna zbirka svih *propisa i zakona* koji važe za operacijsko područje posebno će biti dostavljena divizijama.
- c) Komandanti nemačkih i itaiijanskih divizija će biti ovlašteni da izdaju *trojezične naredbe* nemačko-italijansko-hrvatske, u smislu naredaba komandanta Borbene grupe general »Bader«, ukoliko se radi o izvršenju mera koje su *po vremenu i po mestu ograničene*, a koje se budu pokazale potrebnima za održavanje mira i reda.

3.) *Postupak prema ustanicima*

- a) *Ustanici uhvaćeni s oružjem u ruci kao i svako* ko se nalazi u njihovoj pratnji ili ih podržava treba da budu streljani.

- *Četnici* koji se *ne odupiru* savezničkim trupama ne treba da budu tretirani kao ustanici. Njih treba do daljnog tretirati kao zarobljenike po odredbama Haških pravila vođenja kopnenog rata. Spoljne oznake razlikovanja između četnika i partizana:

Četnici:

Uniforma: Većinom tamno smeđa narodna nošnja, oficiri u srpskoj uniformi, crna šubara sa srpskim grbom i trobojnicom.

Oznake: Oznaka činova stare srpske vojske.

Partizani:

Uniforma: Nemačke, italijanske, srpske uniforme ili seljačko odelo.

Oznake: Sovjetska zvezda na kapi, oznaka čina sovjetskom zvezdom i trakama na rukavu. Politički komesar ima u sovjetskoj zvezdi srp i čekić.

- b) *Počinjena i pokušana zlodela* od strane pripadnika savezničkih trupa treba kazniti na licu mesta.

718. pd kažnjava i nedela počinjena ili pokušana od strane pripadnika potčinjenih hrvatskih jedinica.

• 4.) *Postupak prema civilnom stanovništvu*

- a) Civilno stanovništvo treba tretirati s razumevanjem i pravedno.
- b) Naseljena mesta u kojima busde nađeno oružje ili municija, ili koja favorizuju ustanike, treba spaliti.
- c) Civilna lica koja izgledaju sumnjiva zbog favorizovanja ustanika treba internirati. O evakuaciji u logor za internirce biće izdato naređenje.
- d) Evakuacija civilnog stanovništva čitavih područja i pojedinih naseljenih mesta može da se izvrši samo po naređenju Operativnog štaba Borbene grupe general »Bader«.
- e) Civilna lica koja u rajonima angažovanja itaiijanskih divizija prekrše izdata naređenja treba da italijanske vojne vlasti izruče Operativnom štabu Borbene grupe general »Bader«. Izuzeta su od toga civilna lica koja su učinila prekršaje za koje im po italijanskim zakonima, treba da sude italijanski specijalni vojni sudovi.

Komandant Borbene grupe general »Bader«
Bader
general artiljerije

"tavljeno:

- ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i Kojima su ove instrukcije dostavljene.

ZAPOVEST OPERATIVNOG ŠTABA BORBENE GRUPE »BADER« OD 10. APRILA 1942. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPANJE U CILJU PREDUZIMANJA OPERACIJE »TRIO« PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE U REJONU ROGATICE¹

Operativni štab
Borbene grupe
general »Bader«
Ia, br. 61/42 str. pov.

0.U., 10.4.42.
20 primeraka
1. primerak

Komandujući general i komandant u Srbija

Prim. 11.4.42, br. glav. kancel.
72/42 str. pov.

Odelj. Ia, dal, br. 224, str. pov.
Br. prim. 1 _____ Prilog: 1

Veza: Oper. štab Bobbene grupe
general »Bader«, Ia, br. 60/42 str. pov. od 10.4.42.³

Predmet: Operacija »T r i o I«

Prilog: Obaveštajm bilten o neprijatelju.⁴

Operacijska zapovest za nastupni marš u cilju dostizanja rejona oko Rogatice
(ital. karta 1:100.000)

- 1.) **Neprijatelj:** vidi obaveštajm bilten o neprijatelju Ia.⁵
- 2.) **Zadatak:** Bobbena grupa general »Bader« ima zadatak da uništi ustanike koji se nalaze u rejonu oko Rogatice i da temeljitim čišćenjem područja umiri područje.⁶

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r 250, s. 394—6.

² Štambilj primaoca.

³ Vidi dok. br. 54.

⁴ i ⁵ Vidi dok. br. 56, nap. 3.

⁶ i ¹³ Komandant Bobbene grupe »Bader« je 19. aprila 1942. izdao sledeću zapovest za čišćenje okružene prostorije oko Rogatice.

»1.) Pritisak neprijatelja na Rogaticu nepromenjen.

2.) Dolazak *italijanskih* snaga i nadalje odložen.

3.) Ojačana 718. pd, pošto stigne u naredene rejone, okružice re-

-) U tu svrhu stoje, odnosno stižu na polazne položaje:
ital. 5. brd. div. »Pusterija«
u rejon Višegrad — Priboj — Pljevlja — Cajniče,
ital. 22. pd »Kačatori dele Alpi«
u rejon Gacko — Kalinovik,
ital. 1. brd. div. »Taurinenze«
glavnina u rejon Turba — Trnovo — Dobro Polje, a delovi vezani za drum u rejon oko Pala (12 km jugoistočno od Sarajeva),
718. *nemačka pd* (s potčinjenim joj hrvatskim jedinicama)⁷
u rejon Pale (isklj.) — Mokro — Olovo — Vlasenica — Han-Pijesak,
- *nemačke snage komandujućeg generala i k-ta u Srbiji*
u rejon višegrad — Užice.
Po prispeću na polazni položaj divizije će primiti pojedinačna naređenja koja će određivati njihovo nastupanje u sledeće rejone:
*ital. 5. brd. div. »Pusterija«*⁸
rejon Višegrad (uklj.) — Ustiprača (isklj.).

oko blokirane Rogatice. Polazeći s kružne osnovice, обруč treba biti od neprijatelja do Prače i Drine i deblokirati Rogaticu.

Vremensko trajanje akcije oko 14 dana.

- Momenat nastupanja i linija koju dnevno treba dosegnuti ostaju Steni 718. pd.

Naslon na desnom krilu divizije, koji je do sada bio predviđeni italijanske snage, treba obezbediti do Prače angažovanjem hrnsnaga (bataljon »Ilidža«). Tim snagama treba istovremeno obezbeđiti bokova i obezbeđenje na Prači.

5.) Po prispeću na sektor Prača — Drina treba prelaženje ustasprečiti postavljanjem obezbeđenja. U pogledu ostaloga, treba učiniti pacifikaciju očišćenog područja.

6.) Od italijanskih snaga će biti zatraženo da vrše preprečavanje arkacionoj liniji« (AVII, NAV-T-501 r. 250, s. 331).

Odnosi se na ustaške i domobranske jedinice NDH na području je Bosne koje su, sa izuzetkom onih uključenih u držanje mostova kod Zvornika, bile potčinjene nemačkoj 718. pd. U mostobranu "vornika nalazio se domobranski 2. bataljon 3. pp s vodom haubaterije 100 mm, potčinjen nemačkoj 714. pd (AVII, NAV-T-501 s. 394—6).

* i ¹⁰ Prema osnovnoj koncepciji komandanta italijanske 2. argenerala Marija Roate, polazni položaji u odnosu na područje Rogatice su sledeći:

— alpska divizija »Pusterija«: zona Višegrad — Priboj — Pljevlja — Cajniče;

— peš. div. »Kačatori dele Alpi«: zona Gacko — Kalinovik;

— alpska divizija »Taurinenze«: zona Turba — Trnovo — sedlo

*o (između Trnova i Kalinovika). Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. 3 i 39.

S izuzetkom jednog mostobrana kod Višegrada, do daljeg ne prelaziti Drinu prema severu.

ital. 22. pd »Kačatori dele Alpi«:⁹
rejon Ustiprača — Goražde — Vranići (6 km jugo-zapadno od Goražda) (naseljena mesta uklj.).

ital. 1. brd. div. »Taurinenze«:¹⁰
rejon Osječani — Podgrab (mesta uklj.).

Ojačana nemačka 718. pd:¹¹
rejon Podložnik (isklj.) — Sokolac (uklj.) — Han-Pijesak (uklj.) — Podžeplje (isklj.).

Snage komandanta u Srbiji:¹²
linija duž Žepe i Drine od Godenja (uklj.) do Višegrada (isklj.).

Iz tih rejona će se, kao iznenađenje, izvesti okruženje oko Rogatice. Naređenje za to sledi.¹³

5.) Za vreme nastupnog marša treba, u okviru vremena koje stoji na raspolaganju, teren kojim se nastupa očistiti od ustanika po detaljnijim direktivama komandanata divizija.

6.) *Vreme*

a) *Naznačavanje*

Po naređenju Komande italijanske 2. armije, u naređenjima će se naznačavati: kao

»dan nula« — od 00,00 časova do 24,00 časa — dan pre odlaska jedinice koja kao prva pode s polaznog položaja na nastupni marš;
kao

»dan 1 (jedan)« naredni dan itd.

»Dan nula« biće divizijama blagovremeno stavljen do znanja. Predviđa se 25.4.42.¹⁴

b) *Vremenski plan*

Namerava se da se nastupni marš divizije u cilju formiranja obruča Oko Rogatice tako reguliše pojedinačnim naređenjima da sve jedinice stignu u isto vreme u

⁹ Vidi dok. br. 56.

¹⁰ Misli se na 3. bataljon 737. pp 717. pd sa inž. četom iste divizije. O tome vidi dok. br. 52.

¹¹ Operacija je počela 22. aprila 1942. O tome vidi dok. br. 60.

rejone naređene u tač. 4.). To vreme zavisi od pripeća divizija na polazne položaje naređene u tač. 3.).

Komandant Borbene grupe
general »Bader«
Bader
general artilerije

Dostavljeno:

¹⁵

BR. 56

»OVEST 718. PEŠADIJSKE DIVIZIJE OD 14. APRILA 1942. POTČINJENIM GRUPAMA ZA PREDUZIMANJE OPERACIJE »TRIO« PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE U REKAMA PRACA — VIŠEGRAD — DRINA — REKA — HAN-PIJESAK — GROMILE¹

Poverljivo

8. peš. divizija
8 ap. Odelj. Ia
1323/42 pov.

Id, Ia, 361/42 pov.²
Div. St. Qu, 14.4.42.

Operacijska zapovest br. 5

.) *Neprijatelj:* Na području između Prače — Višegrada — Drine — Reke — Han-Fiješka — Gromila ponovo su se učvrstili ustanici (pre svega partizani).. Njihova tačna jačina ne može da se navede.

Situacija neprijatelja: Vidi prilog 4.³

¹⁵ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i anova kojima je ova zapovest dostavljena.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, 361—78.

Dopisano rukom.

² Zbog ograničenog prostora ovaj prilog je izostavljen. U njemu govori o vojno-političkoj situaciji u istočnoj Bosni, o propagandi u vrše partizani, o borbenoj snazi partizanskih i četničkih jedinica rejonima Pala, Sokolca, Bogovičke pl., Rogatice i Han-Pijeska, kao njihovoj borbenoj vrednosti, načinu dejstva i naoružanju. Prema ačkoj proceni, u istočnoj Bosni se nalazilo oko 20.000 partizana i ika. (Snimci 374—6 ovog originala, vidi nap. 1.)

- 2.) *Zadatak:* Neprijatelja uništiti gde se pokaže.⁴ Ovaj put treba da se posao temeljito uradi, da bi se rejon potpuno očistio i umirio.

Pošto je vreme sada povoljno, trupa će i ovaj zadatak ispuniti.

- 3.) *Sopstvene snage:*

U akciji učestvuju:

nemačke, italijanske i hrvatske jedinice.⁵

Pod mojom su komandom, po odredbi komandujućeg generala i komandanta u Srbiji generala artilerije Badera, sve trupe 718. pd, trupe komandujućeg generala i komandanta u Srbiji koje ulaze u gore opisani rejon, delovi hrvatske vojske i ustaške grupacije.

Ove se trupe raspoređuju u grupe prema prilogu 1.

Potčinjene trupe komandujućeg generala i komandanta u Srbiji, ustaša i hrvatske vojske potčinjavaju se taktički i materijalno 718. pd.

Sve mere za opremanje i dotur municije za te delove trupa regulisaće 718. pd putem njihovih pretpostavljenih instanci.

Grupe dobijaju naređenja direktno od mene.

Taktičke izveštaje grupa treba isto tako meni direktno dostavljati.

- 4.) Grupe 718. pd treba da stignu na sledeće polazne položaje do 20.4.42 u 16,00 časova:

Grupa »Sušnik«:⁶ Opšta linija Podložnik (isklj.) — Sokolac (zaklj.).

Grupa »Vist« (Wüst): Opšta linija Sokolac (isklj.) — Han-Pijesak (zaključno).

Grupa »Francetić«:⁷ Opšta linija Han-Pijesak (isklj.) — Podžeplje (zaklj.).

Grupa *k-ta u Srbiji*:⁸ Opšta linija Gođenje — Slap (ušće Reke u Drinu) — Višegrad (isklj.).

Hrvatski delovi trupa ovih grupa treba da se potčine nemačkim jedinicama.

⁴ Opširnije o operaciji »Trio«, koju su, od 22. aprila do 12. maja, nemačke, italijanske i ustaško-domobranske snage izvršile protiv snaga operativnih štabova NOP i DV za istočnu Bosnu i Sandžak i 1. i 2. proleterske NOU brigade, vidi dok. br. 48, 52, 53 i 55; Zbornik tom II, knj. 3, dok. br. 165, 166, 167 i 168; tom IV, knj. 4, dok. br. 91, 95, 97, 99, 104, 106, 107 i 131—136; knj. 5, dok. br. 2, 5, 8, 14, 15, 18 i 132—136; tom XIII, knj. 2, dok. br. 39.

⁵ Kao simbol njihovog sadejstva, operacija je dobila naziv »Trio«.

⁶ Gustav (Gustav Suschnig), pukovnik, komandant 738. pp 718. pd.

⁷ Jure, ustaški potpukovnik, komandant ustaške Crne legije.

⁸ Vidi dok. br. 52, nap. 5.

- 5.) *Prethodne mere:*

- a) Grupa »Vist«: Čisti — kao što je naređeno u pripremnom naređenju⁹ br. 2 od 11.4. zapadno i istočno od drumca za nastupni marš Živinice — Kladanj., Ona stiže 15.4. uveče s tim defovima na koncentracijsku prostoriju oko Olovskih Luka (Petrović).

Od 16.4. ona čisti, po ojačanju srednjeg bataljona sa 2 čete hrvatskog 8. pešadijskog puka (iz rejonu Olovo), rejon koji je detaljnije naznačen u pripremnom naređenju 2, do drumca Sokolac — Han-Pijesak.

- b) Grupa »Zavidovići«: Stiže železničkim transportom u rejon oko Olova i čisti — kao što je naređeno u pripremnom naređenju¹⁰ br. 3 od 11.4. rejon severozapadno od Olova i stiže 15.4. uveče na koncentracijsku prostoriju oko Olova.

Od 16.4. čisti rejon naznačen u pripremnom naređenju br. 3 do drumca Sokolac — Han-Pijesak.

Od 15.4. u 18,00 časova ta će grupa biti potčinjena potpukovniku Vrstu do kraja operacije.

Od 15.4. u 16,00 časova čitava Grupa »Vist« ima da stigne na polazni položaj na želi. pruži Olovo (Petrović). Izvršenje javiti diviziji do 17,00 časova.

- c) Grupa »Sušnik«: Sastav vidi u prilogu 1. Prikupljanje u Sarajevu i ofcoilini. Od 16.4. ona ima da preduzme temeljito čišćenje područja između Sarajeva i polaznog položaja.

20.4. u 16,00 časova ona će stići na polazni položaj naređen u tač. 4.

O izvršenju izvestiti diviziju do 17,00 časova.

- d) Grupa »Francetić«: Posle čišćenja područja desno i levo od njenog drumca za nastupanje ima da 20.4. u 16,00 časova zauzme polazni položaj Han-Pijesak — Podžeplje (zaklj.).

O izvršenju izvestiti 718. pd do 17,00 časova.

- e) Grupa komandanta u Srbiji: Čisti prilikom marša predpolje i po prelasku Drine desno i levo od drumca kojim nastupa zauzima određeni polazni položaj za napad, u koji stiže 20.4.42 u 16,00 časova.

O izvršenju izvestiti 718. pd do 17,00 časova.

- .) *Tok operacija:*

Početak operacija na dan X, tačno vreme će još "biti naređeno."¹¹

⁹ i ¹⁰ Redakcija ne raspolaže tim naređenjima.

¹¹ Operacija je počela 22. aprila 1942. godine.

Polazak trupa svaki dan u 7,00 časova ukoliko 718. pd ne naredi raniji polazak.

Prelaz na počinak tako blagovremeno, da obezbeđenja mogu da budu postavljena i sprovedena pregrupisavanja unutar jedinica još pre pada mraka.

Dnevne ciljeve za grupe će divizija odrediti i treba ih bezuslovno održavati (predviđen dnevni tempo od 6 kilometara).

Ne simeju nikako da nastupe gubici vremena koji se mogu izbeći.

Civilni saobraćaj spolja u obruč treba po svaku cenu sprečiti.

Svi delovi će svoje postavljene zadatke rešavati napadom.

Akcija »Trio I« se završava kad gore navedeni region bude potpuno pročešljan.

7.) *Izvršenje akcije:*

Okruženo područje koje treba, očistiti ima da bude opkoljeno bez ijedne breše, zatim će se nastupnim maršem koncentrično napasti na Rogaticu.

Granica između Grupe »Sušnik« i italijanskih trupa:

871 (1,5 ikm severno od slova »P« od Podložnika), 1135 (Gradina), 961, 951, 959, 981, 923, Bahrići, Bulka, Peštovica (uklj.), drumske raskrsnice (Sokolac — Rogatica, Rogatica — Višegrad) u Rogatici. Sve zaključno za Grupu »Sušnik«.

Granica između Grupe »Sušnik« i Grupe »Vist«:

Sokolac, Rešetnica, 936, 994, 988, 951, 946, Kovanj, gore označena raskrsnica puteva. Sve zaključno za Grupu »Vist«.

Granica između Grupe »Vist« i Grupe »Francetić«:

Han-Pijesak (isklj.), 1138, 1182, 1142, 1393, 1117, 1059, 1042, 928, 546, gore označena raskrsnica puteva u Rogatici. Sve tačke zaključno za Grupu »Francetić«.

Granica između Grupe »Francetić« i Grupe komandanta u Srbiji:

Gođenje, 1046, 1142, 1168, 1023, 907, Krčići, gore označena raskrsnica puteva u Rogatici. Sve zaključno za Grupu komandanta u Srbiji.

Granica između Grupe komandanta u Srbiji i italijanskih trupa sledi kasnije, čim ovde bude poznata.

U kružnoj osnovici treba s desnim susedima stalno održavati vezu, kako bi se sprečio prodor neprijateljskih delova koji se nalaze u obruču.

U cilju uspostavljanja veze na mestu spoja između dveju jedinica, oni bataljoni koji su u datom momentu bočni treba da pošalju specijalno odeljenje za vezu desnoj susednoj četi. Ovo »spojno odeljenje« je odgovorno za trajnu vezu na mestu spoja sve do okončanja akcije.

Istovremenim nastupanjem obruč će se planski sužavati.

Bez daljeg naređenja sve kuće, staje, šume i uopšte ceo teren na naredenoj zoni borbenog dejstva ima da se temeljito pretraži i očisti od ustanika.

Veza unutar kružne osnovice ne sme nikad da se izgubi. Naročito mora da bude sprečen proboj neprijateljskih delova danju i noću. U tu svrhu treba formirati u načelu guste, neprekinute *strazarske linije* (ne u vrsti!) i s njima ići napred. Budnost stražarskih mesta za vreme noći i celovitost postroja (da nema breša) treba da bude stalno proveravana od oficira.

Imajući u vidu sopstvenu nadmoćnost, teško da se može računati s neprijateljem koji se bori prikupljeno, kao regularne trupe. Ukoliko bi to, međutim, ipak bio slučaj, borbeni postupak treba odmah izmeniti.

8.) *Služba raspoznavanja:*

Signali za raspoznavanje između kopnene vojske — vazduhoplovstvo od 20.4. do 25.4. priloženi su (prilog 2),¹² ostali slede blagovremeno.

Svetlosni znaci raspoznavanja za sopstvene trupe nepromemjeni, kao što su naređeni od OKH.

Znaci platnima prema tablici signala kopnene vojske treba da se memoriraju. Zastave i za kamione i vozila treba po svaku cenu uzeti sa sobom.

9.) *Upotreba sredstava veze:*

Ojačana četa za vezu 718. divizije će, i posle napuštanja garnizona, obezbediti s jedinicama vezu:

Radio-vezu s Grupom »Sušnik«, »Vist«, »Francetić« i Grupom komandanta u Srbiji, *do štaba 718. pd* Odeljenje teleprintera treba upotrebiti pri štabu 718. pd (Uporedi prilog 5)."

10.) *Vazduhoplovstvo:*

U akciji će uzeti učešća nemački, italijanski i hrvatski piloti. Angažovanje treba zatražiti od divizije:

¹² Zbog ograničenog prostora izostavljen je taj prilog (ugovoreni signali za raspoznavanje — vidi snimak 370 ovog originala).
Zbog ograničenog prostora izostavljen je taj prilog (specijalno naređenje za korišćenje sredstava veze — vidi snimak br. 377).

Pri tom treba uzeti u obzir samo mali broj raspoloživih aviona, kao i izgled na uspeh, koji postoji samo kod prepoznatih ciljeva i dobre vidljivosti.

11.) *Direktive za borbu:*

Mogućnost prepoznavanja neprijatelja i u ovoj akciji: trpi od poznatih okolnosti. Bliže direktive vidi prilog 3. Trupe i tumače treba pre angažovanja detaljno instruisati.

12.) *Izveštavanje:*

Širina akcija zahteva najstrožu disciplinu izveštavanja od strane trupa.

Kamandovanje zavisi od najbržeg, kratkog i jasnog upoznavanja svega što je bitno.

Načelno trupe treba da izveštavaju:

o početku nastupanja,
dostizanju važnih ciljeva,
rejonu smeštaja,
držanju neprijatelja,
obostranim gubicima,
utrošku municije,
posebnim događajima,
plenu,

namerama za idući dan.

U 8,00 časova treba izvestiti o tom kako je protekla noć i o nastupanju.

U 12,00 časova treba podneti vanredni izveštaj.

U 18,00 časova treba izvestiti o tom kako je protekao dan, o ciljevima koji su postignuti itd.

Oprema kartama 1:100.000.

Posebne maskirane table za naznaku naseljenih mesta neće se izdavati. Upućuje se na korišćenje tablica znakova kopnene vojske. Komanda pozadine treba da obezbedi -mesto za stanicu za prikupljanje izveštaja pri operativnom štabu 718. pd u Sokolcu od 20.4. u 14,00 časova u cilju preuzimanja i razvrstavanja izveštaja i dostavljanja operativnom štabu divizije.

Pošto je teren težak a visinske razlike velike, to treba izdašno koristiti konjičke jedinice.

Grupa »Vist« i Grupa »Sušniik« će operativnom štabu divizije pridodati po dva kurira na konju. Ima da se jave u Sokolcu 20.4.42. u 16,00 časova.

13.) Pokretne kuhinje treba povesti sa sobom.

Preporučuje se korišćenje tovarnih grla i domaćih vozila za transport oružja, municije, opreme i sledovanja.

Grupe Al konjima treba u najširem obimu upotrebiti i za izviđajve.

14.) Odelo, municija, opsjema kao za ratne zadatke, šinjel, čebad, šatorsko krilo' - Jednu popunu municijom da ponesu sa sobom a opremu po mogućstvu ograničiti.'

J5.) Komandno mesto divizije Sarajevo, od 20.4. u 14,00 časova u Solkolou.

Fortner

* *Prilozi:*

- 1 = podela na grupe
- 2 = znaci raspoznavanja
- 3 = direktive za borbu
- 4 = situacija neprijatelja
- 5 = posebne odredbe za upotrebu veza
- 6 = posebne odredbe za snabdevanje¹⁴

Podela: ..-¹⁵

Poverljivo

f Prilog 1 uz br. 1323/42 pov. 718. pd, Ia, od 14.4.42.

Sastav grupa:

Ojačana 718. pd je za akciju »Trio I« sledećeg sastava:

1.) Operativni štab 718. pd, s operativnim štabom 668. art. divizionu, koji ulazi u grupu I u Sokolcu:

1 srednje radi'o-odeljenje čete za vezu 718.

*P' 2 mala radio-odeljenja čete za vezu 718.

1 odeljenje teleprinteru čete za vezu 718.

v) *Grupa »Sušnik« (Podložnik — Sokolac):*

iz Sarajeva:

1/738.

11/738.

III/738.

2/668. art. divizionu

¹⁴ U ovoj zapovesti komandanta za pozadinu 718. pd regulisana su dva pitanja organizacije pozadine za predstojeću operaciju »Trio« fil istočnoj Bosni (AVII. NAV-T-501, r. 250, s. 349—54).
Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena jedinica, komandi i ustanova kojima je ova zapovest dostavljena.

3/668. art. divizionna

1. vod 4/668. art. divizionna (potčinjava ss jednom peša-
dijskom bataljonu)

1 trećina 718. inž. čete

3 mala radio-odeljenja čete za vezu 718.

4 oklopna kola iz Sarajeva

1 vod 3. hrv. brdske baterije IX (potčinjena jednom
bataljnu)

predviđeno iz Sokolca:

3 hrvatske pešađijske čete sa po jednom grupom teških
mitraljeza 1/13. lov. puka (po jedna četa potčinjena
trima nemačkim bataljonima).

Predviđeno iz Rogatice:

1 vod brdskih topova 7,5 (hrv.) III graničnog bataljo-
na potčinjen jednom bataljonu 738. pp

3 čete III graničnog bataljona (po jedna četa potčinje-
na trima nemačkim bataljonima).

3.) *Grupa »Vist«* (Sokolac — Han-Pijesak):

a) iz Živinica: 11/750.

III/750.

1/668. art. divizionna

1 trećina 718. inž. čete

3 oklopna kola 8/12.

3 mala radio-odeljenja čete za vezu 718.

b) iz Zavidovića: 1/750.

1 trećina 718. inž. čete

2 hrvatske čete 15. pp (potčinjene)

1 vod 3. krv. brdske baterije IX (pot-
činjene)

predviđeno iz Olova:

2 čete 8. pp (potčinjene srednjem ba-
taljonu 750. pp)

predviđeno iz Han-Pijeska:

2 čete IV graničnog bataljona (hrv.)
(potčinjene levoim bataljonu 750.
'PP)

1 vod brd. topova IV (potčinjen jed-
nom bataljonu).

4.) *Grupa »Francetić«*: (Han-Pijesak — Podžeplje):

predviđeno da dođe s Drine:

2 do 3 ustaška bataljona

1 vod brdskih topova 3. baterije hrv.

XI

5.) *Grupa komandanta Srbije*: (Gođenje — Slap — Reka
(Drina):

predviđeno da dođe iz Srbije:

III/737. pp s potčinjenom mu 714. inž. četom.

Za štab divizije (Ia):

major
16

Poverljivo

Prilog 3 uz br. 1323/42 pov. 718. pd, Ia, od 14.4.1942.

Instrukcije za b o r b u

(za instruisanje trupe)

1.) *Neprijatelj*:

Kao neprijatelja treba smatrati i tretirati:

a) Partizane = komunističke ustanike.

Spoljni znaci razlikovanja:

Uniforme: nemačke, italijanske, srpske ili seljačka no-
šnja s oznakom: sovjetska zvezda na kapi;
oznaka čina: sovjetska zvezda kao čin na
rukavu.

Politički komesari: U zvezdi srp i čekić.

b) Četnike — nacionalne srpske ustanike

(ukoliko pružaju otpor).

Znak raspoznavanja: Pretežno narodna nošnja braon
boje. Oficiri u srpskoj uniformi,
crna šubara sa srpskim grbom
i trobojnicom.

c) Četnike Dangića.

(ukoliko pružaju otpor).

d) Sve koji nisu iz mesta i takve stanovnike koji, pre-
ma izjavama, tek što su se vratili.

One koji beže treba odmah goniti, pogotovu zato što
će se pri tom često raditi o vođama.

2.) Ne važe kao neprijatelji vojnici italijanske vojske u uni-
formi, vojnici hrvatske vojske u uniformi (velika ko-
karda kao značka na kapi), vojnici hrvatskih ustaša u

" i ¹⁸ Potpis nečitak.

uniformi (značka »U« na kapi), civili, delom u šinjelima, s dozvolom za nošenje oružja hrvatske vojske ili s crveno[^]-belo-plavom trakom na rukavu ili na civilnom odelu (dobrovoljna milicija).

3.) *Postupak prema ustanicima:*

- a) Ustanike koji su uhvaćeni s oružjem u ruci, kao i svakog koji se nalazi u njihovoj pratnji i podržava ih ili poseduje municiju, treba streljati.
- b) Četnike koji se ne odupiru trupama *ne* tretirati kao ustanike. Do daljnjeg ih treba, prikupljene kao zarobljenike, pod pratnjom odvesti u stanicu za prikupljanje ratnih vojnih zarobljenika.
- c) Pri pretrazi naseljenih mesta koja su bila u rukama ustanika treba od stanovnika, a pre svega od starešine mesta, tražili da naznače one porodice čiji su muškarci otišli »u šumu« i saradivali s ustanicima.

4.) *Pregovori s ustanicima:*¹⁷

U načelu su zabranjeni za trupe. Ako od strane ustanika usledi predlog za vođenje pregovora, o tome treba neodložno izvestiti komandanta puka, po čijem naređenju treba postupiti.

5.) *Postupak pri zarobljavanju:*

Pri dosadašnjim akcijama je stečeno iskustvo da su trupe pri pretresu 'kuća. ili naseljenih mesta sve prisutne osobe saterale na gomilu i odvele kao zarobljenike. Prilikom saslušanja su onda nastale teškoće da se pronađu Okolnosti pod kojima je zarobljavanje usledilo. Zbog toga će svaki podoficir dati zarobljeniku da ponesu cedulju na kojoj je sasvim kratko prikazano u kakvoj je situaciji usledilo zarobljavanje. Npr.: »Uhvaćen u kući pri radu u staji«, potpis, naznaka jedinice.

¹⁷ General Roata je prilikom boravka u Zagrebu 11. aprila 1942. rekao generalu Glez-Horstenauu da mu je italijanska Vrhovna komanda dala određene ruke za pregovore s četnicima. Isto tako, on namerava da četnike, naročito u Hercegovini, obaveže pregovorima i da ih odvoji od partizana, kako bi za operacije na severu imao bar delimično sigurno zaleđe. Direktno uključenje naoružanih četnika u borbu, po njemu, došlo bi u obzir tek posle probnog perioda. Severno od demarkacione linije, međutim, važi i za Italijane nemačko uputstvo: da se nikakvi pregovori sa ustanicima ne vode, jer je italijanska Vrhovna komanda zabranila pregovore sa ustanicima izuzev ultimativnih zahteva (AVII, arhiva NOP-a, reg. br. 9/3 i 23/4, k. 1708, NAV-T-120, r. 200, s. 153593-4, Ca, reg. br. 24/8, k. 18, reg. br. 19/4, k. 170, reg. br. 8/7 i 22/6, k. 231, reg. br. 4/14, k. 232).

Upotreba dovedenih zarobljenika za nošenje ranjenika je u načelu zabranjena.

- .) Da bi se omogućilo korišćenje izjava zarobljenika, već pri prvom saslušanju treba pridavati važnost sledećim konstatacijama, koje trupe moraju da iskoriste:
  - a) Kako se zovu vođe i gde se nalaze komandanti manjih jedinica ustanika?
  - b) Gde se nalaze skladišta oružja, municije i životnih namirnica?
  - c) Gde se nalaze porodice ustaničkih vođa?
  - d) Treba proveriti nema li među zarobljenima takvih koji mogu da posluže kao vodiči do skrovišta i skladišta.
- .) *Postupak prema civilnom stanovništvu:*
  - a) Evakuaciju civilnog stanovništva sa čitavih područja i naseljenih mesta treba sprovesti samo po naročitom naređenju Bobbene grupe »General Bader«.
  - b) Naseljena mesta i kuće u kojima se nađe oružje ili municija, iz kojih je pucano ili čiji su stanovnici favorizovali ustanike treba spaliti. Van toga paljenje treba da izostane s obzirom na smeštaj trupa.
  - c) Stanovnici čiji su rođaci kod ustanika ili su podržavali njihovu delatnost treba da budu odvedeni kao zarobljenici.
  - d) Približavanje naseljenim mestima koje treba pretražiti ima da usledi u načelu pod zaštitom teškog oružja.
  - e) Pravednim i uvidavnim tretiranjem stanovništva trupe treba da ponovo pokažu da se bore samo protiv ustanika i da se mirno stanovništvo nema čego da boji.
- .) *Izvršna vlast:*

Izvršnu Vlast na operacijskom području vrši komandant Bobbene grupe »General Bader«, odnosno komandanti divizija po njegovim direktivama, u koju svrhu stoje na raspolaganju, pored delova trupa, i odeljenja hrvatske žandarmerije i policije i hrvatski upravni službenici koji su ostali na područjima, sve dok hrvatske civilne vlasti ne počnu dejstvovati.
- .) *Hrvatska je prijateljska zemlja:*

Trupe treba da su svesne te činjenice i treba da izbegavaju svako prekoračenje svojih zadataka.

U pogledu ishrane s terena upozorava se na propi-
se koj su dati putem pozadinskog odeljenja divizije.

Za štab divizije (Ic):
zastupa:
¹⁸
poručnik

BR. 57

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA 1 KOMANDANTA U SRBIJI OD 20. APRILA 1942. KOMAN- DANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO -POLITIČKOJ SITUACIJI, AKTIVNOSTI PARTIZANA I OBOSTRANIM GUBICIMA U SRBIJI I U BOSNI¹

WB-841 a²

KTB³

Prilog 56⁴

H.Qu. 20. 4. 42.

Komandujući general i
komandant u Srbiji
Odelj. Ia, br. 3198/42 pov.

Poverljivo!

Predmet: Desetodnevni izveštaj
2 priloga (samo komandantu oružanih snaga na Jugoistoku)

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

I. SITUACIJA KOD NEPRIJATELJA

1. Opšti podaci

Na području Srbije, sem pojedinačnih prepada, uglav-
nom je mirno.

Prodor hrvatskog, ustaškog potpukovnika Francetića
do Drine pretvorio se u uništavajući udarac protiv glavnih
snaga Dangićeve grupe.⁵ Situacija na sirpsko-hrvatskoj grani-
ci je i dalje nejasna i napeta, jer partizani se bore samo pro-
tiv Dangićevih pristalica, a ne i protiv ustaša. Prema raspo-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247,
s. 1163–6.

³ i ⁴ Dopisano rukom.

⁵ i ⁴ Vidi dok. br. 50, nap. 5 i 13.

loživim izveštajima ustaše su se, navodno, s hrvatskim ko-
munistima borili protiv Dangića.⁶ Izgleda da zbog toga komu-
nistički nastrojani elementi među Dangićevim pristalicama
i dalje prelaze na protivničku stranu.

Prelazak srpskih izbeglica, skoro isključivo žena i de-
ce, preko Drine u Srbiju nije se delimično mogao sprečiti
zbog slabo posednute granice na Drini. Hrvatske ustaške i
milicijske jedinice poklade su velik broj izbeglica koji su hr-
lili ka Drini, a delimično ih pobacale u reku. Među onima
koj su pobjegli u Srbiju hara glad i pegavi tifus.

Javlja se o formiranju jakog žarišta nemira na prostoru
Srpskog Kolašina⁷ (zapadno-severozapadno od Kosovske Mi-
trovice) na italijanskom okupacionom području uz srpsku
v granicu. Izgleda da na ovaj pokret snažno utiče Mihailović, za
koga se u poslednje vreme slutilo da je u jugozapadnoj Srbiji,
ali koji do sada nije mogao biti uhvaćen.

- 2. Srbija

U Beogradu mirno. Planirano hvatanje komunista i lica
koja su bliska ustanicima dovelo je do daljih hapšenja,
j, Podunavlje je i dalje ostalo mirno. Izviđanjem je usta-
novljeno da u području Đerdapa nema neprijatelja. Kod Go-
, kupca i u Homoljskim planinama manje bande.

U *Sorljiškim planinama* istočno od Niša ponovo potvr-
đeno postojanje veće bande. Njena jačina ceni se na oko 500
, ljudi. Pojedine grupe ove bande upadaju na područje Bele
Palanke i Niša.

Na području *Jastrepca i Pasjače*, prilikom izviđačkih po-
duhvata, došlo je do sukoba sa ostacima razbijenih bandi/

Na području *Gornjeg Milanovca* opaža se pojačana aktiv-
s, nost Mihailovića, gde on, navodno, vrbuje. U Ostatiji (20 km
' severozapadno od Raške) jedna Mihailovićeve grupa jačine
oko 150 ljudi, pod komandom oficira, napala četnički odred
veran vladi.

U okolini *Nove Varoši* i na području između Nove Va-
Tošii i Užica javljeno da se prikupljaju ustanici.

3. *Srpsko-hrvatsko granično područje.* Zbog povlačenja crno-
gorskih proleterskih brigada iz istočne Bosne,⁹ ne može se do-
biti jasna predstava o neprijatelju. Nije jasno da li se pri upa-
- du crnogorskih proleterskih brigada u istočnu Bosnu radilo
. o podizanju ustanka ili samo o zadobijanju plena. I dalje po-
stoji opasnost za srpske oblasti koje se graniče sa Crnom

⁷ Odnosi se na Stari Kolašin, predeo kod Kosovske Mitrovice.

³ i ⁹ Vidi dok. br. 53.

¹ Vidi dok. br. 58, nap. 5.